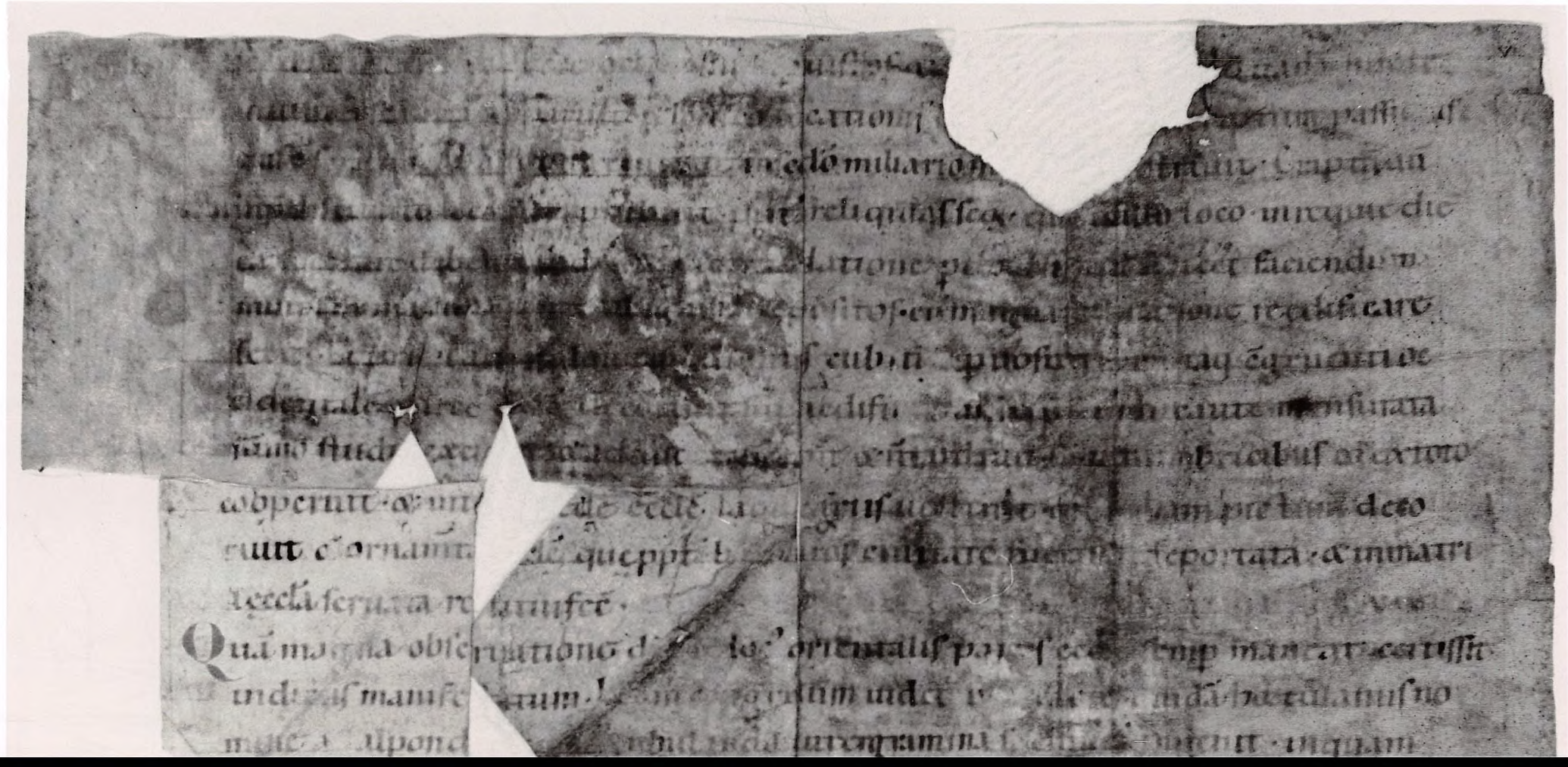
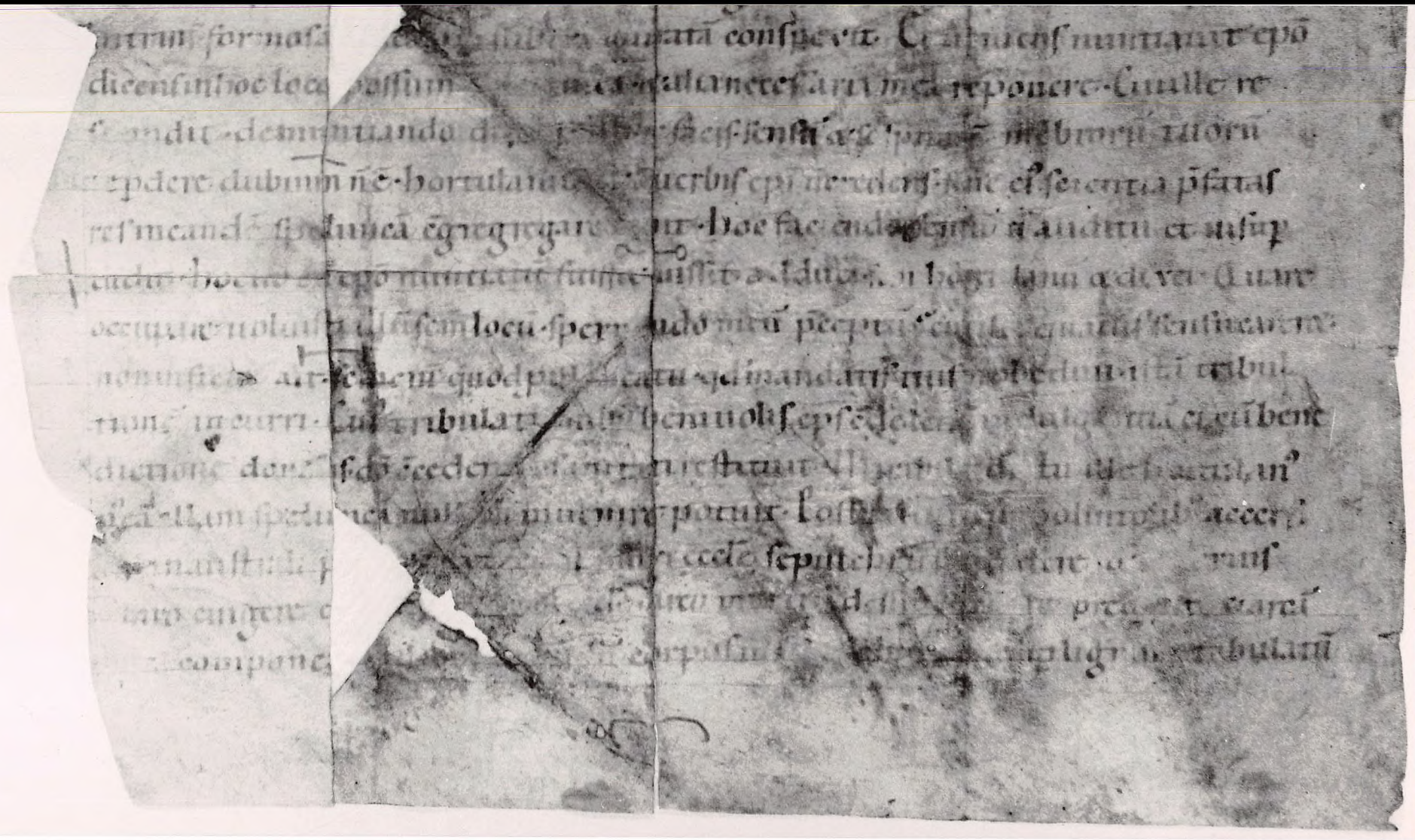
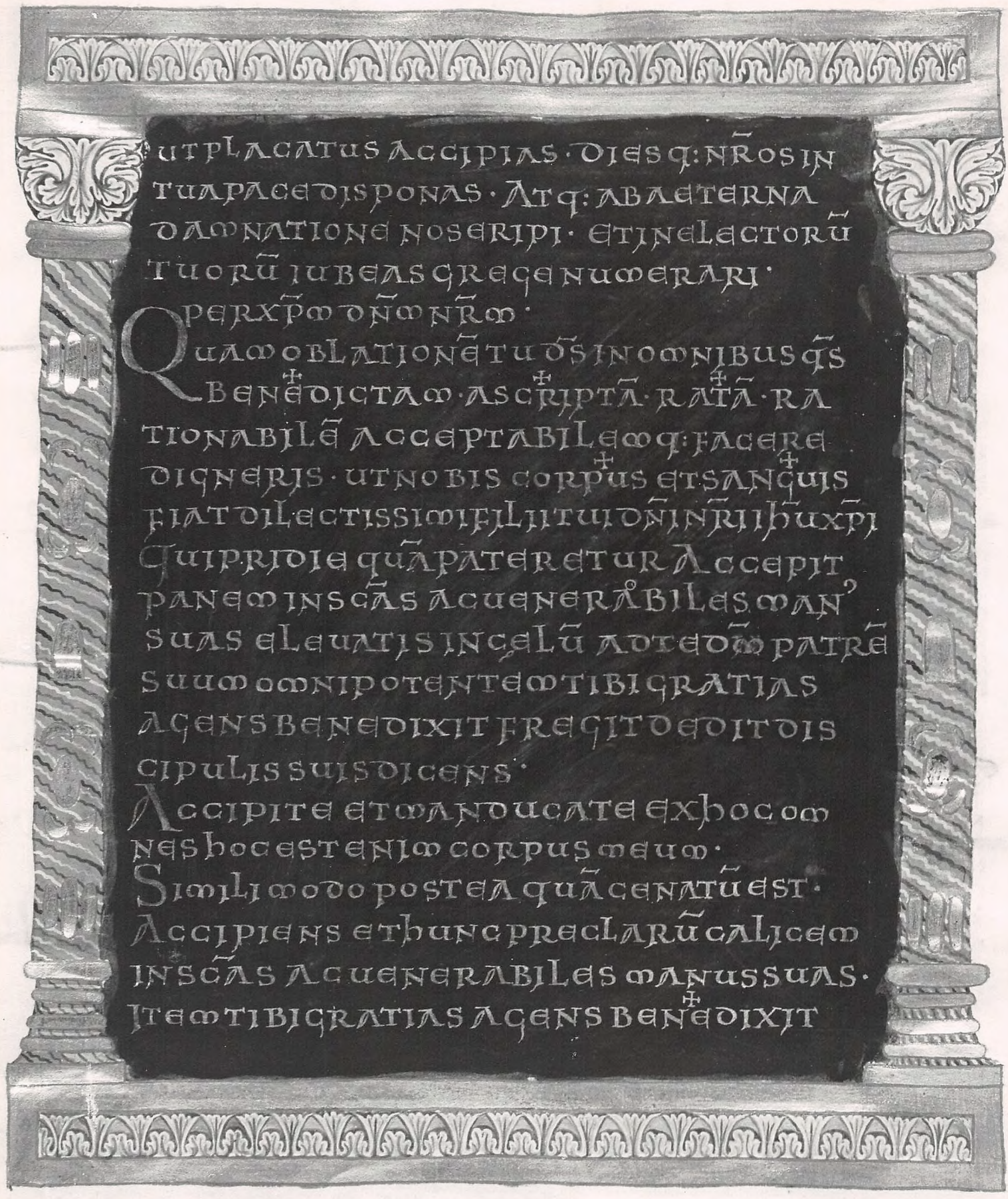
Göttingen UB. 4° Theol. 199m

Göttingen UB. 4° Hed. 199m

ut placatus accipias · Diesq: nros in
tua pace disponas · Atq: ab aeterna
damnatione nos eripi · et in electorū
tuorū tuo iubeas grege numerari ·
Per xpm dnm nrm ·
Quam oblationem tu ds in omnibus qs
benedictam · ascriptam · ratam · ra
tionabilem acceptabilemq: facere
dignaris · ut nobis corpus et sanguis
fiat dilectissimi filii tui dni nri ihu xpi
Qui pridie quam pateretur accepit
panem in scas acuenerabiles suas
elevatis in celū ad te deum patrem
suum omnipotentem tibi gratias
agens benedixit fregit dedit dis
cipulis suis dicens ·
Accipite et manducate ex hoc om
nes hoc est enim corpus meum ·
Simili modo postea qua cenatū est ·
Accipiens et hunc preclarū calicem
in scas acuenerabiles manus suas ·
Item tibi gratias agens benedixit

Göttingen UB., theol. 231, fol. 4r

peqo te mirabilem p̄ dicamus·
sicpillum tuę sumamus indul
gentię largitatem · p
VI·KL· MAR· NAT SCI MA
THEI APLI

S

QUI BEATUM MATHIAM
apostolorum tuorum collegio
sociasti · tribue qs ut eius in
tercessione tuę arcana specta
re semper uiscera sentiamus·
per SUPER OBL

Dī qui proditoris apostatę
ruinā ne apostolorū tuorū
numerus sacratus pfectione
careret · beatum mathię electio
ne suppleuit · prsentia munu
ra sācta · & per ea nos gra
tię tuę uirtute confirma · p

Prs qs omnipotens & misericors DS
ut per hęc sca quę sumpsi
mus · intercedente beato ma
thia apostolo tuo · uenian
consequamur & pacem · p

Per apiat dne SUPER PP
qs populus tuus intercedente
beato mathia apostolo tuo
misericordiā quam deposcat·
& quam p̄ca tur humiliter · in
dulgentiam consequatur
& pacem · per · NOĪ MAR·
NAT SCARŪ PERPETUAE
ET FELICITATIS

A

NOBIS OPE OS NR·
· scorū martyrum palmas in
cessabili deuotione ueneran·
ut quos digna merita non
possumus sequi · humilibus
saltem frequentamus obse
quiis · p SUPER OBL

Intende dne munera qs alta

Göttingen UB
Theol 231

D S cuius spū totum corpus ecclę
multiplicatur & regitur
conserua innouam familiam tuę
pgenien sanctificationis gratiam
quam dedisti · ut corpore &
mente renouata · inuictae
fide feruentes · tibi dño seruire
mereantur · per · inun ℟ o ℣

D a mobis q̄s dñe per gratiam
spūs scī motiam tui paraclyti
spiritalis obseruantiae disciplinam · ut mentes nrae sacro puri
ficatae ieiunio · cunctas reddant[2]
muneribus aptiores · per dñm
nr̄m ihm̄ xp̄m filium tuum qui
tecum uiuit & regnat ds̄ in uni
tate eiusdem spūs scī per omnia
scła sclorum

Göttingen theol. 231

fol. 81v

Göttingen UB. Theol. 231; fol. 81v

D S cuius spū totum corpus ecclę
multiplicatur & regitur
conserua in nouam familiā tuę
p gentem sācificationis gratiam
quam dedisti · ut corpore &
mente renouata · immaculate
fide feruentes · tibi dño seruire
mereantur · per dñm

D a nobis q̄s dne per gratiam
spūs sī nouam tui paraclyti
spiritalis obseruantiae disciplinam · ut mentes nrae sacro puri
ficate ieiunio · cunctis reddant
muneribus apti ores · per dñm
p̄rm ihm xp̄m filium tuum qui
tecum uiuit & regnat dś in uni
tate eiusdem spūs sī per omnia
sēcula sēculorum

Göttingen UB. theol. 231, fol. 81v

D ̄s cuius ſpū totum corpus ęcclę
multaplicatur & regitur
conſerua in nouam familię tuę
pgeniem ſ̄ificationis gratiam
quam dedisti · ut corpore &
mente renouata · munditiae
fide ferentes · tibi dn̄o seruire
mereantur · per · in̄u ñ ℣ ℟

D a mobis q̄s dn̄e per gratiam
ſp̄s ſ̄a mouentium paradysi
spiritalis obseruantiae disciplinam · ut mentes nrae sacro puri
ficatae ieiunio · cum Cristi reddant̄
muneribus aptiores · per dn̄m
n̄rm ih̄m xp̄m filium tuum qui
tecum uiuit & regnat d̄s in uni
tate eiusdem ſp̄s ſ̄a per omnia
ſęcula ſęculorum

Göttingen UB. theol. 231, fol. 243r

tremit · cui patent abyssi ·
quem infernus pauescat ·
quem omnis irarū motus
aspiciens humiliatur · cui sup
plex dep̄ cor dominator
dñe ut p̄ inuocationē nomi
nis tui ab huius famuli tui uexa
tione inimicus confusus
abscedat · & ab huius possessi
sione anima liberata ad au
ctorē suę salutis recurrat
liberatorēq; suum diaboli co
furore depulso · & o dore
suauissimo spissā p̄cepta o
conseq̄atur · p̄ · inuntē ēd̄
SUPER ENERGUMI
NUM BAPTIZATUM ·

D̄ angelorū · d̄ archange
lorum · d̄ prophetarum ·
quite de supnis cęlorū in infe
riora terre demergip̄cepit ·
Audi ergo & time satana
uictus & p̄stratus abscede
in nomine d̄ni nr̄i ih̄u xp̄i ·
Tu ergo nequissime satana
inimice fidei generis huma
ni · mors amator · iustitię
declinator · malorū radix ·
fomes uitiorum seductor ho
minum · p̄ditor gentiū · ina
uator inuidię · origo auaritię ·
causa discordię · exercitator
dolorū · demonū magister ·
quid tras & resistas cum sciat
eum tua sperdere uires ·
Illum metue qui Isaac im
molatus est in Ioseph uenun
datus · in agno occisus · in

PRIMVS liber continet de uoce & eius speciebus. De littera quid sit littera. De eius generibus. de speciebus. de singularum potestate. que & in quas transeunt p declinationes uel compositiones parcium orationis. Secds de syllaba. quid sit syllaba. quot litteris constare potest. & quo ordine & quo sono. de accidentib; singulis syllabis. de dictione. quid sit dictio. que eius differentia ad syllabam. de oratione quid sit oratio. quot eius partes. De earum ppietate. De nomine. quid sit nom̄. de accidentibus nominum. qt sunt species ppriorū nominū. quot appellatiuorum. quot adiectiuorum. quot deriuatorū. de paronomicis. quot eorum forme. qm̄ deriuantur. & ex quibus primitiuis. de diuersis possessiuorum terminationibus & eorum regulis. Tertius de comparatiuis & suplatiuis & eorum diuersis extremitatibus. ex quibus positiuis & qua ratione formantur. de diminutiuis. quot corū species. ex quibus declinationib; nominū. quom̄ formantur. Quartus de denominatiuis & uerbalib; & participialibus & aduerbialib. qt eorum species. ex quib; primitiuis. quom̄ nascuntur. Quintus de generib; dinoscendis. p singulas terminationes. de numeris. de figuris & eorum compage. de casu. Sextus de nominatiuo casu p singulas extremitates omnium nominum tam in uocales quā in consonantes desinentium p ordinē. de genitiuorū tam ultimis quā penultimis syllabis. Septimus de ceteris obliquis casibus. tam singularib; quam pluralibus. Octauus de uerbo & eius accidentib. Nonus de regulis generalibus omnium coniugationum. Decimus de preterito p fecto. Undecimus de participio. Duodecimus & tertius decimus de pnomine. Quartus decimus de prepositione. Quintus decimus de aduerbio & interiectione. Sextus decimus de coniunctione. Septimus decimus & octauus decimus de constructione siue ordinatione parcium orationis inter se. in contextu orationis EIVSDEM.

Incipit liber primus. de uoce & eius speciebus. & de littera & generibus & de singularum POTESTATE.

Göttingen UB
Nachl. Wilh. Müller
III 10

¶ Tractaturꝰ de sintaxi ad
dentiã de reliquis ꝑtibꝰ ē. ꝛ de
lectã. sittã. ductõe. ꝓmisit. ¶. q. h
singlã spēs sunt uocis. ꝛ q. i quoꝝ
dã assignationib⁹ posituꝰ erat h
nom. ugr. nc ãbigēt ad eēt ugr
ponit ꝓmiꝰ ipsiꝰ diffinitionē.
ꝛ diuisionē.

¶ Phi. philosophꝝ ē diffinire. ꝛ unde
grãmatꝝ. ethimologiã ostendere.
q. ũ suo ꝛpre ꝗsito erat de uoce
ad eēt. uolens h determinare ꝑ
phis diffinitoẽm attribuit.

¶ Vocis aũt. Post diffoes diuiõe uocis
subungit. ñ. ꝑ porē ¶. ꝑ periorē
diffoē. nec diuisio i opposita cũ
qdã diuidentia de iuuce ꝓducen
tur. ꝛ sese grecdãt. ¶. ē ꝗsi qdã
ꝑparo ad spēs uocis ¶stituendas.

¶ Inuenunt ḡ. ꝺductõe ha
rũ diffarũ diuisas spēs ¶stru
unt.

HILOSOPH

DEFINIVNT VOCEM

·i· grauere tenuissimo ita· hr ē ug

esse aerem tenuissimum

aerem ut sensibile

aerem. i. qd aprie au

ribus accidit. & est prior

quã [illegible]

[illegible] dicunt

hoc est ab aere [illegible] Accidit

enim uoci audiri quã ipsa ē. Voc

aut affirmamus ¶ qualem [illegible]

ticulata. articulata integrata. Articulata ē qu

cõmata hoc est copulata cum [illegible]

ugam. ut sequitur priorꝰ. Inarticulata est comu

nis. que [illegible] affectu ꝓfluat. ꝓprius. Inarti

que scribi [illegible] inarticulata que scribi non potest. Inue

niuntur igitur quidã uoces articulate que possunt scri

bi. intelligi. ut a. b. & quorundã quidem quedam que non possu

nt. intelligantur. ut [illegible] filii hominum & gemitus. He

dini uoces quarundã animãlium. ut [illegible] & hinnitus cas

rum. Quarum tamen nõ ꝓfectum. Hec autem sunt que cum scribã

tur. tamen inarticulate dicuntur. cum nichil significent ut a

[illegible] Que ¶sunt inarticulate & illitterate que nec scribi

possunt nec intelligunt. ut ꝓprius. mugitus & similia. Sare

mus autem dehemus. quod ad quantam ꝑtem ꝓficiat qu

ꝑ. ut superiores diffinitiones. ꝓsequuntur uoci accidentes. bene ꝓsing

lis. ꝑ uicem cocumulãs. Vox [illegible] dicta est uel a uocando. ut duc

a ducendo. uel a noi [illegible] ut quibusdam placet. de lima

LITTERA est pars minima uocis compositiue. hoc ē que

Göttingen UB
Nachl. Wilh. Müller
III 10

Göttingen UB.
Fragm.
kasten V
Fasz. 1, 721

cordis uel.

tri. Non adora bitur

dō um alt e num

qui eduxi uos deter

ra egypti. SECR.

uscipe qs dne munera pp tōrum

tuorū, pp tuus. ut confessione tua

nominis. & baptismate renouati

sempiterna beatitudine cōsequaī. ℣

Per dnm. Qui tecū. Sequē. Pref.

Communicantes & diem. Infra. Hanc

igitur oblationē cō. ℣ Populus

adquisitio nis annuntia te uirtutes eius

ac uia qui uos de tenebris uocauit ut

admirabile lumen suum ac uia.

xaudi dne pces nias. ut Ad cō.

reciptionis nr̄ sacro scā cōmertia.

& unus nobis conferant pfectus aut

ilium. & gaudia sempiterna con

cluent. ℣ dnm. Adhoras.

℣ qui nobis ad celebrandū paschale

sacramentū liberiores animos pre

parastu. doce nos & metuere quod

uascerus. & amare qd pcepis. ℣

dqs omps dns. ut gesta tua Al:

& fuorū fructu augmentū. &

noua semp fecundata largitur. ℣

Per dnm. Qui tecū. Sequē. Pref.

duxit cos dominus FERIA. VI.

inspe ac uia & inimicos eo rum

721

Göttingen UB
Fragm. Kasten V
Fasz. 1 Nr. 721

ficerent ei. Cui q; consumassent
omia quę dcco scripta erant de
ponentes eū dcligno posuerunt
in monumento. Dñe uero. fuscita
uit eū amor tuus. Qui uisus est p
dies multos his qui simul ascen
derant cū eo de galilea in hierlm
qui usq; nunc testes eius sunt ad
plebem. Et nos uobis annunciam
cam quę ad patres nros repro mis
sio facta est. quō hanc dñs adim
plauit filius nīs. Resuscitans thm
xpm. dnm nrm. GR h[abemus] cc di[em] cf.

V Dicant nunc qui redempti sunt ado
mi no quos rede mit
de manu inimi ci &
de regio nibus con
gre ga uit eos.

A E uia.
V Oportebat pa ti
xpm & resurgere amor tuus & ri
ta uitta ro
inigloriam suam. LUCAM

Et ait ē. Stetit ihc in medio discipu
lo. ū suo. ū. & dicit eis. Pax uobis.
Ego sū. nolite timere. Conturbati
uero & conterriti. estimabant
se spm uidere. Et dixit eis. Quid
turbati estis. & cogitationes ascen
dunt in corda uīa. Videte manus

(Dom. III. post Pascha)

Gotting. 226
824

721

Göttingen UB.
Fragm. Karton
V tanz. 1
Nr. 721

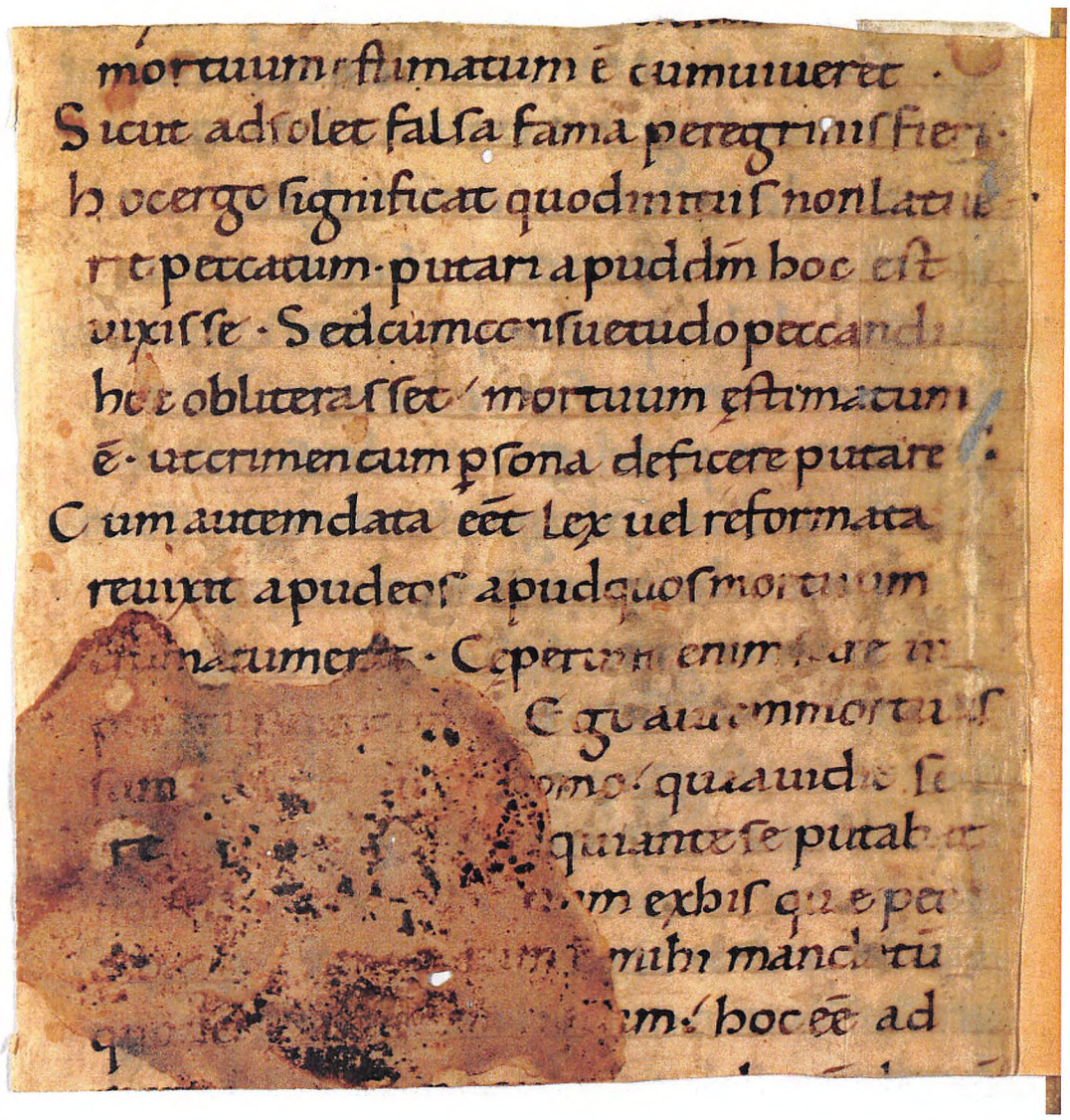
ADROMANOS.

ibus quodinfertur alege·
nonē mala· quiaiuſſitinfert
taq nonmala ē peccatoribus
a· bonis uero ſpalis ē· Quis
bitet ſpale ēt prohibere peccare·
oc nonpotuit ut ſaluaret ho
remittendopeccata· Lexfidei
· quecredentes liberaret ado
legis· ut poſſint reparare ſe
m· quos lexteneb at reos mortis·
m lex mortalis ē quibus ira
ur causa peccati· l taut ſeru
nn iuritate ſpſ· et nonmuctus
ta· ē· hic legemangere pu
uamquidem adcomparationē

imminens
huic magi
depericul
tiamneſci
nonconpul
ſcentiam h
hoc ſignifi
quidemeēt
Cognouit
p ſona qua
Lex taq· con
ppterea q
tabatur ēt
uidebatur
aliquidpr

24

Göttingen UB. Morbio 7
fol. 15r

Göttingen UB. Manbo 7, fol. 17v

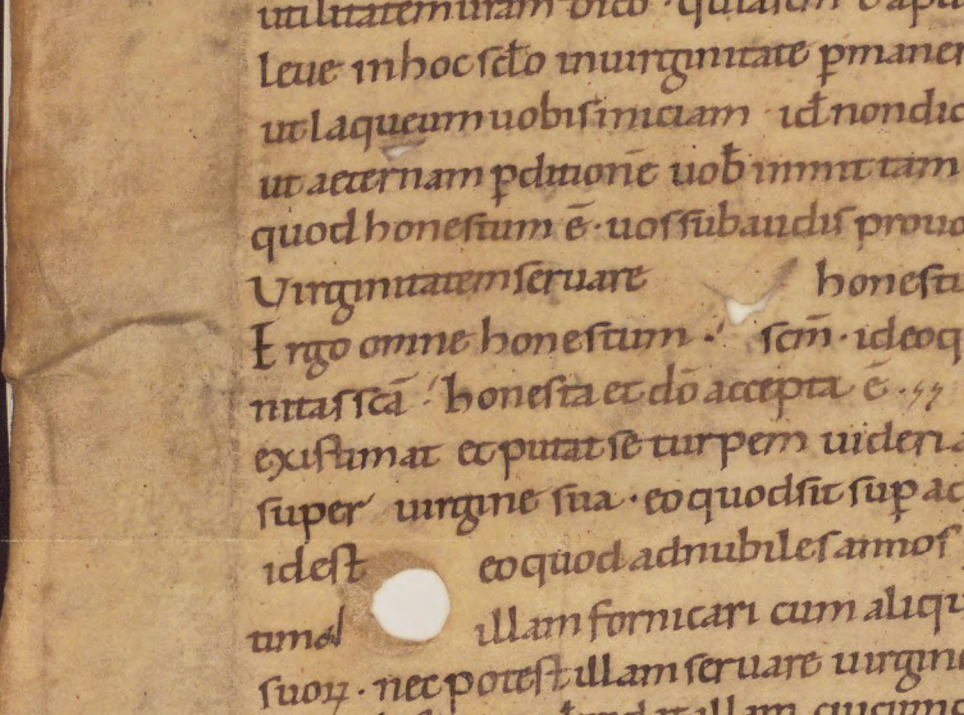
Göttingen UB Monbro7

EVIR
GINIBVS

dñi. Preceptum dñi non habeo. quia dñs
unginitatem laudauit. nec tamen precepta
uidebatur nuptias damnare. sed dicit.
Sunt eunuchi qui se castrauerunt ppter
regnum celoꝝ. qui potest
capere capiat. Consilium autem do.
Ne cui non displiceat aliquis tamquam
non dum consequutus dño uerum fidelis
subaudi consilium credat et donetur indandis
salutib. quis. Paulus apls consuluerat
dicens quia spm dñi habebat. Sicut ipse
dicit alias. Puto autem quod et spm dñi
habeam. Ideo dicit quam eam iam con
secutus fuisset ut fidelis consilium dñi.
Ideo consilium meum non debeo uobis
abscondere. Si ergo hoc bonum est.
dest uirginitatem seruare. propter instan
tem necessitatem. Instante siue presentem
necessitatem. appellat tribulationem et an
gustiam quam sustinent coniugata anima
nimis coniugate. fastidium uidelicet in
corripiendo dolorem parturiendo. quo
dolore plerumq; solent mulieres uoli
Curam multam et dolorem malendis eueni
endis filiis. tristitiam de egrotatione et
morte coꝝ. maximeq; si omnib filius fuerit
orbata decamissione quoq; coniugis. Si
mul etiam labores et dolores sustinet ur
decamissione suoꝝ et morte uxoris. Aqb
bus sunt illi uberi quui uirginitate seruant
immunes illam uitam que post mortem
erit. Quia propter subiecit. Quia bonum
est hominem sic esse. id est integritate corporis
uirginitate seruare ut possit esse liber
bis necessitatib. Quod ducit sequitur.
tribulationem carnis habebunt huiusmo
di uidelicet qui matrimonio copu
Quod supra appellauit necessitate

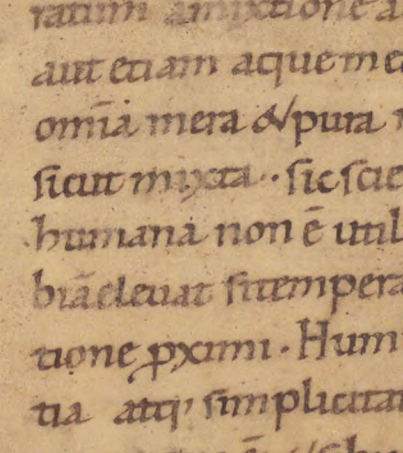
carnis. Parcit Ap̃s [illegible] parco. ideo
dimitto uel in sensu accedere uos ad hanc
tribulationem carnis. Non nullos seruare
integritatem corporis. Caput subaudis
uite pñs breue est. quia mox finitur.
Ideoq; non est ppls di. ita propagandus ge
neratione carnali sicut actus a principio
mundi. sed iam regeneratione colligendus.
Reliquum est hoc restat. Hoc superest
ut qui habent modo uxores tamquam non
habentes sint. Uxorem namq; habet. sed
quasi non habet quia hodie uidetur illam
habere. sed cras una die moritur. et desinit
post modum uxorem habere. Ideoq; debet
in presenti seculo futuram unam imitari.
in qua erunt electi similes angelis dei. Alius
Uxorem habet. sed quasi non habet. quasi se
cat debita carnis exsoluere. ut tam ipsam
mundo totamente non cogatur inhetere.
Videlicet si reddens debitum uxori uxori
displicat ea [illegible] cori. Et qui flent.
tamquam non flentes. Flet quilibet amissione
caroꝝ. et meseris humanis di sui quoq; et
aliorum peccati. sed quasi non flet qua con
solatione. Habet ipse electus remunerationis
ut adimpleatur quod dñs dixit. Beati
luctum qui ipsi consolabuntur. Et
qui gaudent tamquam non gaudentes.
Mutuas sunt qui gaudent de temporalib; com
modis. sed quasi non gaudent. quasi qui gau
dent in temporalis bonis ut sempiterna
ppetua considerent. et aeternum gaudium
timeant. Et qui emunt tanquã non possi
dentes. Et mit aliquis predia terrena. boues
seruos et ancillas. sed quasi non possidet. di
repente ab hoc seculo transeant p̃ mortem corporis.
Alius Et mundi mutua bona temporalia
atq; adusum suum aliorumq; preparata quasi
in hoc seculo necessaria sunt. sed quasi non pos
sident. dum sic adherent terrenis ut non
amittant aeternam. et cauta consideratione
uideant quod hec omnia proxime
lucem sint. spem suam non ponant et transi
toriis reb: ac possessionib. non ponunt.
Et qui utuntur hoc mundo tamquam non
utantur. Mutuantur boni istius scili
cet regis et principes. sed quasi non utuntur
dum non per hanc mundum et concupiscentiã
eius redeuntes p̃ mortem corporis. Multi
enim utuntur his qui in hoc mundo sunt.

nonfiunt seruiendi uanitatium · neq; permittunt
hec eadem suae menti dominari cogitantes
cuncta transitoria ee · Praeterit enim figura
huiusmundi · Transibit figura et species mun
di pignen · remanebit substantia innouata
pignem et meliorata adhoc · ut in aeternum ma
neat · Iuxta quod salomon dicat · Terra aet nu
stabit · Volo uos sine sollicitudine ee · id est
sine multa et supflua cura quam habent con
iugati · quicumq; uxore e duxit e · qm ex parte
seruit coniugi ex parte dno · Et mulier innup
ta & uirgo quodunum est · cogitat quomodo
sit sca corpore et spu quia multe sunt que ha
bent integritate corporis sed non sunt uirgines
mente qm si possent iam nupsissent · Haec ad
utilitatem uram dico · quia scm e apud dm et
leue in hoc seculo uirginitate pmanere · non
ut laqueum uobis iniciam · id non dico id dno ista
ut aeternam pdnone uobis immittam · sed ad
quod honestum e · uos subaudis prouocans ·
Uirginitatem seruare honestum est ·
Ergo omne honestum · scm · ideoq; uirgi
nitas sca · honesta et dno accepta e · ;; Si quis
existimat et putat se turpem uidere ab alis
super uirgine sua · eo quod sit supadulta ·
id est eo quod ad nubiles annos puenit ·
uim & illam fornicari cum aliquo seruoz
suoz · nec potest illam seruare uirginem · ; ;
Quicunq; uult faciat · id uidetur illam cuicumq; uult ·
non peccet uirgo si nubat · ;; Si dormierit ·
id si mortuus fuerit uir · nubat mulier cui
uult tantum in dno · id fideli se misceat uiro ·
Beatior autem erit si sic pmanserit · id in car
nalitate et mundicitate

Et his au
tem
qui matrimonio iuncti sunt
subaudis cohabitare et potius, quae ydolis immolant.
subaudis scripsistis mihi · Inter cetera quae
corinthii apto scripserunt peptam · etiam sup

scientiam · ea ee adoo creata bona
manducabant in plus ydoloz · et
scandalizabant simpliciores frs quidu
cebant · Nisi iste quia maioris scientia e
quam ego sciret aliquid numinis et dei
tatis ee in hoc ydolo & in carnib, eas cog
noscratus · nequaquam in ydolio id in templo
ydolis consecrato residens · carnes alioq;
cibos · & unum ydolis consecratum
sumeret · ;; De hoc multa dicuntur e
hic aptis · Scimus qm omes scientiam ha
bemus · subaudis omia munda ee per
naturam · Sed in uocatio ydoloz & con
secratio qua illis consecrantur facit ea
immunda · ;; Scientiae subaudis qua
credimus omia mundamundis · et omia
sanctificari pinuocatione nominis xpi in
flat · id in superbiae tumore mente eleuat
;; Caritas uero aedificat · id dilectio fra
qua consulimus fratrib simplicioribus
quatenus eos in alium non scandalizent
& aedificatione habe[illegible] ruite · id
in caritate etiam alios [illegible]prehendunt ·
Patientia uidelicet humilitas cordisq;
simplicitas · Sicut enim unam non tempe
rantiam amixtione alicuius uitiorum ulcedimus ·
aut etiam aequamentem alienat & sicut
omia mera & pura nonita delectantur
sicut mixta · sic scientia diuina uel
humana non e utilis · qua mente in sup
bia deuiat si temperata non fuerit dilec
tione pxami · Humilitate quoq; patien
tia atq; simplicitate · Tunc aute scien
tia magna e & si bumilis · si caritate hu
milietur · cumqua etiam amplius crescat
Si quis autem existimat scire aliquid ·
id omia munda ee · et quod licite fidelib
sumi utenda · Nondum cognouit que
ammodum oportet eum scire · id est
nondum considerat · quia expedit ei
amulos licitis abstinere propter scan
dalum frs · Si quis · oi ligur dm · et cau
carnium scientiam mittigat · Hic cogni
tus est ado · id est hic lectus est a deo ·

Dees
cis

Göttingen UB. Mor bro 7

PL III, 420C

EPLA

aretur
n om mor
ſupr
ua of
ta lege
atum
uxerat
nortuum
tabatur
cum impu
tuo habe
aliquando
m lex semp
nuſ. nuſi

data ē. exarſit inuidia ad
minem. ut eo amplius
euac. ret laq. Lex
mandata m̄ mori ſtum
V tnihil ſuſpicamur ſeuerſe
in lege. ſic iam commen
ſolum uultamb ic. ſed
bonam proni ut. nam
lege intelligi euangli
tatur. Ait enim. Si uis
n ite. ſerua mandata.
bonum ē mihi mori ē.
abſit. V n̄ enim fieri pot
bonum ee pbatur. mors

Sed

Gö Hmgen UB., Morbio 7

15v

PL III, 1718

ter et ut prima admittendo amitt
sus offenderet. et denuo impetrare. 16
diaboli caderet. Coepit non imperare.
sed subditer fallere. qm̃ in lege data.
amisit dominium diabolus. Sicut
dicitur hominem addiudicium per
tinere. Sine lege enim peccatum
mortuum erat. hic duplici genere
intelligendum ē. ut et diabolum in
peccato sciat significatum. et hoc ipsū
peccatum. quod uocatur peccatum.
Mortuus enim dicitur fuisse diabolus.
qui a cessabat ad illusionem homin̄is
ante legem. sedebat quasi quietus.
securus enim erat de possessione eius.
Peccatum enim mortuum dixit. qui a

Göttingen UB.
Mon 7
fol. 16r

Gesellschaft für wissenschaftliche Datenverarbeitung mbH Göttingen

Anschrift ..... : Am Fassberg 11, 37077 Göttingen
E-Mail-Support .... : support@gwdg.de
Telefon-Hotline ... : 0551 201-1523

GWDG

Druckdienst ..... : gwdu111.gwdg.de
Betriebssystem .... : FreeBSD 6.3-RELEASE-p2
Interpreter ..... : GPL Ghostscript 8.57

Datum ..... : 12.09.2008
Uhrzeit ..... : 12:10:59

Druckername ..... : irc3220
Warteschlange ..... : bclp3s32
Klassenname ..... : 134.76.6.155
Auftragsname ..... : Microsoft Word - Dokument1

Auftragsnummer .... : 001
Seitenanzahl ..... : 2
Kosten ..... : 0.0081 AE

Benutzername ..... : hhoffma
Fachzuordnung ..... : UHMG0076

Kontoname ..... : UHMG
Kontostand alt .... : 65.66 AE

Besondere allgemeine Informationen liegen zurzeit nicht vor.

Microsoft Word - Dokument1

UHMG0076

hhoffma

mortē. ... mequia lex aduna aduā.
Sed aun hon. remmonsol. um dp̄ctm
sed ex defuturo peccatu. m reum fac
facta ē lex aduam ēe ad mortem. Sed u
dixi peccatu. qua oboediemibus pfic
aduam. Nam peccatum accepta occa
sione p mandatum seduxit me. et per
illudocadit. Peccatum hoc loco. diabolu
intellegere. qui auctor peccati ē. hic oc
casionem inuenit plegm quomod. cru
delitatem suam denete hominis sat.
Vt quia lex dominata ē peccatoribus
homo infanctu eus, phibita semper am
mittens offenso dō ultionem legis incur
rere. ut eaque illi profutura data erat
damnaretur. Quia enim inuita illo lex

Göttingen UB. Mor Bio 7

Gesellschaft für wissenschaftliche Datenverarbeitung mbH Göttingen

Anschrift ..... : Am Fassberg 11, 37077 Göttingen
E-Mail-Support .... : support@gwdg.de
Telefon-Hotline ... : 0551 201-1523

GWDG

Druckdienst ..... : gwdu111.gwdg.de
Betriebssystem .... : FreeBSD 6.3-RELEASE-p2
Interpreter ..... : GPL Ghostscript 8.57

Datum ..... : 12.09.2008
Uhrzeit ..... : 12:07:54

Druckername ..... : kyo9k-3
Warteschlange ..... : bmlp4s93
Klassenname ..... : 134.76.6.155
Auftragsname ..... : Microsoft Word - Dokument1

Auftragsnummer .... : 397
Seitenanzahl ..... : 2
Kosten ..... : 0.0024 AE

Benutzername ..... : hhoffma
Fachzuordnung ..... : UHMG0076

Kontoname ..... : UHMG
Kontostand alt .... : 65.66 AE

Besondere allgemeine Informationen liegen zurzeit nicht vor.

Microsoft Word - Dokument1

UHMG0076

hhoffma

significat. Supra enim concupiscen-
tiam iuxta legem memorat. cui nunc
gratia addens ait. omen dixit con
cupiscentiam operatam in hominem in
pulsu diaboli. quem in peccato significat.
ut inimicarium fieret homini lex.
quę erat ut prodesset. videns enim dia
bolus auxilium p legem homini pulsum.
quem in condicionem se tam propter ip
sius habere gratulabatur. intellexit
factum aduersum se. aliquando enim
factum sublege. proc[illegible] de
suo sublatum domin[illegible]
enim homo quomod[illegible]
euaderet. hinc ex[illegible]
uersus hominem [illegible]

PL III, 1918

Göttingen UB
Mon 170

17

xviiii Epistole constantini principis ad alexandrū

pontificem alexandrinum et arrium. p

quam ostatus est. ut reuocarentur ad pacē.

xx Qua tam pro arriana questione quā pro

pasche celebrari concilium.

EXPLICIUNT TITULI.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

FELICITER.

ORATIO ALLOCUTORIA SOZO

MENI IN THEODOSIUM IMPERATORĒ.

IUNTANTIQUISPRIN

CIPIBUSDILIGENTIAESTUDIUM

fuisse: ut eis amatores quidem

ornamentorum. purpuram atq. co

ronam et hiis similia prepararent. ⁊

Librorum uero habentes intentionē

circa quasdam fabulas occupata: con

scriptiones agerent. quae audientium

corda mulcerent. ⁊ Porro bella sectan

tes: ut sagittam oportune dirigerent.

hostium prosternerent: lanceam bene la

ularentur. aut equum decenter ascende

rent. ⁊ Praestabantur enim singuli

regalibus eorum studentes rebus illis

quibus erant gratissima dominantia. ⁊

Alius item lapides pretiosos difficile

reperiri offerebat. Alter tinctura

purpure clariorem. ⁊ Plurimi poe

mata aut diuersas conscriptiones

dabant. ⁊ Aluis bona cingula: aut

armorum pandebat usum. ⁊ C

ma uero et imperialis putabatu

popularis uirtutis parsilla: ac

tunc amantes intentio declinat

Depictate autem quae est uera

tus imperii: nulli studiose quo

do sermo fuit. ⁊ Sectari potentia

theodosi. ut complexiue dicam

superasti do luuantes uirtutem.

pura siquidem et corona quaui

propter inspicientes: quia est m

signum circumdari. pietatem t

mentiam intrinsecus semper on

Unde conscriptores et prefecta.

qui subiectorum: circa te tuos

actus. ⁊ Decertator au positus

librorum non amerato eloqu

ris. aut qualibet figura furta

ris ueritatis. sed perfecte metir

q. sermonem proprium aptans c

Figuram quoq. dictionis et par tes

nem. et congruentiam. et eloquium

sitionem. et collectiones. et sensum

riam. profunde disputans. ⁊ Con

autem recitantibus: et uno ludicio

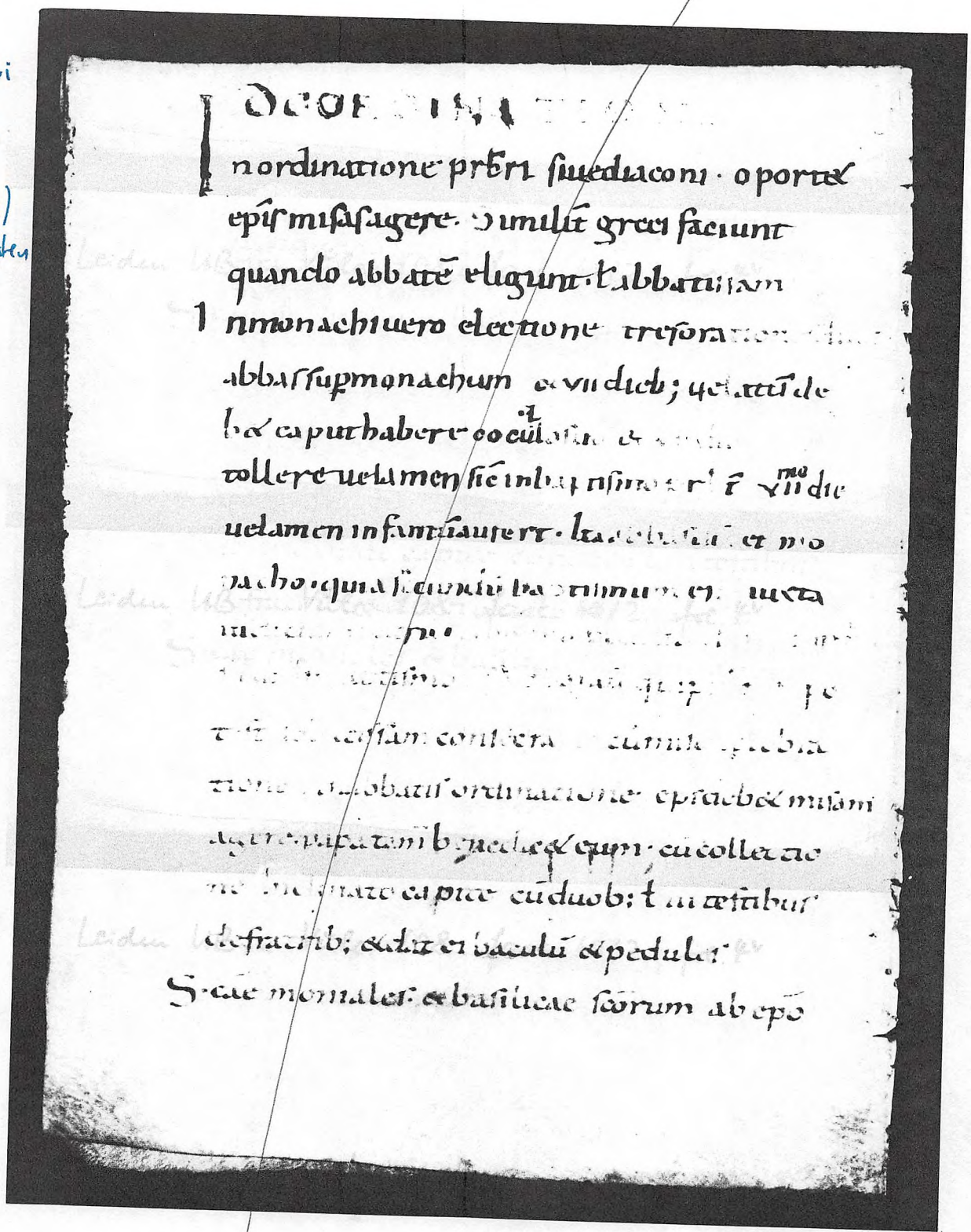
ribus oportunis: nec non aures im

ſcribitur ut ſit ęterna. Litterę autē
ſcripture ſtatum conſummantur.
Et hanc interpretatio lex ipſa. ut quia
per legem aberrore mala inhibuit.
hoc ipſum cum inuenit in corde peccare de
bere dicat. Lex ipſa uocatur. ut totum
homine faciat ſpalem. Quid ergo
dicemus. Lex peccatum ē. Absit.
et peccatum non cognouimus niſi p legem.
nam ego p peccatum ē lex. ſed inde ex pec
cato oſtenditur enim et que latebant
peccata. et quia non impune futura
erant apud deum. Quo compto. homo fact
ē reus. et ideo non uidetur gra ſ agere
lex. Quis enim libenter habeat eum
ſibi poenam inminere. a deum ut

nicht Hraban

Göttingen UB
Mscr. 7
f. 18a

Poen Theodosi
G 2,3,4,6
(Wasserschleben, Poen Th. S. 253)
scheint am nächsten
vgl auch S 239
" " S. 271

nordinatione prēri suediaconi · oportē
epīs missas agere · simulit greci faciunt
quando abbatē eligunt · t abbatissam
monachi uero electione trēsorar[ia]
abbas sup monachum · vii dieb; uel tū de
hac caput habere cū cūl[ta]
tollere uelamen sic inbuat nisi r[e]t vii die
uelamen in fantia auferr · hac cōbat[ta] et mo
nacho · qua si cum illa dormiuit · et
[illegible]
tē hac cessā[n]te cōtra
[illegible]
tione · abbatissa ordinatione epī dēbet missam
agere · pparatam b[e]n[e]dēc[tam] · cū collec ac
[illegible]
defrancb; cū cr baculū & pedule ·
S[an]c[t]e monialē · & basilicae sōrum ab epō

Leiden UB. Vulc. 108 fasc. 1012, fol. 4v

ē inimicus. ꝑ legem accepit occasi
operari homini ꝓ mortem. Dum enim
adinlicta ullum suadet. apparet
inimicus. Quamquā et am leg
mortem homini procurauer
primacausa adā. Post Lege
maiores rei poenas ap
mors scā ē adinuenn. Minus enim
criminis ē ante legem manifestam
peccasse. quam post legem. Vt fiat
supramodum ipsum peccatum pec
ꝑmandatum. Quod ē supramodum
quasi datum sit. ideo dum delinquen
cum pecca ꝓ non liceat. sed diuersa
sunt dicenis. non sunt complet
cata amatorum. Per quod

Wicht Haaban

Göttingen UB
Mscr. 7,
f. 18v

facit penit eius haec ē reliquum anteq̄ suae
probat obsequium domini. Qui cum pe-
cadibus turpiter commiscuerit .iii. an̄
penit Qui sanguinem aut semen biberit
iii an̄ penit Qui fraude ut preda utatur
dimedio anno penit

Quomodo possumus penit vii an̄ penit
ter diuanū pro xxx dies & noctes Cantet
ad psalmorum .cxx. psalteriu pro xii
missas. Pro .i. die .l. psalmos & v
pat̄r noster unū psalteriū pro sex dies
& v pat̄r nr̄. Pro .i. die .iiii. uicibus
bati & ses misereremei dī. & v. pat̄r nr̄
& lxx prosternens se iterū cū pater nr̄
dicat Inuocatione faciat sic prodies una
Si uelit minus psallere tam multa patiatur
prosternat se frequenter Inoratorium
c. & dicat misereremei dī & dimitte

Pen. Egberti
Schmitz II
S. 672f.
bzw.
Pen.
Excarpsus
Bedae-Egberti c. 46
ed. S. 699f.

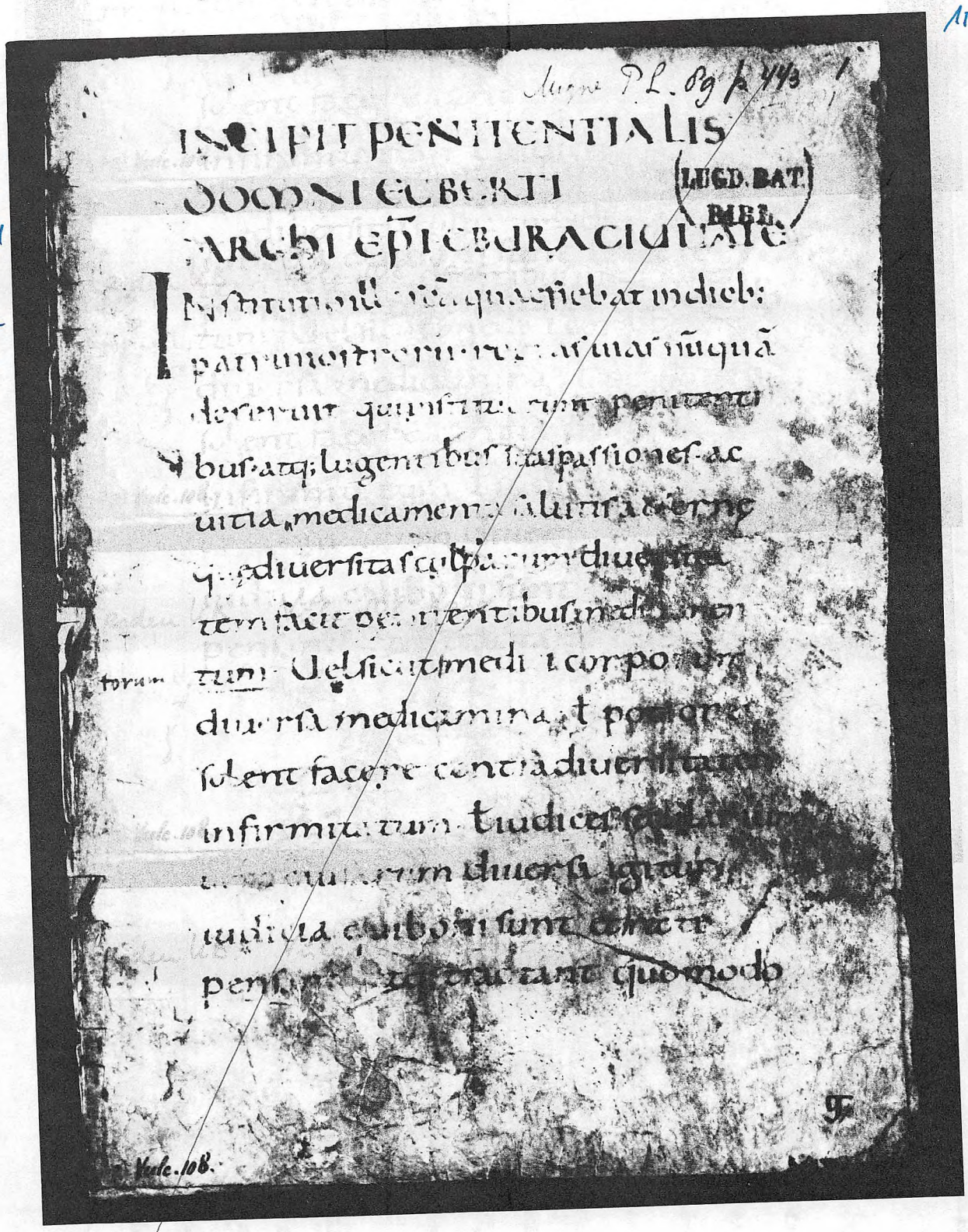
delicta mea facit hoc primum die
Quando uult confiteri peccata sua · cum lac-
rimis & lacrimis uenia non postulant
sed mereantur. Rogat ille presbiterum
ut missa cant. & pro omnibus sint crimina
capitalia · quae debet labare · cum lac-
mis. Curatio una · missa · potest · xii dies
redimere · x missa · viii menses · xx mis-
viii menses xxx missa · xii menses possunt
redimere uolunt confessores cum lac-
mis.

ACAD.
LUGD. BAT.
BIBL.

EXPLICIT PENITENTIALIS

Do gratias amen — rbi Bbldxt cxk·
cpn cfdkt dī uk rbm bfefrnbm bmfn·

Migne P.L. 89 p. 443

INCIPIT PENITENTIALIS
IOANNIS EGBERTI
ARCHI EPI EBURACI CIVITATE

INSTITUTIO QUAE QUIBUS DIEBUS
PAENITENTIBUS IMPONENDA SINT QUIBUS
DEBEANT QUALITATE CUM PENITENTI
BUS ATQUE LUGENTIBUS DE PASSIONES AC
VITIA MEDICAMENTA SALUTARIA DEFINIE
QUE DIVERSITAS QUALITATUM DIVERSA
TENTAT FACERE PAENITENTIBUS MEDICAMEN
TUM. VELUT ARTIS MEDICI CORPORUM
DIVERSA MEDICAMINA APTARE QUAE
SOLENT FACERE CONTRA DIVERSITATES
INFIRMITATUM. IUDICES QUOQUE
CULPARUM DIVERSI IGITUR
IUDICIA QUIBUS SUNT CONCESSA
PENITENTIAM IMPONANT QUOMODO

Vulc. 108

LUGD. BAT. BIBL.

Leiden UB. Vulc. 108 fasc. 12

Roew. Egberti, Praef. Begrim Schmitz II S. 661

vgl. auch Excerptus Bedae-Egberti, Prologe ebd. S. 680

ondiſcatur concupi
anc apccato · ſed miſereatur ·
cauſ · quacumnet ſuſpicao
ubi nonlicerit apud dm ·
rquid et peccatum · ſub ſua
ſi generalem agit causam ·
upiſcentiam phibet quæ
ndoli tamentæ nonpu
ri cri num · Simplex enim
cu[illegible] à · cum [illegible]upiſcatur
ſi non hoc [illegible]idit et pec
cularibus [illegible] hominibus
mittunundetur · et placidū
pcur · Occaſione ergo accep-
ti mandatum operatum
em concupiſcentiam · Omē
upiſcentiam cuncta peccata

Göttingen UB.
Morbio 7,
1.201

Leiden UB. Vilc. 108 fasc. 12

Forts. der Praef. des Paen. Egberti

recteiudicent Inter miseros et
diuites Inter causa" et causam
quanto magis igitur. O sacerdotes
di diuersa medicamenta animarum Inuisibilium hominibus penitare
et tractare oportuit Neperfidi
tum medicum uulnera animarū
fiant peiora prophe'a dicente
C onputruerunt cicatrices meae a facie insipientiae
meae O fatuus medicus noli deci pe-
re animam tuam et illius nedu
plicem penā accipias uel septuplā.
ut milleña Audi xpm dicentem
sicecus cecum duxerit ambo cadent
in foueam Stu. cogitas iudicii
mum alter homo non audit neque

1/3 pr

Abschr. Forts. der Kanones des folgenden Blattes

ecti et inter laicos peni[illegible] quin [illegible]
Qui dimiserit alteri uxorem [illegible]monii
gii vii ann penit Si clericus homicidiū
fecerit et proximum suū occiderit x
ann penit exul vii ann penit Si odii
meditatione fuit Si laicus homicidiū
fecerit perfuuorem et meditationem
unius v-t vii ann iiii proxim iii ann qui
casu occiderit nolens i ann penit
am qui immolauit demonibus in
magna sanctitudine x ann In mi
nimis i ann Augurium tam ver
ones v ann Omnes tam peccatum
vii ann et penit ser p[illegible] ordine
seruauerit a bruno anno et supra de
qualecumq peccato id est in una qua
ebdomada iii dies sinu no et medie

Paen. Egberti IV 9–11

Schmitz II S. 664

Ebert III/15

Paen. Egberti IV 12–15

ꝑ bonum mihi operatum e· mor[illegible]
Diabolum ꝑ bonum occasionem dicat
accepisse ut malum operaretur ho-
mini dum illum seduxit ad mor[illegible]
Quia ut ea que ante legem mu[illegible] g-
ta sunt p̄ in lucebram cupidim[illegible] pr-
barentur ee peccata· et deceter[illegible]
-rentur· data ē lex manifestata in[illegible]
Tunc ut census e s[illegible] ꝑ bon.
uidit enim puuden bon.mi· ea in[illegible]
illi suasit· ut ꝑ huta ei lege e mor[illegible]
ueniret· Quodquidem n[illegible] g leg[illegible]
humane asscribendu[illegible] eque sic u[illegible]
nature sue infirmau[illegible] cupidtate
peccandi· ut suggestiones aduer[illegible]
reprimere non posset· Inimicu[illegible] tan
quem in peccato significat· ut [illegible]

PL III, #1421

19v

Göttingen UB, Theol. 7, fol. 19v

Leiden UB. Vicc. 108 fasc. 12

Paen Egberti IV 15–17

et manducare carnem usque ad vesperam
(E)t manducet de sicco cybo et non
manducabit omnia diebus suis
et non manducabit omnia diebus suis Et non
diebus abstinentiae et non manducabit omnia diebus suis
et epyphania et pascha usque ad natalem
et ascensionem domini et pentecosten et si
michael et sanctorum omnium et si
maria et xii apostolorum et si mar
et illuc si quis in alia provincia et hoc
probaverit ut faciat carnem in
comparatione Et non manducabit omnia
diebus suis et non hominibus cum eis
et non manducabit de his omnibus; cum eis
et non manducabit de his omnibus; cum eis
manducemur sed ut quicquid facias omnia
ad gloriam dei facite Ut ergo digne
peccatorum suorum Et

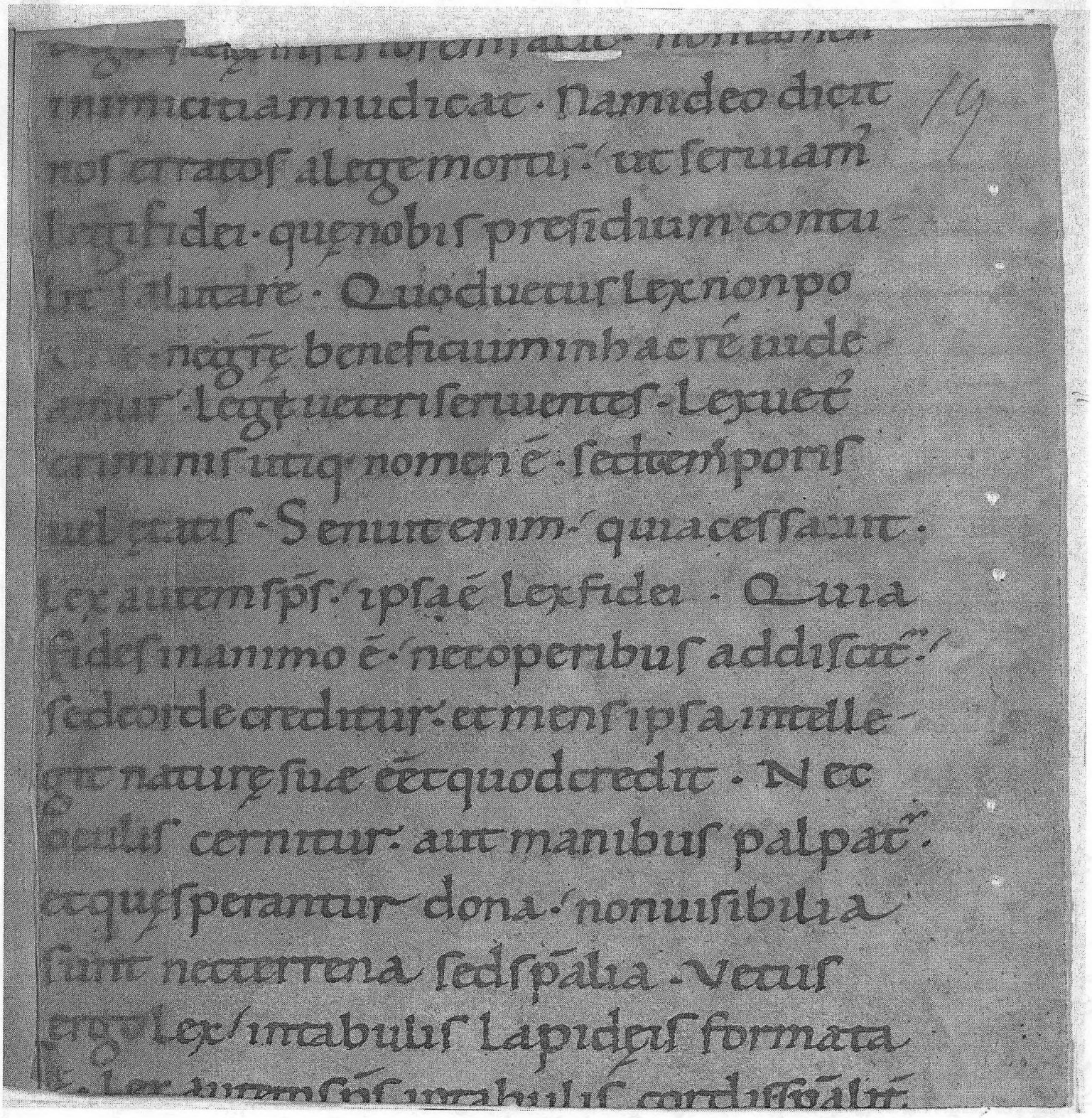
Exc. Egberti V 1

DE CLERICORUM PENITENTIA

Clericus si homicidium fecerit vel
pbr. ducem qui formicationem aut furtum aut furtu captus
est. deponatur non tamen communione privetur quamdiu
dicat se his indignum. Si spontaneus formicationem facien

449 B.

et non manducabit omnia
et non manducabit omnia
et non manducabit omnia

mit freiberine Hrabanus PL 111, 1413

192

Göttingen UB Manbo 7, fol. 192

damnatum ē · hoc ēm peccato qđ
admisit in carne · hoc itaq; peccato
[illegible] damnauit
[illegible] in animarum · Vt in si
gnificatione crucis inquauuercus est ·
in sedi norte tenet non audeat ·
Quamobrem ad [illegible] carnem ambu
lare et apls ut iustificatio legis im
[illegible] in nobis qui non sedm carnē
ambulamus · sed sedm spm · Ideo
damnatum dicit peccatum · ut im
pleretur in nobis iustificatio legis
date amosse · Sublata enim dēcon
tritione legis · facti sumus amici
eius dem · Iustificatio enim amica legis
sunt · Quomodo autem impletur
in nobis iustificatio · nisi cum datur
remissio omnium peccatorum · ut
sublatis peccatis · iustificatus ap
paret · mente seruiens legi dei · hoc
ē non sedm carnem ambulare · sed
sedm spm · Vt deuotio animi qui est
sps non consentiat desiderio peccati ·
Qua p carnem semina t concupiscen
tias anime · quod in ē peccatum ·
damnatum ē peccatum · quomodo
mest · Damnatum e et saluta e · et
triplici genere damnatum · Primo
enim in loco damnauit peccatum
dum non peccauit dissentiens a peccato ·
Deinde in uice peccatum · qua pec
uit · damnatum dicitur · Vt sublata
ē illa auctoritas quasi peccati qua
detinebat homines in interno ppt
delectum ad e · ut deserti a quibus
aliquem cruciś ē desinere non audeat ·
Tertio damnatum peccatum dum in remissa
fecit delicta remissione peccatorum
concessa · Cum enim peccator causa
admissi peccati damnatur ei ec
ignoscens autem ei damnauit in eo
peccatum · Itaq; si ecnos saluator is
exemplo non peccemus · damnamus
peccatum · Qui enim sedm carnem sunt ē ·
quae carnis sunt sapiunt · hoc dicit
quasi suggestioni quae fecit p carnem
obtemperat · quae carnis sunt sapit ·
Hoc enim illi suauis uidetur quod se
quitur · Contra fas appetens sui sum ·
et sentit tam errori carnis · In carne
enim error mundanus significatur ·
qua tum exp rte · Qui uero sedm
spm ea quae sunt spus sentiunt · Ma

nifestum ē quia quis carnis desiderium
continet · iuxta legem mentis
hoc enim illi [illegible] conueniat legi ·

NAm prudentia carnis mors ē · Pru
dentia carnis peccatum ē · quod
generat mortem · Prudentia enim ideo
dicitur carnis stulta sit · quia secu
laribus hominibus errori uisibili ·
concepti · siue insensu siue in actu con
tra legendi prudentia [illegible] uident ·
Maxime qua omissa [illegible] duistria
et astutia illorum in eo ē ut peccent ·
Sapere enim sibi uidentur · si istud di
ligentius curent · Cum nihil stultius
sit qua peccare · Est et alia pruden
tia carnis quę mundanis rationibus in
flat · negat aliquid fieri ut mundi ca
piat rationes · Vñ dendet uirginis partu ·
carnisq; resurrectionem [illegible] de
autem spūs una et pax · Vere hęc ē sapi
entia quę unam adquirit et pacem ·
Sequens enim spūs a · contemptus in le
thi sunt presentis · et eternam habebit
uitam cum pace · Ideo sit ei inquietudine ·
Vbi enim perturbatio ē · et pena ē · Om
nis pena carnis · inimicae dō · Legi
enim dei non ē subiecta nec compotest ·
Non carnem dixit inimicam · sed ip
iam carnis · Ideo non substantiam ·
sed actus · aut cogitationes · siue ad seue
ratione quę nascatur de errore · Sap
entia ergo carnis ē primum in loco ea stry
abhominib; inuenta disputatio · deinde
uisibilium oblectatio · haec inimica sunt
dō · Quid dixit elementorum dēs opifice
mundi · his cōequant quę fecit · ad struen
nichil posse fieri preter quam mundi con
tinet ratio · Quamobrem negant dēs
fecisse ut uirgo pareret · Quia stultum
ē inquiunt ut dēs fecerit ultra quam
sapit homo · O prudentes mundi qui pu
tant non debere aliter facere qua ab eo
fecit condita creatura · ut ipse similis
creaturis putetur · Si cęce sunt · ne
iudicant qualem conueniat deum fa
cere · O pusillanimi ad laudem sua
p dicandam facere dignatus ē · istum ru
peranteś incredulum et stultum ad
serunt · Ac p hoc legi hoc studium
subiectus ēe non potest · ine exercitat ·
ut digestus repugnet · Qui enim in carne
sunt dō placere non possunt · Sapientes

Haimo?

Göttingen. UB., Mor Bro 7

mundi incarne sunt · quia respicu-
dum · spiritali sapientia ē
totus mundus caro est ·
omne enim inuisibile carni deputat ·
cognita enim sunt carnis · immo ele
menta carnis · l deoq; quimundanis
rebus obtemperat · incarne ē · Vos
autem non estis incarne · sed in spū ·
l incarne posita · dicuntur non ee in
carne · S i ad sentientes iohannis apto
mundana nondiligant · Sen
tentia eni homini sua quasi
fingit natura · ut hoc appelleetur
quod sentit · Si tamen spūs dī habitat
in uobis · hoc ideo ambigue dicit ·
qua in legem inducta · non adhuc p
fecte erant fidei sed spem meliꝰ inde bat
p fectionis · Vñ aliquando quasi p fectis
loquitur · aliquando quasi p fecturis ·
hoc ē aliquando laudat · aliquando
commonet · Vt si secdm supra memorata
uersetur · ut ex lege nati non in spū
ee dicantur · Quia spūs dī in eo ha
bitare non potest · qui carnalia sequi ·
S iquis autem spūs xpī non habet ·
hic non ē eius · Spūs unus spūs dicit
xpī · Quia omia patris filii sunt ·
hoc ergo dicit · quia quisquis pia dictis
euangelicis subiectus ē · ad xpīm non p
tinet · Spūm enim eius non habet · quē
ut filium dī ee acceperat · Duabus em
ex causis deserit hominem spūs cū
aut sensum carnis habet, aut gesta ·
l taq; p hęc ad bonam conuersationem
compellit · Quamuis enim bonitate
dī euangelium homines, honorantur
tamen filii dī uocati · Nisi sic uixerint
ne indigni concessu nomine uideant ·
C orpus quidem mortuum ē, p pē pecca
tum · spūs uero uita iustificationem ·
P eccati causa corpus mortuum asserit ·
eorum quos deserat spūs · Nec a diffu
ide spūm eius eorum · passionem p uenire ·
spūs enim dī nescit peccare · A diuina
ficationem enim dicitur · ut a diuino
rio suo iustificet · E t ego qua peccare
nescit · uita ē · Mori enim non potest ·
qua p peccatum mors · A pl's hoc sibi
peccator obtent · non spūs quem accepit ·
N ec enim spūs erit in causa · quuo lunt
iustificare · S i gnium enim iustifica
tionis hic ē in homine · V t quid quod
in habitat in eo · iustificatus appareat

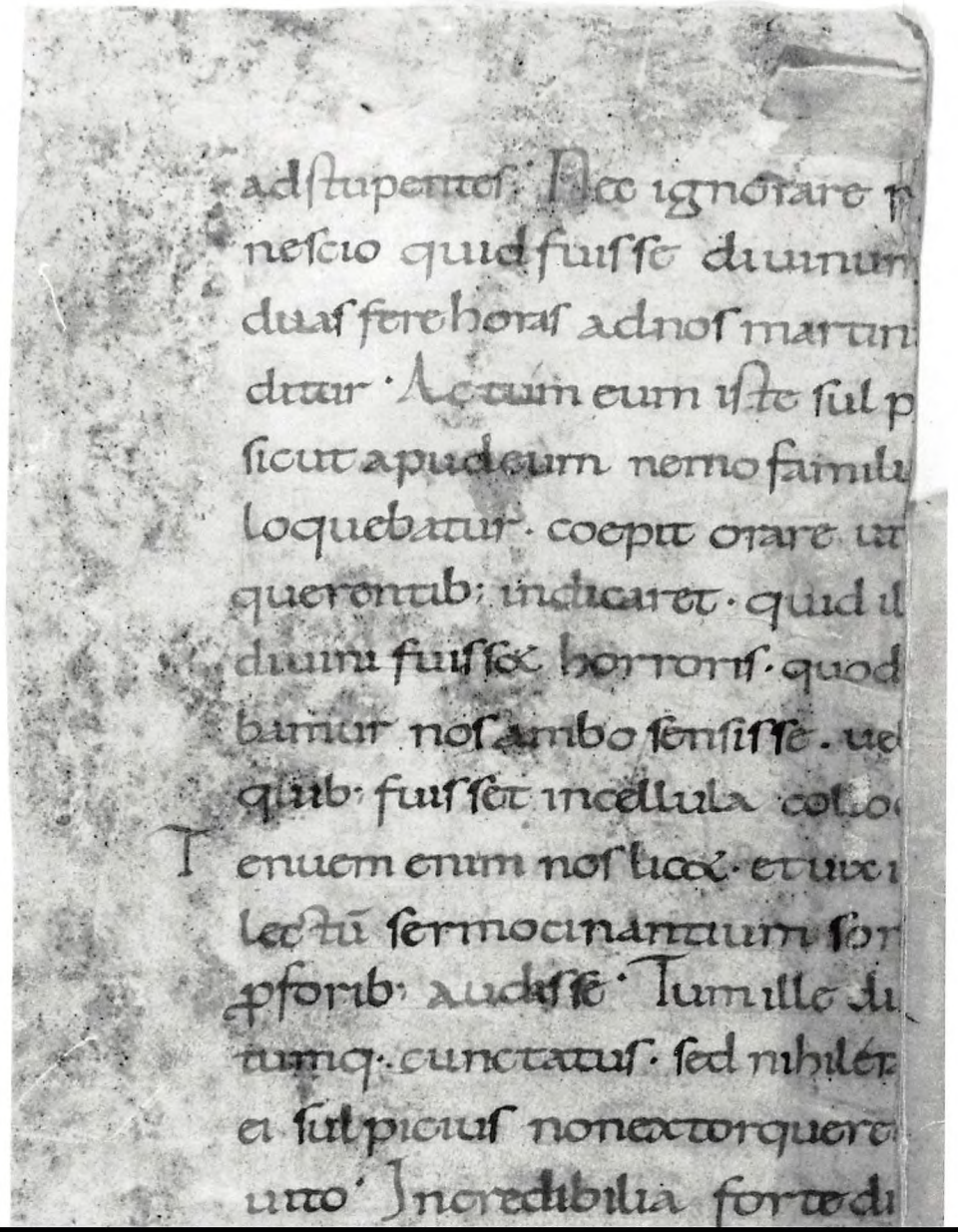
ee filius dī · N on enim in ficto hoē ·
neq; in corpore subdito peccati
potest habitare spūs · Sicut di
salomon · S i autem quis denuo car
naliter uiuat deserit us ab spūs eo ·
in iustitia sua morietur · Corpus
autem dicens totum hominem signi
ficat mortuum · peccati causa · Sic
et p p pham sub uocabulo animę ·
totus homo significatur quasi ap
te totum · Aut enim · Anima qui e
peccauerit ipsa morietur · Aut quic
sine corpore hic corpus prototho hoc
posuit · Ille animam · et alius propl
carnem dicendo · totum hominem s.
gnificauit · Aut enim · Videbit omi
caro salutare dī · E t q;m baptizato d
spūs · et a mipsius ee spūs dicitur ·
l dare o cetera hominis ad compara
tionem eius corpus appellauit · Pre
terea quod anima dum peccat · car
dicatur · hoc enim uocatur · quod
sequitur · Sicut sepe iam dictum · Simil
modo ecclēs cum in passione sua di
uinitatem suam in minime formidare
uellet intelligi · sed hominis ee
mestitiam · ait · Spūs quidem prop
caro uero infirma · V t sup ius · in
carne uero hominem significare ·
Quod si spūs eius qui suscitauit
amortuos habitat in uobis · qui
scitauit ihm amortuos uiuificabit
et mortalia corpora uestra, p p habi
bitantem spūm eius in uobis · I psum
sensum eandem tractat rationem ·
C orpora enim dixit · p quem hominē
significat · E t quia supra propter
peccatum corpus dixit mori mortē
scita · hic ait propter bonam uita
mortalia corpora uiuificabit · spiritu
idest totum hominem · Igitur fili
debitores sumus non carni · ut secdm
carnem uiuamus · R ationem et mani
festum ē nonnos a diuinationi ad e
qui carnaliter egit obtemperare de
bere · Qui prior peccauit mortem no
hereditatem nullo de reliquit · S ed
legi xpī seruire nos debere · qui nos
spūali ratione · amorte suprad icta
redemit · huic enim sumus debitores
quimos carnalibus uitiis sordidatos
p lauacrū spūs ablutos iustificauit
et filios dī fecit · Fruseminiacer

Göttingen UB. Moltke

ydolum immundo · Idos grece Latino
uocabulo dicatur species uel formula ·
nde diminuitur ydolum id. formu
la ex aliquo metallo aut ex ligni siue
lapidib · Ideo ergo ydolum nichil est
quia uidetur imaginem hominis ha
bere non est homo · Videtur imagine
alicuius bestiae habere non est bestia ·
ideur autem oculos nares et os habere
sed dō nichil est · quia non audit · non
audiet · non olfacit · non loquitur ·
ideur homo esse · non est homo · Dicit
dr esse non est dr · Ideo nichil e · quia
illud quod dicitur esse nichil · Adorantes
quoq; cultores eius aut cibi quilli con
secrantur nichilisimo quia illius numina
& consecratio facit eos nichil esse · ex hoc
etiam homines ydola colentes nichil sē ·
quia omia creatura quae non habet
et qui semper habet esse · nichil sunt ·
Ita et ydola colentes sicut et quasi non
sint · et quasi nichil etiam esse reputare sē
a · Idola quoq; propterea nichil sunt ·
quia facit homo formam habentem ca
put hominis ex una parte · caput bouis
ex alia · leonis exterua · caput
aquile ex quarta · reliquum corpus
serpentinum · pedes equinos quo nichil
est quia dr aliquam creaturam talem
non esse · Nam sicut quae uocantur apa
nes dum cibo utsamur uppter
meritum aut certe ex pigmentis magi et
sc · nuncupatiue et non substantialiter
siue uetera apagani sunt neptunus · plato ·
et cetera usu hominis · Siquidem sunt
multi dii pagani · uel xpiani sunt nuncupa
tiue · Ut moyses et elias cum ē · Constituit
dm pharaonis · Et de quib dicitur · Ego
dixi dii estis · Nobis tamen apls aliisq;
fidelib unus e dr pater substantialiter
ex quo omia constant · et a quo originē
cuncta sumpserunt · & nos illo conser
uante siue in illum quasi in ultimum
subsistamus · quia omia creatura com
ditum consistit · et ipse est et ante omia · et
in ea omia · et unus dns ihs xps cum
patre et spu sco p quem dim ihm xpm
omia subaudis facta sunt · & nos ipsi per
eum sumus & redempti · Sed non omnib
sit fides · subaudis ista ut credant
immundum dm solummodo et qui
mundum habet esse in persona · & unus
quisq; in substantia · Quidam autem con
id ydolum dicunt & consecratum mandu
care · & consecrata illorum infirma pol
luunt · qm dum firmiores infide uidet
recumbere in ydolio & comedere ydolo
thita aliquid numinis credugosum putant
esse in ydolis · & in hoc illorum est conscien
tia infirma · ut quia putant omia esse mun
da comedunt ydolothita · uel quia aliqd
numinis credunt in ydolis · Et ea nos sub
audis quam credimus mundam non com
mendat dō · ut non sit eam nos acceptabiles
dō · et laudabiles apud illum · Neque
enim si non manducauerimus subaudis
deficit ydolon · deficiamus ut
alios cibos non habeamus quos possimus
manducare · Neque si manducauerimus
carnes ydolis consecratas habundabimus ·
Subaudis ut alios cibos eorum refectionem
non queramus · Videte ne forte haec licen
tia uia subaudis qua credidit omia munda
mundis · et pinuocationem nominis xpi
omia sanctificari · offendiculum fiat infirmis
in fide ut credant aliquid deitatis esse in
ydolo & comedant propter hoc carnes illi
consecratas · Si enim quis uiderit eum
qui habet scientiam · idolium recumbentem · id est cum bendo manducare · Sic
autem peccantes in fratres dum comedit
coram illis carnes ydolis consecratas · recu
bentes in ydolio · Si esca scandalizet fratrem
meum quemlibet credentem simplicem &
adhuc infirmum in fide · Non manducabo
carnem ydolis consecratam in aeternum · ne fra
tem meum scandalizem · Erant quidam apud
corinthios qui scientiam habentes omia
munda esse comedebant cibos ydolis con
secratos · et prouocabant simplices et infir
mos in fide ad similia quia dicebant · nisi fa
quis prudentiam et scientiam habentes erant ·
aliquid deitatis esse in his ydolis · neque quia
hoc agerent · manducabo ergo ego ut con
secrata per haec carnes · Et omia omia esse
munda ad dō facta · nolebant carnes ydolo
thitas comedere · quia sciebant illas per in
uocationem demoniorum esse immundas ·
et ne scandalizarent fratrem suum pro
uocando eum ad comedendum · Dicebant
ista quae apls exp sona illorum loquitur ·
Ante inquid moriar fame quam ut frater
meum scandalizem · manducando carnes
ydolothitas & non solum ab esu earum abstinuit ·
sed etiam ab omnib quib ille potest scandalizari ·

Göttingen UB, Mscr. 7, 49a

Göttingen UB. Mordtr. 12,1

adstupentes. Nec ignorare p
nescio quid fuisse diuinum
duas fere horas ad nos martyr
ditur. Actum eum iste sul p
sicut apud eum nemo famil
loquebatur. coepit orare ut
querentib; indicaret. quid il
diuinu fuisse. horrorisq; quod
bamur nos ambo sensisse. ue
q;ub; fuisset incellula col
Tenuem enim nos luce. et uix
lectu sermocinantium sor
pforib; audisse. Tumille du
tumq; cunctatus. sed nihil
ei sul piciusq; non ex torquere
uito. Incredibilia forte di

Göttingen UB. Monbro 12,1

sū · sedxpo teste nonmentio
quisquā ē tā sacrilegus · ut
tinum existimet fuisse mi
Dicam inquit uobis · sed uos
queso dicatis · Agnes · theda
ria mecū fuerunt · Refferē
nobis uultū atq · habitū fin
illo parui duos · sed frequer
ex confessus ē uisitari · Petr
dīpaulū apl̄os · uidem ase
nonnunq · Iam uo de
pter adeium quisq · uenis
nominib · increpabat · M
maxime patiebatur · infes
iouem brutum atq · hebet
dicebat · Hęc pleriscq · alia
odem monasterio consti
credibilia uidebantur · ne
confidam omisquuhęc aud
creditaros · Nam nisi ingē
bilem uitam atq · uirtut

Göttingen UB. Incun. Decretum Gratiani 2° Inc. I, 1 (Kanonessammlung)

…ulter multis plagis …

…re fratē & anunculū occiderit …

…siquis mechatus fuerit cūmare …

…dar …

…expellant donec adpenitentiā …

…obtinuerint oportet …

…postea cum filiastra sua …

…aut siquis cum …

…siquis relictam frīs …

…aut consobrinam …

…ā polluerit eosse …

…copulari p̄cipimus …

…nullus amplius …

…fuerit separent …

…tribus aureū hīs …

…fornicationē fecerit …

…ne ūporteat licere …

Göttingen UB.

Fragm. Karten III

Farz. II (ohne Nr.)

Regino

uxor fuerit · nullã exilij habeat · nec ipsi adulteri ũquã
cũiugio copulentẽ.

Siquis cũ uxore frĩs sui dormierit · adulti & mecha dieb;
uitę suae absq· cũugio maneant · Ille ũ cui uxor fuit
fuuult aliã cũugẽ accipiat.

Siquis sponsã filii sui oppressit · & postea filius ei eã duxe
rit · pat̃ post modũ ñ habeat · nec ipsa mulier
facin̄ patris ignorãs · aliã acc

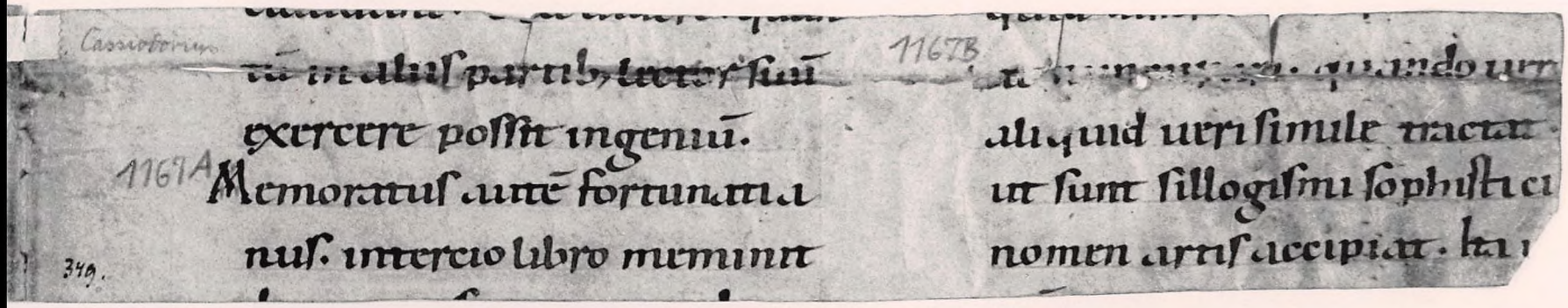
Siquis filiastrũ · ·
onẽ tenuerit · se
liũ et mulier ·

Siquis cũ matre · filia fornicatus · ignorante matre
defilia · & filia demat · Ille uero suuolunt accipere matrimoñ · Si aũ hoc fecerint ipse
femine · absq· marijs
Simulũ & dedu
sit · etaliã pu
tis · Nulla qu
Siqui ppt̃ fa
& dimittunt
Siquis incestũ
peculiũ suũ pdat
in domo recipiat · nec
regi cõponat · Si pec

Bonif. Ep. 97
(Bücheler 140, 121 nach)
Ps. Augustin
Regino ed.
Mans. Aug. 97

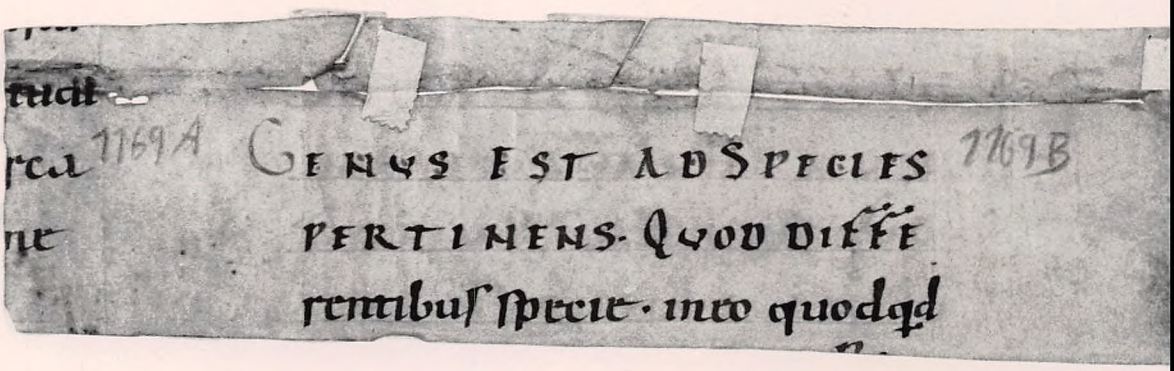
Göttingen UB. Fragm. Vatican. lat. 5543. II (ohne rechten Rand)

Göttingen UB.
Fragm. Karten III
Fasz. II (ohne weitere
Nr.)
Regino

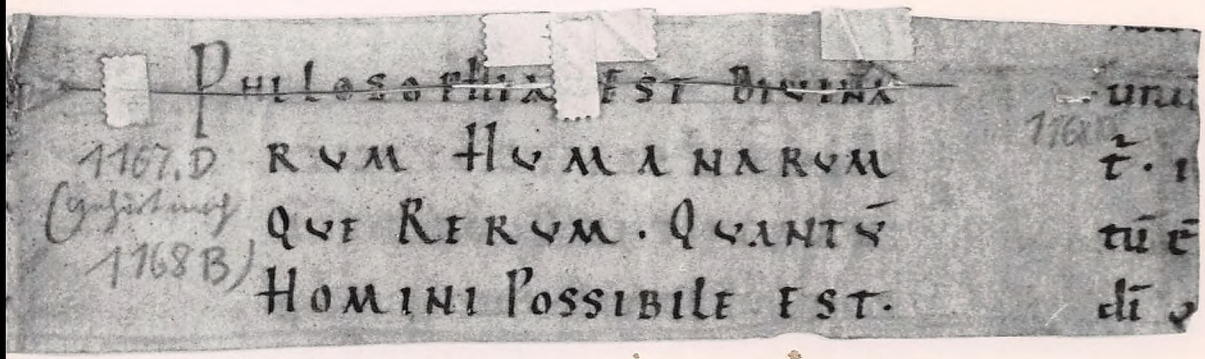

Göttingen UB. Fragm.-Kasten I
Fasz. II 349

Göttingen UB. Fragm. Kasten I
Tarz. II 349

1167.D
(Göttingen
1168 B)

Göttingen UB.
Fragm. Kanten !
Forts. ⇒ 349

Göttingen UB.
Inaugm. Kantian. I
Fasc. II 349

Göttingen UB. Fragm.-Kasten III Fasz. III 772

studio bonę conuersationis instruunt.

Quomodo ḡ una eę mensurę quę uniuersitas nō est. Sed mensura una trium est. quia & si ineis mensurę magna est diuersitas. tamen distantia infide inquirenda nō est; Nam eadem fides. quę istos solidat in maximis. illos infirmitatē continet in paruis. Sed certe trium una mensura est. q" in retributione ultima. quā uis eadem dignitas omnib; nō sit. una tamen erit omnib; uita beatitudinis; Unde & ps emet ipse dns dicit, In domo patris mei mansiones multę sunt; Sed tamen quia unica dicta sunt. quā uis diuersis horis uenerint. unū denariū perceperunt; Quia trinitas

Ses. ses. ses. dns deus sabaoth; Ut sonaret trinitas monstraret. tertio non dr; sed ut una eē substantia trinitas ipsa apparet. nō dns sabaoth. sed dns sabaoth eē phibetur; Qđ dauid ꝙq; similiter sentiens ait, Benedicat nos deus deus nr. benedicat nos deus. Quia tertio dixisset dm. ut unū hunc eē ostenderet. subdidit; & metuant eū omnes fines terrę; Paulus ꝙq; loquit dicens. Quo ex ipso & per ipsū & in ipso sunt omnia; Ex ipso uidelicet ex patre. per ipsū filiū. in ipso aut in spū sco. Quę ḡ ipsū tertio dixisse. adiunxit; ipsi gloria in scla sclorum amen; Quia nō dicit ipsis

Göttingen UB.
Fragm. Kasten III
Fasz. III 772

onc ē uenīunt mansiones multe cuiuo
denario · nisi qua diuersę quide beatoꝝ
cuiuī dignitates est · sed tam̄ unicuiq;
aeternę retributionis; Nam & si dispar
est merituī singulos · n̄ est diuersitas
gaudioꝝ · Qui & si alter min̄ atq; alius
amplius exultat · oms tam̄ unū gaudi
ū decondigno rissui uisione lucrificat ·;
hoc q̄q; est siue deueteribꝫ · seu de nouis
patribꝫ sentiendū · Quiō in tali ꝙa
cū tres hinc & tres inde thalamos hab-
at · m̄sura una triū est · Quo ipsa fides
atq; ipsū meritū tenuit corda p̄cedē
tiū · quę repleuit corda sequentiū · sub
testāto nouo positorū · Sicut & p̄ps au
lu dr; habentes aut eundē spm̄ fidei ·
sicut scriptū est; Credidi; ppt̄ qd locut⁹
su · & nos credim⁹; ppter qd & loquim̄;
Spiritales quippe illi patres omnem
dm̄ · trinitatē tm cē credidert · sicut
eēdem trinitatē noui patres aperte
locuti sunt ·; Et sua namque audi
sed ipsi dicendo · eq ipsa · similiter p
sonas · & subiungendo ipsi gladi
uisit substantia; Quarum; una est
ueteru & nouoꝝ patrū fides · recte
thalamoꝝ describit m̄sura una triu;
qd uerbis aliis replicatur · cui subditur;
Et m̄sura una frontiū exutriq; parte;
Exutriq; & eni parte ē m̄sura frontiū ·
qui patres nri uel prius uetteri uel nō
nouo testāto uenientes · in una me-
diatoris fide cuenium; Qui p eo quod
carnalit plenisunt · carnē abstinen
tia domant · corda audientiū p̄dicatiō
nis lumine inlustrant · signa faciunt ·
uirtutes operant; & hoc qd eorū bona
nobis foras innotescunt · n̄ in meritō ·
huius celestis edificii frontes uocan⁹
Omne eni qd nē in aperto ostendit
frons ē · ut illud sit uestibulū ·
qd nob interius reseruatur;
scē eccle in cantico canticoꝝ
Sicut cortex mali punice g

Göttingen UB. Fragm. Kasten III Fach 3. III 772

Göttingen UB.
Fragm. kanon. III
Falz. III 772

Initium sc̄i euangelii secm̄ matheum

LIBER
GENERA
CIONIS
IH̄U
XPI
FILII DAUID
FILII ABRAHAM.

℣ Esto nobis d̄s turris fortitudinis a facie

Protende dne fidelibꝫ tuis dextram celest auxilij
ut te toto corde ꝑquirant & que digne postulat
assequi mereantur ꝑ

Göttingen UB. theol. 37

Göttingen UB
Ms. theol. 37
fol. 10r

Göttingen UB., Theol. 37, f. 26v

ꝙ aut illuſ. Inimicuſ homo hoc fecit, ſeruꝰ autē dixit
ei. Vis ꝙ colligimuſ ea. ꝙ aut non. Ne forte colli
gentes zizania. eradicetis ſimul cū eis ꝙ triticū. ſi
nite utraq; creſcere uſq; ad meſſem. ꝙ in tp̄e meſ
ſis dicam meſſoribuſ. Colligite primū zizania. ꝙ alli
gate ea faſciculoſ ad cōburendū. Triticū autē con
gregate in horreū meū. Aliam parabolā ꝓpoſuit eis
dicens. Simile eſt regnū cel̄oꝝ grano ſinapis. qđ
acceptum homo ſeminauit in agro ſuo. qđ minimū
quidē ē omnib; ſeminibuſ. Cum autē creuerit. maior
eſt omnib; holeribuſ. Et fit arbor. ita ut uolucres
cēli ueniant. ꝙ habitent in ramis eius.

Aliam parabolā locutuſ ē eis. Simile ē regnū cel̄orū
fermento. qđ acceptū mulier. abſcondit in farine
ſatis tribuſ. donec fermentatū ē totum. Hec omīa
locutuſ eſt ih̄c in parabolis ad turbas. ꝙ ſine para
bolis nō loquebat eis. ut impleret̄ qđ dictū erat p̄ phe
tam dicentē. Aperiā in parabolis oſ meū. eructabo
abſcondita a conſtitutione mundi. Tunc dimiſ
ſis turbis. uenit in domū. ꝙ acceſſerunt ad eū diſcipuli
eius dicentes. Diſſere nobis parabolā zizaniorū agri.
Qui reſpondens ait. Qui ſeminat bonū ſemen. ē filius
hominis. Ager autē ē mundus. Bonū uero ſemen. hi

ꝯ cxxxvii
ꝯ cxl viii
ꝯ clxviii

ꝯ cxxxviii
ꝯ clxviii

ꝯ cxxxviii
ꝯ cxl v.

ꝯ cxl
soliſ.

INCIPIT PREFATIO SECUN DUM MARCUM.

MARCUS EVANGLA OI.

& petri in baptismate filius. atq; in diuino sermone discipulus. sacerdotiũ in israhel agens. scdm carnẽ leuita. conuersus ad fidẽ xpi. euangeliũ in italia scripsit. ostendens in eo quid & generi suo deberet & xpo. Nam in principiũ principu in uoce pphetice exclamationis instituens. ordinẽ leuitice electionis ostendit. ut predicans pdestinatũ iohannẽ filiũ zacharie in uoce angeli annuntiantis emissũ. non solũ uerbũ caro factũ sed corpus dni in omia p uerbũ diuine uocis animatũ. In principiũ euangelice pdicationis ostenderet. ut qui hec legens sciret. cũ in principiũ carnis in dño & ihũ aduentus habitaculũ caro deberet agnoscere. atq; in se uerbũ uocis qd in consonantib. perdiderat inueniret. Denicq; & pfecti

Göttingen UB
Ms. theol. 37

fol. 52r

mm̄ duceruſ uſionē. donec filuſ hominiſ. amor
tuuſ reſurgat.
Et interrogauerunt eū diſcipli dicentes. Quid ergo
ſcribę dicunt. qđ heliam oportet primū uenire.
At ille reſpondens. ait eis. Helias quidē uenturus ē.
& reſtituet omnia. Dico autē uobis. Quia helias iam ue
nit & nō cognouerunt eū. ſed fecerunt in eo quę cūq;
uoluerunt. Sic & filiuſ hominiſ paſſurus ē ab eis. Tunc
intellexerunt diſcipli. quia de iohanne baptiſta dixiſſet
eis. Et cū uenisſet ad turbā. accessit ad eū homo genu
flexus ante eum dicens. Dñe. miſerere filio meo.
quia lunaticus eſt. & male patitur. Nam ſepe cadit in
ignē. & crebro in aquā. Et obtuli eū diſcipliſ tuis. & nō
potuerunt curare eū. Reſpondens ihē ait. O generatio
incredula & peruerſa. quo uſq; ero uobiſcū. uſq; quo pa
tiar uos. Afferte huc illū ad me. Et increpauit illum
ihē. & exiit ab eo demonium. Et curatus ē puer. ex illa
hora. Tunc accesſerunt diſcipli ad ihm ſeorſum. & dixer. Pro
Quare nos nō potuimus eicere illū. Dicit illis. ppter
incredulitatē uram. Amen quippe dico uobis. ſi
habueritis fidē ſicut granū ſinapis. dicetis monti
huic. tranſi hinc & tranſibit. & nihil impoſſibile erit
uobis. hoc autē genus nō eicitur. niſi oratione & ie

T m clxxiii
T m lxxxviii.

T m clxxiii
m xci
l xcviii

T m clxxv
m cc.

Göttingen UB. theol. 37

Göttingen UL
Ms. theol. 37
fol. 32r

Abb. 49

Göttingen UB. theol. 37, f. 54v

Göttingen UB

Ms. theol. 37

fol. 54v

Initium evangelij ihū xpi filij dei sicut scriptū
est in ysaya propheta secūm marcum

IUM EVAN
GELII IHV XPI
FILII DI SICVT
SCRIPTVM EST IN
YSAIA PROPHETA

Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam qui parabit viam tuam
Vox clamantis in deserto parate viam dni
rectas facite semitas eius Fuit iohannes in deserto baptizans
et predicans baptismum penitencie in remissionem
peccatorum Et egrediebatur ad illum omnis iudee regio
et hierosolimite universi et baptizabantur ab illo in

Deus qui ecclesiam tuam semper gratia tua preuenis et multiplicas
da famulis tuis ut quod fide recolunt et opere exequantur
Per dominum nostrum ihesum christum filium tuum qui tecum

Incip̄ argum̄tū euangl̄ii secd̄m Lucam;

LVCAS SYRVS ANTIOCENSIS

arte medicus discipulus apostolorū postea paulū secutus usq; ad confessionē eius seruiens dño sine crimine. Nāneq; uxorē umquā habens: neq; filios. Septuaginta & iiii annos obiit in bithinia plen̄ spū scō. Qui cū iā scripta essent euangl̄ia. p̄ matheū quidē in iudea. p̄ marcū autē in italia. scō instigante spū. in achaię partib' hoc scripsit euangl̄iū. significans etiam ipse in principio ante alia esse descripta. cui extra ea quę ordo euangl̄icę dispositionis exposcit. ea maxime necessitas laboris fuit. ut p̄mū grecis fidelibus ōm̄ p̄phetatione uenturi in carnē dñi xp̄i manifesta humanitas. ne iudaicis fabulis attenti: insolo legis desiderio tenerent̄. neue hereticis fabulis & stultis sollicitationib' seducti excederent auctoritate elaborare. Deinde ut in p̄ncipio euangl̄ii iohannis nativitate p̄scripta cui euangl̄iū scriberet. & in q̄ electus scriberet indicaret. & testans in se esse cōpleta

Göttingen UB
Ms. theol. 37, fol. 73r

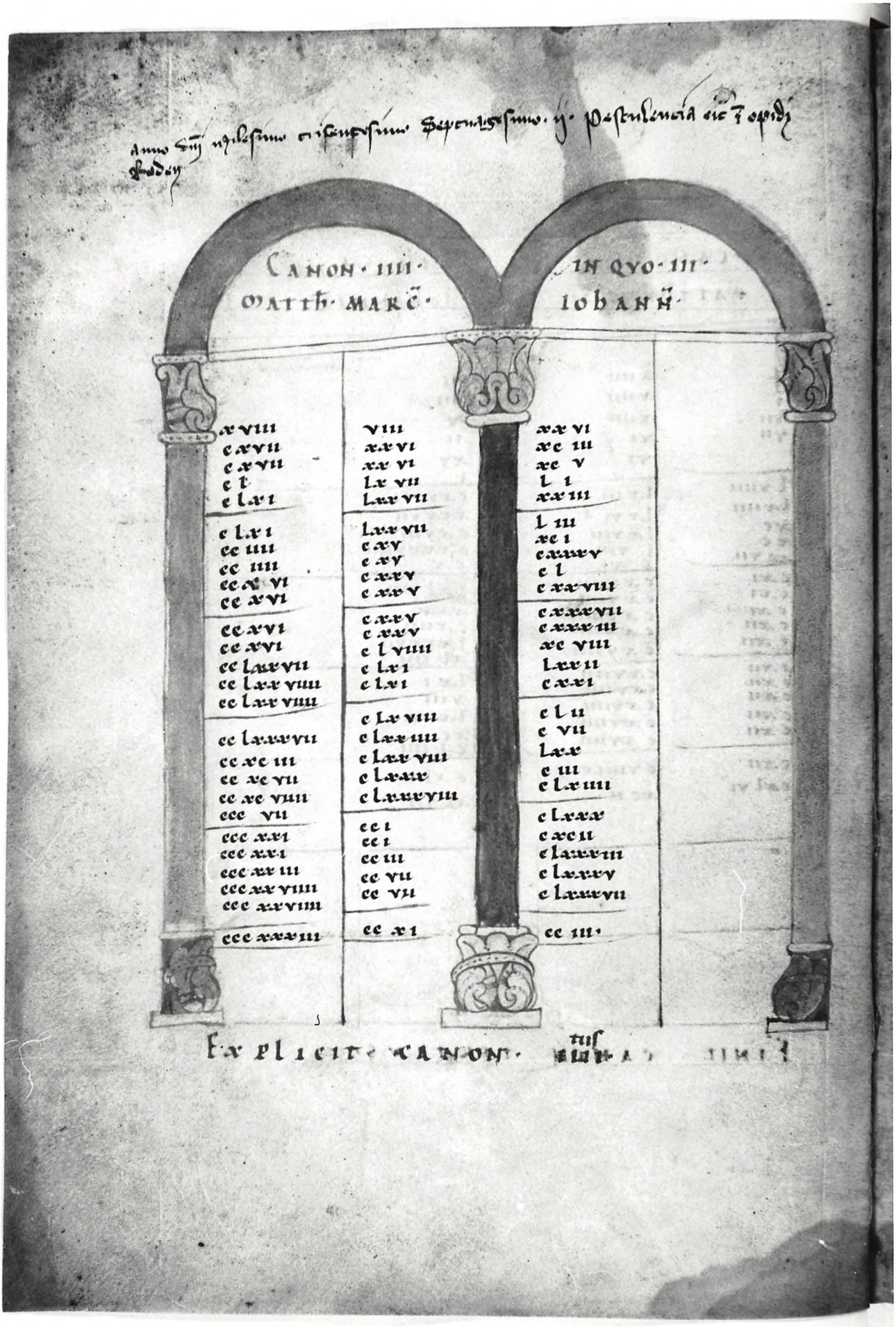
SECVNDVM

INCIPIT
EVANGELIVM
SCM DM LVCAM.

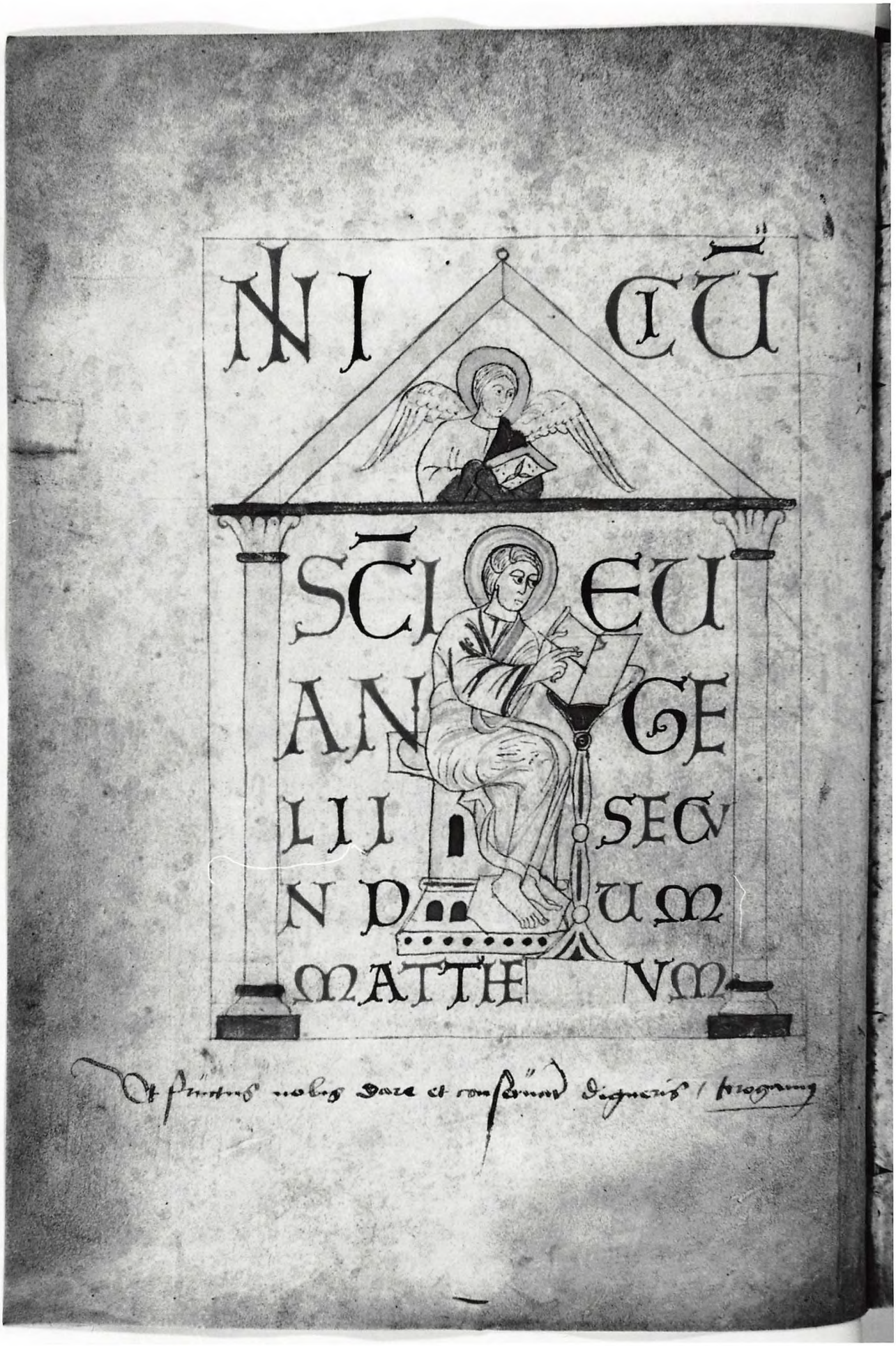

QUONIAM QUIDEM
MVLTI CONA
ti sunt ordinare narratio
nē quę in nob cōple
tę sunt rerū sicut tradide
runt nobis qui ab initio ipsi uidēr̄ et ministri fuer̄ sermonis. uisū est et mihi assecuto ab̄ initio omn̄ib̄
diligent̄ exordine t scribere optime theophile. ut cognoscas eorū ū bax de q̄b̄ eruditus es ueritatē.

Göttingen UB., Theol. 37, f. 77v

Göttingen UB. theol. 37, f. 3v

Göttingen UB. Theol. 37, f. 9v

Göttingen UB
Ms. theol. 37
fol. 9v

Göttingen UB., theol. 37, f. 144v

S c D ꝯ.

Si enim non abiero. paracl̄ꝰ non uenier aduos. Si autē abiero. mittā eum aduos. Et cum uenerit ille arguet mundū de pec cato. & de iustitia. & de iudicio. De peccato quidē. quia non crediderunt in me. De iustitia uero. quia ad patrē uado. et iam non uidebitis me. De iudicio autē. quia princeps mundi huius iam iudicatus ē. Adhuc multa habeo uobis dicere. sed non potestis portare modo. Cum autē uenerit ille spūs ueritatis. docebit uos omnē ueritatē. Non enim loquetur a semetipso. sed quecūq; audiet loquetur. & quę uentura sunt annuntia bit uobis. Ille me clarificabit. quia de meo accipiet. & adnun tiabit uobis. Y quia de meo accipiet. & annuntiabit uobis.

Ioh cxl viii
ē cxi
t cx viii

Omia quecūq; habet pater. mea sunt. Propterea dixi Ioh cxl viiii fot
Modicum & iam non uidebitis me. & iterum modicū & ui debitis me. quia uado ad patrē. Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicē. Quid ē hoc quod dicit nobis. modicū & iam non uidebitis me. & iterū ~~non uidebitis~~ modicū & uidebitis me. quia uado ad patrē. r Dicebant ergo. Quid ē hoc qđ dicit modicum. r Nescimus quid loquit. Cognouit autē ihc quia uolebant eū interrogare. & dixit eis. De hoc queritis inter uos. quia dixi modicū & non uidebitis me. & iterum modicū & uidebitis me. quia uado ad patrē. r Amen amen dico uobis. quia plorabitis & flebitis uos. mundus autē gaudebit. Vos autē contristabimini. sed tristicia uīa uertet in gaudiū. Mu

xx uii. Videns turbas ihc ascendit in montē vsq; merces ūra copi
Prima missa adaquilonē adscm alexandrū scdm lucā. ℣ osa incęlo.
capī cxxxx iii. Nemo accendit lucernā. i nabscondito ponit eā.
vsq; sic lucerna fulgoris illuminabit te ℣ vsq; i reddidit patri eius.
Adscām felicitatē scdm mat capī. cxxxx Loquente ihū adē bas.
ecce mater eī i frēs. Vsq; ms ipse ms fr & soror. & mater est. ℣ suis
Fr vi scdm luc capī. xc viii. Descendente ihū demonte cū discplis
Die xv mens iut natat scā cyrica. ℣ sequere me.
Sabb scdm mat cap. cxc iii. Accedens adihm quidā ait illi vsq. i ueni
Feb d iiii p̄ aptos scdm mat capī l vi Adtendite afalsis pphis. vsq;
intrabit in regnam cęlos. Die xxi mens iut natt scę praxedis
scdm mat capī cxl Simile ē regnū cęlos thesauro vsq; nova i ue
Die xxx iii mens iut natt scī apollinaris mr scdm luc capī ℣ tra.
celxx Facta ē contentio int discplos. vsq; iudicantes xii trib; isrl.
Die xxv mens iut natt scī iacobi apli scdm luc. capī cxl v Dixit
ihc discplis suis. Nihil optū qdñ reuelatur. vsq; coram angls dī.
Fr iiii scdm luc. capī lxxx iii. Cū egressus ēet ihc denauī adterrā.
vsq; p̄dicantes quanta illis fecisset ihc. Fr vi scdm luc. capī cxc vi
homo q̄dam erat diues. vsq siquis ex mortuis resurrexerit credent ei.
Feb d v. p̄ aptos scdm luc. capī cc xxx vi Cū app̄p̄inquaret ihc hie
rusalē uidens ciuitatē fleuit sup illam. vsq; i erat docens cotidie
Die xxviii mens iut natt scos felicis. simplicii. faustini. ℣ intēplo.
& beatricis. uia portuense scdm luc capī cl iii. Sint lumbi ūri pre
cincti. vsq; qua hora ñ putatis filius hominis uenit. Die xxx
mens iut natt scos Abdon i senne scdm mat. capī cxl iii. Videte

Alte Hand
um Trier Dom
64/138,
f. 112r ?

Göttingen UB. theol. 37

℔ xl. ii
℈ cc xcv
℈ cl xxvi
l ccl xxxii

℔ xl iii
so luſ.

æ iudiciū meū iuſtum eſt.

Quia n̄ quero uoluntatē meā. ſed uoluntatē eī qui miſit me.
Si ego teſtimoniū ꝓhibeo de me. teſtimoniū meū. non eſt uerum.
Aliuſ ē qui teſtimoniū ꝓhibet de me. æ ſcio qua uerū ē teſti
moniū qđ ꝓhibet de me. Voſ oniſtiſ ad iohannē. æ teſtimo
niū ꝓhibuit ueritati. Ego autē. n̄ ab homine teſtimoniū acci
pio. Sed hæc dico. ut uoſ ſalui ſitiſ. Ille erat lucerna ardens
æ lucens. Voſ autē uoluiſtiſ exultare ad horā in luce eī. Ego
autē. habeo teſtimoniū maiuſ iohanne. Opera enī quę dedit
mihi ut pater ut ꝓficiā ea. Ipſa opera quę ego facio teſtimo

℔ xl iiii
℈ cxii
l cxviii

℔ xl v
so luſ

niū ꝓhibent de me. quia pater miſit me. Et qui miſit me
pater. ipſe teſtimoniū ꝓhibuit de me. Neq; uocē eī umquā
audiiſtiſ. neq; ſpeciē eī uidiſtiſ. Et uerbū eī non habetiſ in uo
biſ manens. quia quē miſit ille huic uoſ n̄ creditiſ. Scruta
mini ſcripturaſ. quia uoſ putatiſ in ipſiſ uitā ęternā habere.
Et ille ſunt qui teſtimoniū ꝓhibent de me. æ n̄ uultiſ uenire
ad me ut uitā habeatiſ. Claritatē ab hominiꝫ. non accipio.
Sed cognoui uoſ. quia dilectionē dī non habetiſ in uobiſ. Ego
ueni in nomine patriſ mei. æ non accepiſtiſ me. Si aliuſ uene
rit in nomine ſuo. illū accipietiſ. Quomodo poteſtiſ uoſ cre
dere. qui gl̄am ab inuicē accipiiſtiſ. æ gl̄am quę a ſolo ē dō non
queritiſ? Nolite putare. quia ego accuſaturuſ ſum uoſ apud
patrē. Eſt qui accuſat uoſ. moyſes in quo uoſ ſperatiſ. Si enī

Göttingen UB. Theol. 37, f. 130v

Initium sc̄i euangelii scd̄m Johannem

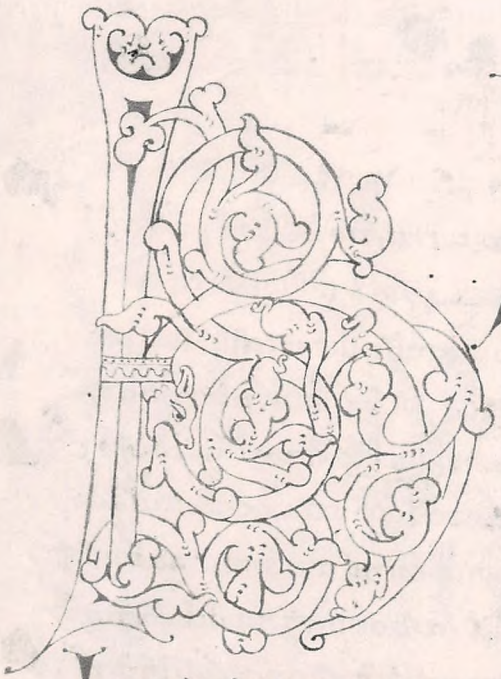
PRINCIPIO ERAT VERBV ET
VERBVM ERAT APVD DM̄. ET DS̄ ERAT
VERBV. HOC ERAT IN PRINCIPIO APVD DM̄

Göttingen UB. Theol. 37, f. 123v

nro iacob. qui dedit nobis puteū. & ipse ex eo bibit & filii
eius & pecora eius. Respondit ihc. & dixit ei. Omis qui bibit ex
aqua hac. sitiet iterū. Qui autē biberit ex aqua quā ego
dabo ei. nō sitiet in ęternū. Sed aqua quā dabo ei. fiet fons
in eo aquę salientis in uitā ęternā. Dicit ad eū mulier.
Dne. da mihi hanc aquā. ut nō sitiā. neq; ueniā huc hauri
re. Dicit ei ihc. Vade uoca uirū tuū. & ueni huc. Respon
dit mulier. & dixit. Non habeo uirū. Dicit ei ihc. Bene dixisti.
quia nō habeo uirū. Quinq; enī uiros habuisti. & nunc quē
habes non ē tuus uir. hoc uere dixisti. Dicit ei mulier.
Dne. ut uideo. quia pphēta es tu. Patres nri in monte hoc
adorauerunt. & uos dicitis quia hierosolimis ē locus. ubi
adorare oportet. Dicit ei ihc. Mulier. crede mihi. quia
uenit hora. quando neq; in monte hoc. neq; in hierosoli
mis adorabitis patrē. Vos adoratis qđ nescitis. nos adora
mus qđ scimus. quia salus ex iudeis est. Sed uenit hora & nūc
est. quando ueri adoratores adorabunt patrē in spū & ue
ritate. Nam & pater tales quęrit. qui adorent eū. Spūs ē ds.
& eos qui adorant eū. in spū & ueritate oportet adorare.
Dicit ei mulier. Scio quia messias uenit. qui dicit xps. Cū
ergo uenerit. ille nobis annuntiabit oīa. Dicit ei ihc. Ego
sū. qui loquor tecū. Et continuo uenerunt discipuli ei. & mi
rabantur quia cū muliere loquebatur. Nemo tamen dixit.

Göttingen UB. theol. 37

Göttingen UB
Ms. theol. 37, fol. 128r

hic est Johes

HIC EST IOHANNES EVGELISTA

unus ex discipulis dī quia uirgo electus adō est quē de nupuus uolentē nubere uocauit dñs. Cui uirginita
tis inhoc duplex testimonū inēuangelio datur. qđ cæ p
ceteris dilectus adō dicit. cæ huic matrē suā de cruce cō
mendauit dñs ut uirgo uirginē seruaret. Denuq; mani
festans inēuangelo qđ erat ipse incorruptibilis. uerbi opus in
choans. solus uerbū carnē factū ēt. nec lum̄ tenebris
comp̄hensū fuisse testat. Primū signū ponens qđ nupuus

Johannes apostolus ⁊ ewangelista dei.

Göttingen UB., theol. 37, f. 123r

Johannes apostolus ⁊ ewangelista dei.

Göttingen UB. theol. 37

Göttingen UB
Ms. theol. 37
fol. 123r

Ue ni dilecte mi egrediamur in agrum commoremur ... in uillulis mane surgamus ad uineam uideamus si floruerunt uinee si flores fructus parturiunt si floruerunt mala punica ibi dabo tibi ubera mea. Sexaginta sunt regine et octoginta concubine et adolescentularum non est numerus una est columba mea formosa mea una est matri sue electa genitrici sue. Reuertere reuertere sunamitis reuertere reuertere ut intueamur te vox xpi quid uidebis in sunamite ni si cas[tro]rum a[cie]m or[dina]tarum.

Ferculum fecit sibi rex salemon de lignis libani columnas ei fecit argenteas reclinatorium aureum ascensum purpureum media caritate constraurit propter filias hierusalem.

Ibo mihi ad montem myrre et ad collem libani et loquar sponse mee tota speciosa es proxima mea et macula non est in te veni ad libanum sponsa veni ad libanum veniens per transibis a monte sanir et hermon a cubilibus leonum a montibus leopardorum. In dilecta mihi quem dilexit anima mea ubi pascas ubi cubes in meridie ne uagari incipiam per greges sodalium tuorum.

Soror nostra parua est et ubera non habet quid faciemus sorori nostre in die quando alloquenda est si murus est edificemus super eum propugnacula argentea si ostium compingamus illud tabulis cedrinis.

Pone me ut signaculum super cor tuum pone me ut signaculum super brachium tuum quia fortis est ut mors dilectio dura sicut infernus emulatio lampades eius lampades ignis atq; flammarum aque multe non potuerunt extinguere et carritates neq; flumina obruent illam.

Göttingen U.B., Hs. theol. 99, fol. 197r

Aestimo iam nosse uel ad huc te discere posse.
Dicendi mores Loycę amplectende colores.
Quę studet ad mirum semp̄ cludere uerū.
Dulcior ex ore socia dangente sorore;
Eloquii flores uerbi redolentis odores
Fluminibus prauis ta Rhetoricando uocatis.
Frondibus aut umbus horas aut umb, eligetoras;
Sinectar mellis ex dulcei umine uellis.
Carpis & ex erba molli lectissima uerba.
Tunc erit ipse maro calami moderamine claro.
Tullius & Varro fictę recondit̄x narro;
Quę tamen hi flores. q̄ sint memorem̄ odores.
Tullius & mubi Rhetoresis nectare cubi.
Fr cū Grāmaticę studio Donatus amicis.
Cū utilis puras omnes scripsere figuras;
Ille quidē dixit & certo limite nomine fixit.
Sensus ornatū p nomina multiplicatū;
Dulcia sed uerbis distinxerat hic acerbis.
Ambo sub exēplis faciles & testibus ampl̄as.
Quę tam̄ in primis hauserunt fontib, unis
Ipsorū proprię gentilicię q, sophię
Fspicui greci. neq, clauso lumine ceci.
Hec ibi lexeos uocitant & Dianoeos.
Qui legit athencos scriptores atq, latinos. Gestiet

Göttingen UB., Theol. 99, f. 163v

Göttingen Ms. Theol. 19
f. 1r - 63v
Handk

INCIPIT
EVAN
GELIVM
SCDM
MATHEV.
LIBER
GENE
RATIO
NIS IHV XPI FILI

dauid· filii abraham· Abra
ham genuit isaac· isaac aut̄
genuit iacob· Jacob autē
genuit iudam & fratres ei·
iudas autem genuit pharez
& zara de thamar· Pharez
autem genuit esrom· esrom
autem genuit aram· Aram
aū genuit aminadab· am
nadab aut̄ genuit naason·
Naason autem genuit sal
mon· salmon aū genuit booz
de rachab· Booz aut̄ genu
it obed exruth· obed aū ge
nuit iesse· Iesse aut̄ genuit
dauid regem· dauid aū rex
genuit salemonem excā
que fuit urię· Salemon
autē genuit roboam· ro
boam aū genuit abia· Abia
aut̄ genuit asa· asa autē
genuit iosaphat· Iosaphat
aū genuit ioram· ioram aū
genuit oziam· Ozias aut̄
gen̄ ioatham· ioatham aut̄
gen̄ achaz· Achaz aū gen̄
ezechiam· ezechias aū gen̄
manassen· Manasses aut̄
genuit amon· amon aū gen̄
iosiam· Iosias autē genuit
iechoniam· & fratres eius
intransmigratione babylo
nis· Et post transmigrati
onem babilonis· iechonias
genuit salathiel· Salathi
el aū genuit zorobabel·
zorobabel aū gen̄ abiud·
Abiud aū gen̄ eliachim· elia
chim aū genuit azor· Azor
aut̄ genuit sadoch· sadoch
aū gen̄ achim· Achim aut̄

Göttingen UB theol. 38. fol. 41a

Göttingen UB
theol. 38

uigilandum·

De unguento supra caput
ihū effuso·iudas sacerdo
tibus dnm prodet·appara
tus paschę dns dicit·ab
uno eorum se tradendum
oblatio·petro pdicit nega
turum orationes ihu·tra
ditio iudę iudeis·

Iudicii principum quo
ihm & condempnant eū·
petrus tertio negat·ihs pi
lato traditur·pilatus di
misso barabba·ihm flagel
latum·crucifigendum tra
dit·passio ihū & sepultura·
& resurrectio eius exmor
tuis·post resurrectionem
mandata & ascensio eius
in cęlis·Explicit
Breviarium.
Incipit Evgtm
Scm Marcum.

NITIVM EUAN

gelii ihū xpi filii dei sicut

℔ ii·
℔ viii·
℔ vii·
℔ x

℔ iii·
vi·
℔ viii·

scriptum ē ysaia propheta·
Ecce mitto angelum meū
ante faciem tuā·qui ppa
rauit uiam tuam:
Uox clamantis in deserto·pa
rate uiam dni·rectas faci
te semitas eius·
Fuit iohannes in deserto bap
tizans & pdicans baptismū
pentitentię·in remissionem
peccatorum·Et egrediebat
ad illum omnis iudee regio·
& hierosolimitę uniuersi·
& baptizabantur ab illo in
iordane flumine·confiten
tes peccata sua·

Et erat iohannes uestitus
pilis cameli & zona pellicia
circa lumbos eius·& locus
tas & mel siluestre edebat·
& pdicabat dicens·Venit
fortior me post me·cuius
non sum dignus procumbens
soluere corrigiam calcia
mentorum eius·Ego bap

Göttingen UB. theol. 38 fol. 83v

Göttingen UB.
theol. 38
f. 87v

INCIPIT EVANGELIVM SECVNDVM IOHANNEM.

IN PRINCIPIO erat verbum. Et verbum erat apud dm̄. Et dś erat verbū. Hoc erat in principio apud dm̄. Oīa ꝑ ipsum facta ś. & sine ipso factum ē nihil. Quod factum ē in ipso vita erat. & vita erat lux hominū. Et lux in tenebris lucet. & tenebrae eam non comprehenderunt. Fuit homo missus adō. cui nomen erat iohannes. Hic venit in testimoniū. ut testimonium phiberet de lumine. ut omnes crederen[t] ꝑ illum. Non erat ille lux. sed ut testimoniū phiberet de lumine. Erat lux vera. quae illuminat omnē hominem uenientē in mundum. In mundo erat. & mundus ꝑ ipsum factus ē. & mundus eum n̄ cognouit. In ppria uenit. & sui eum n̄ receperunt. Quotquot autē receperunt eū. dedit eis potestatem filios dī fieri. his qui credunt in nomine eius. Qui n̄ ex sanguinib; neq; ex uoluntate carnis. neq; ex uoluntate uiri. sed ex dō nati sunt. Et verbum caro factum ē. & habitabit in nobis. Et uidimus gl̄am eius. gl̄am quasi unigeniti a patre. Plenum gr̄ae & uerit̄atis. Iohannes testimoniū phibet de ipso. & clamabat dicens. Hic erat quem dixi.

Gött. UB. theol 38, fol. 171a

Göttingen LLB.
Theol. 38

ē hīc & abiit · & abscondit
xxiii. se abeis · Cum aūt tanta
signa fecisset coram eis · non
credebant in eum · ut sermo
esaię ꝓphete impleretur
quem dixit · Dñe · quis cre
didit auditui nr̄o · & bra
chium dn̄i cui reuelatū ē ·
Propterea n̄ poterant cre
dere · quia iterum dixit
esaias · excecauit oculos eor̄
& induravit eorum cor · ut
n̄ uideant oculis & intelle
gant corde · & cōuertantur
& sanem eos ·
Haec dixit esaias · quando
uidit gl̄am eius · & locutus
ē de eo · Uerumtam̄ · & ex
principib; multi crediderūt
in eum · Sed ꝓpter phari
seos n̄ confitebantur · ut de
synagoga n̄ eicerentur · Di
lexerunt enim gl̄am ho
minum · magis quā gl̄am dī ·
Iēs aūtem · clamavit & dix̄ ·

Qui credit in me · n̄ credit in
me · sed in eum qui misit me ·
Et qui uidet me · uidet eum
qui misit me ·
Ego lux in mundum ueni ·
ut omnis qui credit in me in
tenebris n̄ maneat · Et si quis
audierit uerba mea & n̄ cus
todierit · ego n̄ iudico eum ·
Non enim ueni ut iudicem
mundū · sed ut saluificem
mundū · Qui spernit me
& n̄ accipit uerba mea · ha
bet qui iudicet eum · Sermo
quem locutus sū · ille iudica
bit eū in nouissimo die ·
Quia ego ex me ipso n̄ sum
locutus · Sed qui misit me
pater · ipse mihi mandatū
dedit quid dicam & quid
loquar · & scio quia man
data eius uita aeterna est ·
Quae ergo ego loquor · sic
dixit mihi pat̄ · sic loquor ·

ANTE DIEM AUTĒ

Göttingen UB., Theol. 38, f. 191r

Göttingen UB. Fragm. kasten V fasz. 1

scla scloꝝ amen · Dns uob̄ scū ⁊ cū spū tuo
Sursum corda habem̄ ad dnm Gras agamus
Vere dignū ⁊ iustū ē equum ⁊ salutare · Nos tibi
semp ⁊ ubiq· gras agere dne scē pat̄ omipo
aeterne ds adesto precibus nr̄is adesto sacramen
tis adesto etiam pis famulor̄ tuor̄ laboribus nob
q· inuisdam tuā poscentibus· descendat quoq· in
hanc eccl̄am tuam quam sub inuocatione sci nomi
nis tui in honore scē crucis in qua coeternus t
filius tuus dns nr̄ ihus xp̄s p redemptione mundi
pati dignatus ē ⁊ sci martyris tui · n̄· indigni con
secramus ses ipse tuus septiformis gre ubtate redun
dans ut quotiensc̄uq· in hac domo tua sc̄m nom
tuum fuerit inuocatū eor̄ qui te inuocauerint
ate pio dn̄o p̄ces exaudiant · O beata ⁊ sc̄a trini
tas que om̄ia purificas om̄ia mundas · ⁊ om̄ia
exornas o beata maiestas di· que cuncta imples
cuncta contines cuncta q· disponis · O beata ⁊ sc̄a
manus di · que om̄ia sc̄ificas om̄ia benedicis om̄ia
locupletas · O scē scor̄ ds tuā clementiā humillima
deuotione deposcim̄ · ut hanc eccl̄am p nr̄e humi
litatis famulatū in honore scē ⁊ uictoriosissime
crucis · ut sci martyris tui · n̄· purificare · benedi
cere consecrareq· ppetua sc̄ificationis tue ubtate
digneris· hic quoq· sacerdotes sacrificia laudis offe
rant · hic fideles popli uota p̄soluant · hic peccator̄
onera soluam̄ fidelesq· lapsi reparem̄ · In hac ergo
qs dne domo tua ips sci gra egrotos sanem̄ infirmos
recuperem̄ · claudi curem̄ leprosi mundem̄ ceci illu
minentur demonia eiciam̄ · Cunctor̄ hic debilium
incommoda te dne annuente pellam̄ omnium q·
peccator̄ uincula absoluam̄ · ut oms qui hoc templū
beneficia deprecaturi ingrediunt̄ cuncta se impetrasse
letentur · ut concessa misericordia quā p̄cant̄ ppetuo mu

Mm. II 478

Einweihung einer Kirche.

? nach Lücke: 3

W. Meyer. 1898 (von Kehr)

Dr KARL LAMPRECHT

Sursum corda habem ad dnm. Oia agam

Vere dignu iustu ē equum ⁊ salutare. Nos tibi

semp ⁊ ubiq; gras agere dne sce pie omp

aeterne ds adesto precibus nris adesto sacramen

tis adesto etiam pius famulor tuor laboribus nos

q; inuocam tua poscentibus descendat quoq; in

hanc ecclam tuam quam sub inuocatione sci nomi

nis tui in honore sce crucis in qua coeternus t

filius tuus dns nr ihus xps p redemptione mundi

pati dignatus ē ⁊ sci martyris tui rf. indigni con

secramus scs sps tuus septiformis gre ubertate redun

dans ut quotienscuq; in hac domo tua scm nom

tuum fuerit invocatu eor qui te invocaverint

atte pio dno pces exaudiant. O beata ⁊ sca trini

tas que omia purificas omia mundas ⁊ omia

exornas o beata maiestas di que cuncta imples

cuncta continens cuncta q; disponis. O beata ⁊ sca

manus di que omia sanctificas omia benedicis omia

locupletas. O sce scor ds tua clementia humillima

devotione deposcim ut hanc ecclam p nre humi

litatis famulatu in honore sce ⁊ victoriosissime

crucis ut sci martyris tui rf. purificare benedi

cere consecrareq; ppetua sanctificationis tue ubertate

digneris. hic quoq; sacerdotes sacrificia laudis offe

rant. hic fideles populi vota psolvant. hic peccator

onera solvant fidelesq; lapsi reparent. In hac ergo

qs dne domo tua sps sci gra egrota sanent infirm

recuperent. claudi curent lepsi mundent ceci illu

minentur demonia eiciant. Cunctor hic debitum

incommoda te dne annuente pellant omnium q;

peccator vincula absolvant. ut oms qui hoc templu

sanctum deprecatur ingredium cuncta se impetrasse

gaudeat. ut concessa misera qua peant ppetuo mi

Einweihung einer Kirche

nach Lücke: 3

U. Meyer. 1898 (von Kehr)

Dr KARL LAMPRECHT

fol. 3r

Vorstufe Ebd. I S. 143 Nr. 49 bis

S. 145 Nr. ~~49~~ (consecrandum (19. Stufe bis Ebd.)
Nr. 49
Item Pontificale ~~Nr. 50~~ (S. 144)

Postea pontifex S. 144 Nr. 51)

Tunc de oleo sanctificato S. 144 (Nr. 52

Et unguat Nr 53 S. 144

Post expletum (Nr. 54) S. 144

Hoc facto S. 144 Nr. 55

Et iterum S. 145 Nr. 56

Deinde in circuitu Nr. 57) S. 145)

Tunc iterum (Nr. 58)

Dei patris (Nr. 59)

Elze I S. 131–133 (12–19) fol. 2r multos

469 Exh

13 ... tionis ... assistus ... tribus nris ... munus ... cuius fundatores ... prector · nulla hic nequitia conturiae potestatus ... obsistat · sed ... uirtute sps sci operante fiat huc ... sep purum seruitiu · & deuota libertas · Oratione facta ac

2 ecclae pontifex ad ostium perueniens cum ambutta sua sup liminare ·
0 semel · & dicat uersu Tollite portas principes uras & Mn. 470 inc.
eleuamini portae aeternales & introibit rex glae

14 Cui diaconus clerus respondens ait Quis e iste rex glae
Contra pontifex respondens ad haec Dns fortis · dns po
tens in prelio · Hic ... cedes ad ostium circumeat ecclam cum cle
15 ro · aquam spargendo ... manu ... resp ... circumiui tuq dne lumen
... est ... numquam ... ubi ... inuenta luce ... mansione ... ibe
requescant seculorum amen Magnus dns &c · Tunc ... uen
ante ostium ... Oratio ... Flectam gen ... le

Elze I S. 132 (16) Omips sempne ds qui pfiliu tuum angulare Mur. II 470 mutte
... lapidem ... eduerso uenientes eccl
cumcisione & p ... duos ... duosq gregs ou
sub uno eodemq pastore ... ex famulis tuis ...
nre deuotionis obsequia ... indissolubile unculu ...
tatis ... multa ... dunsione meruit nullaq pui ...
tatis uarietas ... sequestrent · quos tibi unus rex ni
ne pas ... tuus grex contagia anuscq ... custode
oulis septa concludunt ... Hoc ecclesia petimus sedu
sup liminare & dicat · Tollite portas (17) Quis e i
te rex glae ... Dns fortis dns potens in p
lio Deus ... circumeat ecclam aqua spargendo & resp can II 469 m
tando Re ... ta e domus dni sup uertice montium & exaltata est sup
oms colles ... oms gentes & dicat tibi dne Bene
dic dne domu ... am edificatu nomini tuo ... men · & cum
18 ueniens am ... Oratio ... mipetatur ... ecclae
mips ... ds ...

Göttingen UB.
Magn. Kasten
Fasz. 1

facerdotibus, huic P ....

huic

Elze I S. 133 Nr 19 impressus

Tunc accedens ad optimum

Nr. 20 (S. 133)

Tunc statim optio

Nr. 21 (S. 133)

Deinde

22 (S. 134)

Pontifex ante altare

23 (S. 134)

Finita vero ....

Magnificat dnē ds ....

Elze I S. 135 24

laudemus p

Deinde incipiat pontifex

Elze ebeda † S. 136 25 † S. 136

huic

occidentalem

Interim canand

ebeda (136) 26

huic

antiphonam ut supra

S. 137 (27 Zeile 2) Deinde .... huic Deinde

469 Ende

sed pretne dc ... cuius totus assistus ... nibus nris · & huius do... cui ... fundator ... prector · nulla hic negocia contraria potestatis ... obsistat · sed ... uirtute sps sci operante fiat hic ... sep purum seruitiu · & deuota libertas · Oratione facta ac ecclat pontifex ad ostium pcedens cum ambitta sua sup luminare · semel · & dicat, uersu Tollite portas principes uras & Mu. 470 inc. eleuamini porte eternales & introibit rex glie Cui diaconus clerus respondens ait · Quis e iste rex glie · Contra pontifex respondens ad' haec Dns fortis · dns po tens in preliо · & recedens ab ostio circumeat eccl̃am cum cle ro · aquam spargendo · & cantando resp. Ry Mirabilis tue dne lumen est qd numquam defic... ubi ... fuerit tua dulcissima mansione ibi requiescunt sedes animę · Magnus dns & l · Tunc iterũ uen ante ostium dicat · Or ... Flectam gen ... le ... Mur. II 470 mitte

Omps sempne ds · qui pfiliũ tuum angularẽ salutis lapidẽ duc eduerso uenientes ex cumcisione & pfidia ... uarietes duosq· gregis ou... sub uno eodeq· pastore unusti · da famulis tuis pharis nrę deuotionis obsequia indissolubile unculũ ... tatis · ut nulla diuisione mentiũ nullaq· pue ... tatis uari ... sequestrentur · quos tubunus rex ni ne pas... q· unus grex contine unusq· te custode ouilia septa concludunt ... Postea hoc accedens pcinat sedi sup luminare & dicat · Tollite portas Quis e is te rex glie Dns fortis dns potens in pe lio Deu iterũ circumeat eccl̃am aquã spargendo · & resp. can II 469 m tando Ry Tua ... domus dni sup uenerit ... & ecclesiastica est sup ... oms collis ... uere adeam oms gentes ... dicat ... tibi dne Bene dic dne dom... ... am celsitudo nominis tui ... nomen · & cum uenerit am ... Oremꝰ ... ualeant ... mps · ... ds · qui

Göttingen UB. Fragm. Kasten V Farg. 1

W. Meyer 1898 (von Kehr)

DE KARL LAMPRECHT

Göttingen UB.
Fragm. Kasten V Fasz. 1

tis urgent uota uotorū tuorū consequat effectū ℣

Qui in domo sua oratorium habuerit orare ubi potest tamen in aliena sacras
in eo facere missas sine prohibitione epi loci ipsius. Qđ si fecerit domus illius ut fisci
ribus addicat et ab epo districta poenitentia coherceat. Comes qui hoc epo
narrante cognouit et non prohibuit libra auri multabit et ab epo loci illius ex
communicatione et exclusione

Inpparando se ad dedicandā eccl̄am et adaliqđ

Virtutū celestium dś de cui⁹ gr̄ę rore diuinū officiū eps dicit
descendit ut ad ministeria tua purgatis sensibus
accedamus presta qs ut in eor̄ traditione sollemp
nit̄ celebranda tibi placitū deferam obsequiū ℣

Ds qui admirabilis obseruantiā sacramenti tr̄ę at
famulor̄ tuor̄ ppitius uoluntates domus tuus cor
da nr̄a purifica ut qđ sc̄a est deuotione tractan
dum sinceris mentib; exequamur ℣ ORdo ad bene

Primum uenit eps indutus uestimentis sacris similiter dicend eccl̄am
· ei vigilus · ylerang
similiter et deinde aduentorū inquo reliquie preter noctu · fuerint transl

Exconcil ap̄ affrgian. Cap. vi.
Loca ia dudū ēsecrata et nō
spurcicius fedata uixta possi
bilitatē i antiquū statum
reformētur.

Exēcit aurel. cap. vii.
Eccl̄am ubi pagan̄ sepult̄ est.
n̄ liceat ēsecrare. nisi missas
celebrare. si iactam foras. et
mundā oppoīta.

Exēcit tolet. cap vi.
In eccl̄a iq̄ cadauera mor
tuor̄ sepelīunt̄ sanctificat et altare
n̄ liceat. Si aut̄ ēsecratū p̄ius
fuit missas licet
i ea.

Exēcit agrippi cap. ui.
Eccl̄am i q̄ mor̄ cadau
fidelū sepelīunt̄ sanctifie
n̄ licet. sed si aqua uider ad sc̄i
ficandū ide eundē eccl̄e pariet
et rasis parietib. et lotis lignis
ei rectissime. Si ēsecrata
p̄ius fuit missas i ea celebrare
licet. si tam fideles fuer̄ q̄ ibi
sepulti sunt.

Exēcit meldens. cap. viii.
Corpora que antiquit̄ i eccl̄a
sepulta s. nec quaquā precant
n̄ sint paganor̄. sed tumuli
q̄ appar̄ent funditus ēradi
mirant̄ et paulatim desup
facto nullo tumulor̄ uestigio manente eccl̄e reuerentia seruet. Vbi u tanta
multitudo cadauer̄. ut
hoc facere difficile sit. sed
ille p̄ cimiterio habeat
ablato ide altaria.

Kyrieleys	Scē Thoma o.p	Scē cypriane o.p	
Xpe eleyson	scē Iacobe o.p	Scē Laurenti o.p	
Xpe audi nos	scē Philippe	Scē Vincenti o.p	
Saluator mundi	Scē bartholom	Scē Dionisi o.p	
adiuua nos	Scē Mathee	Scē Mauric o.p	
Scā Maria	Scē Symon	Scē Gereon. o.p	
ora pro nob	Scē Thaddee	Scē blasi o.p	
Scē Michahel	Scē Matthia	Oms scī martyres ora	
Scē Gabrihel	Scē Marce	Scē Siluester o.p	
Scē Raphahel	Scē Luca o.p	Scē hylari o.p	
Oms scī angti et	Oms scī apti et	Scē Martyne o.p	
archangti orate	euuot o.p not	Scē Leo	
pro nobis	Scē Stephane	Scē Grezori o.p	
Scē Petre o.p	Scē Line o.p	Scē Ambrosi	
Scē Paule o.p	Scē Cleto o.p	Scē Germane	
Scē Andrea	Scē Clemens	Scē Remigi	
Scē Iacobe o.p	Scē Syxte o.p	Scē Mansuete	
Scē Iohs o.p	Scē Cornely	Scē Apr	

? 1.) s. Muratori Liturgia III 467

DR KARL LAMPRECHT.

Göttingen UB. Fragm.-Kasten V Fasz. 1

S cē hyldulfe ō ℔
S cē Micholae ō ℔
S cē Ieronime ō ℔
S cē Benedicte ō ℔
O mſ ſcī cfeſſor orat ℔
S cā Felicitaſ or ℔
S cā ℔petua ōr ℔
S cā Agatha ōr ℔
S cā Lucia ōr ℔
S cā cecilia ōr ℔
S cā Agnes ōr ℔
S cā Anathaſia ōr ℔
S cā Eufemia ōr ℔
S cā Petronilla ōr ℔
S cā Suſanna ōr ℔
S cā brigida ōr ℔
S cā Columba ōr ℔
O mſ Scē virgineſ ōr
O mſ ſcī innocentes &
penitentes orate pn
O mſ o ſcī orate pñ
P ropitius eſto liba ñ
Ab omī malo t ñ dne
Ab inſidiis diaboli t
Ab omī temptatione
diabolica t noſ d
Ab ira tua liber ñ d
Ab omī iniquitate t
Ab omī immundicia
cordiſ & corporiſ t
P er natiuitatē tuā t
P er crucē tuā t ñ
P er paſſionē tua t ñ
P er mortē tuā t ñ

P er reſurrectio
nem tuā t ñ
P er aſcenſionē
tuā t ñ d
P er Aduentū
ſpūſ ſcī para
clti liba ñ d
In die iudicii
libera noſ dne
P ecatoreſ te
rogamuſ audi
V t pacē nobiſ
doneſ te rogam
Audi n o S
V t ſanctatē te
rogamuſ aud ñ
V t aeris tēpes
em bona nob do
nec te rogam
audi no S
V t fruges ter
re nobiſ d t ē
re nobis d t ē
V t ſpatiū poe
nitentię nob d
V t remiſſionē
peccatoꝝ nroꝝ
nob donē t ñ
V t gram ſcī ſpſ
cordib; nrīs cle
mēr infundere
dign ē r ā
V t dōnū apti
cū & cunctū
eccleſiaſticū or

dne in ſcā reli
gione conſeruare
digneris ē r
V t eccām tuā
ſublimare dig
neris t ñ
V t nob pecca
toris; ꝓpitiari
digneris t ā
V t domū iſtā
ad honorē nomi
nis tui factā
regalē aulam
tibi dō nrō con
ſecrare dign
V t noſ exaudire
te rogam ā ñ
V t ad pmiſſam
glę tuę pmun
noſ pducere d
P ili di te rogam ā
Agne di qui
tollis peccata
mundi miſerere ñ
xpē audi noſ
K yrrye leyſon
xpē eleyſon
K yrrye leyſ
Deinde det
orationē hanc
epſ dicens an
te territorium

O R E O I V S

Göttingen UB. Hist. 99, fol. 1r

1

In hoc uolumine continent sententie Alchuini scolastici
ad karolū de fide scē trinitatis de incarnatione xpi
Sententie Sci Ambrosii excerpte de libro officiorum ipsius
de tacitumitate de uerecundia De iracundia cohibenda
De uitiis uirtutib; excerpte de libro de liberalitate de eo
q̄d debeat ee esiliarius cuius dē de amicicia
Item Sermo eiusdē de lapsu uirginis cuiusdam Adcorrup
torem ipsius Lamentatio super eius De statu penitentie
et exculationis Sermo sci Augustini epi ad penitentes
liber eiusdē de uidendo dm ad paulinū clarissimā
epta ipsius ad italicā Commonitorium eiusdē ad fo tunacianū
excerpta quedā exceptis beati hieronimi Item lib augustini
de Agone xpiano Item alie sententie ipsius innumerabiles

Ille parū fuerat ſtrenuus harum
Ceu germanarū cecurrit cerebdiarum.
Res tantum geſtas poterit ſibi ducere feſtas.
Nil de picturis gaudens. neutris q figuris.
Hec fratrem diſce fingens dictamina muſce
Cibor parſimonia uentris iglumies grauat.
Moderata mentē inepta lētia eliminat.
Diſcreta taciturnitatē. multiloquiū diſſipat.
Integritatē carnis. immundicia atq luxuria dehoneſtat.
Cordis mundiciā. ſpūalis fornicatio deturpat.
Amore patrie celeſtis. appetitū ſēti p̄ſentis obpugnat.
humilitatē ſuperbia ipugnat.
Dei timorē. tanis gtā iſiſtat.
Verā religionē. ſimulatio ēculcat.
Subiectionē. ēcept̄ exterminat.
Largitatē. auaricia extinguit.
Patientiā. ira ſubigit.
Exercitiū. torpor atq ignauia tuadit.
Firmā ſtabilitatē. diſſoluta euagatio ērbat.
Spei fiduciā. deſperatio enervat.
Mundi ēceptum. cupiditas ſollicitat.
Miſeriā. obduratio laceſſit.
Innocentiā. frauſ & furtū cōmaculat.
Veritatē fallacia & mēdaciū odit.

Göttingen UB., theol. 99 fol. 164 r

INCIPIT EPISTOLA
ALCHUINI AD CAROLUM
IMPERATOREM

OMNIGLO
RIOSO KAROLO IMPERATORI AUGUSTISSIMO
ATQUE CRISTIANISSIMO HUMILIS LEVITA
Alchuinus indnõdo presentis prosperitatis et perpetue
beatitudinis salutem · O um dignitas imperialis

Göttingen UB. Hist. 99, f. 1v

Göt. UB Hs. 99
fol. 1v Hand A

uirtutum uestimentis ornaret. Quibus & conditor
de quo legit. dns regnau decore indutus. Id est omnium
uirtutum splendore & tocius bonitatis decore ornatus ē.

Uel quod manus hominipotest ē dedecus. aut infelicior
miseria quam ut hac similitudinis gloria sui conditoris
amissa adinformem & irrationabilem brutorum uim
torum delabat similitudinem. quappe quisq; diligen
tius attendat primę condicionis suę excellentiam.
& uenerandam sęę trinitatis inscripto imaginem agnos
cat honoremq; similitudinis diuinę adquę creatus est
Nobilitate morum exercitio uirtutu, dignitate mem
torum habere contendat. Ut quando appareat qua
lis sit. tunc similis ei appareat. quisę mirabiliter
ad similitudinem suam inprimo adam condidit. mi
rabiliusq; insecundo reformauit:

ii Aue festiua ferculi salemonis con uiua regis
aurea conscendens triclinia pro aq ni occisione
martyr purpurea men te pro gloria resurrecti
o nis argente is suffulta co
lumnis. v Monte libano magis candida uirgo o quam
terribilis in or dine cartta tis transis per me
dias hierusalem fi lias, & gloria Glo ria
pa tri & filio & spiri tui
sancto sicut erat in princi pio Argen

Göttingen UB. theol. 99, fol. 4r

QUOD NEC PATER NEC SPS SCS · SED SO
LUS FILIUS INCARNATUS SIT
CUM QUAM UNA SIT NATURA

scē trinitatis · non tamē tota trinitas
incarnata est · sed sola filii psona ·
humanā miserīcorditer suscepit naturā
Nec tamen ita dī filius incarnatus est · ut una esset in eo
natura diuinitatis & carnis · Neq; enim in xpō
hoc dīitas potuit esse quod caro · aut caro quod dīitas ·
quia utrīq; natura id est diuinitatis & humanitatis
in sua mansit pprietate · Propterea utrīq; humanā
naturam · id est carnē rationabilem q; animam ·
non a tota trinitate · sed a solo filio confitemur sus
ceptam · Inunitatē quippe psonæ · non in unitatē
naturæ · Utique psona filii · non est eadem quae
patris est · aut spūs scī · Unitas ergo psonę manente
dum taxat utriusq; proprietate substantiæ · sicut
in xpō psonārum non fecit duplicē · sic humanę naturæ
susceptionē non fecit scē trinitati cōmunem ·
Ad psonam quippe uerbi dī tantum modo acceptio
illa seruilis formæ ptinet · sed nihil diuinæ plen
tudinis abstulit · nihil dominationis ademit ·
in xpō humanitatis susceptio · Hinc est quod
in uno eodemq; xpō humanæ naturæ ueritas

Göttingen UB. theol. 99, f. 37v

Göttingen UB theol. 99
fol 37v

vgl. Trier Stadtbib. Hs 2209/2328 8° fol. 80r

simulata affectatione doctrinæ · aut humilitatis
aut misericordiæ · Si autem deus superbit · quoniam
veritatis ea est regula ut nihil fuci commendandi tui
causa quominor aliud fiat · neque si quid boni
habeas id ad deformationem alterius & vituperatio-
nem exerceas · Non defendas improbum · Iusta 124
indigno committenda arbitreris · neque iterum
urgeas · impugnes cuius crimen non deprehenderis ·
Nam cum omnibus, iniustitia acto offendat · tum maxi-
me in ecclesia ubi aequitatem ee opostet ubi aequalitatem
haberi decet · Et ne mihil sibi potentior vindicet ·
nihil plus usurpet ditior · Sive enim pauper sive
dives · in pecunia unum sunt · Nihil sanctior plus
sibi arroget · Ipsum enim pares esse humiliorem ·
Sed nec personam alterius accipiamus in iudicio. 125
gratia absit. causae merita decernent · Nichil
sic opinionem immo fidem gravat. quam si in
iudicando potentiori donet causam inferioris
vel pauperem innocentem arguas. diviti excu
sationem culpae · Pronum quidem est genus
hominum favere honoratioribus, nec leve sit reputa-
ne vicia doleat · Sed primum si offensam ve
reris non recipias iudicium · Si sacerdos sis aut
si quis quam alius non lacessas. licet ubi silere

Göttingen UB. theol. 99. f. 90v

Göteborgs UB theol. 99
fol. 93v

A + B

necessitatis adquire. semper ante oculos tuos
habens apti sententiam. qua omnes nos ma
nifestari oportet ante tribunal xpi. ut referat
unusquisque propria corporis sui. secundum
quę gessit siue bonum siue malum.

LAMENTATIO SUPER EIS

43 QUIS CONSOLETUR TE VIRGO FILIA SYON. Cap. 10.
quia magna facta ē sicut mare contrici
o tua. Effunde sicut aquā cor tuum ante
faciem dnī. extolle ad eum manus tuas p
remedio animae tuae & peccatoy tuorum
Accipe igitur lamentum. & primum quidem
nullo die quinquagesimus psalm intermitta
tur. quia in negotio tali cantatus est. & usq;
uersiculū illū cor contritū & humiliatum
dr nō spernit. cum lacrimis gemituq; p cur
44 rens. Insup & iam hanc lamentationē. non
sine compunctione cordis in conspectu dī iu
dicis funde. Quis dabit capiti meo aquā
& oculis meis fontē lacrimarum. & defle
am uulnera animae meae. Conuersi sunt
dies festi mei in luctū. & canticа in lamēta tio
nē. Recessit son hymnoy & laetitia psalmoy
& successit stridor dentium & fletē oculorū.

Göttingen UB. theol. 99, f. 107r

Göttingen Hist 46
fol 107r

Hand C

modo eum nos uidebimus sicuti est · et sicut mos est
desiderauit cum peteret ut deus qui in conspectu eius
offenderet et semet ipsum : Hoc enim nobis sum
mum p̄miū in resurrectione p̄mittitur · qđ ęq̄m
æquales angelis dī · ac ppe hoc sine ei ipsi eum uidet
sicuti est · quo modo nos ita uisuri sumus · cum eis
æquales in resurrectione fuerimꝰ · Sed unde
qđ consequenter dicat nr̄ ambrosius : Denique
unquid eū addit unigenit̄ filius ipse narrabit
mentium magis qua oculoꝝ usio declaretur :
Species enī uidetur · uirtus uero narratur : Illa ocu
lis · haec mente cōprehenditur : Quipaulo ante
dixerat uisionē aduterq; referendam · nunc eam
nī mentis sed oculis dedit · nī ut opinor neglegenter
sua uerba respiciens · sed quia usitatius in loquen
do solem oculis adtribuere uisionē · sicut speci
em corpori ; Nam et hanc mos loquendi crebꝰ
usurpat in rebus quę locis continentur uari
antur q: coloribus : Sed si nulla species est cōtec
tuenda · non diceretur ille speciosus forma
præ filiis hominum ; Neq: enim hoc sēdm car
nem dictum est · et nī sēdm speciem spiritualem ·
Dicitur enim et species panens · ad mentis obtutū ·
sed quia usitatius in corporibus dicitur · uel in

Göttingen UB. theol. 99, f. 130r

Zöll. UB Hand 99

fol. 130r Hand D

cf. Saint UB Ms 9. fol. 71^

beati mundo corde ipsi enim dm uidebunt.
Quantos beatos iam numerauerat. & tamen uiden
di his dm non promiserat facultatem. Siergo
qui mundo sunt corde dm uidebunt utiq. alii
non uidebunt. Neq. enim indigni dm uidebunt.
neq. si quid dm uidere noluerit potest dm uidere.
nec in loco dr uidet. sed mundo corde. nec cor po
ralibus oculis quaeritur. nec circumscribit
uisu. Nec tactu tenetur. Nec auditur affatu
Nec sentitur incessu. et cum absens putatur
uidetur. & cum presens est non uidetur.
Denique nec apostoli omnes xpm uidebant.
& uidere ait. Tanto tempore uobiscum sum. &
adhuc me non cognouistis. quemnim cognos
cit quaelibet. latitudo & longitudo. & alti
tudo. & profundum & supereminentem
scientiae caritatem xpi Uidit & xpm.
uidit & patrem. Nos enim iam non secm
carnem nouimus xpm. sed secundum spm.
Spiritum ante faciem nostram xpi dni quinos
in omnem plenitudinem dei misericordia sua
implere dignetur. ut uideri possit a nobis.
Haec uerba scripturae quae non carnalia. sed spiri
talia sunt in quantum intellegis. & uera esse.

Göttingen UB. theol. 99, f. 147v

rere apertissimā & iurdentissimam cognitionem
ueritatis. quantonos uidemus in caritate p ficere
& eius simplicitate cor habere mundatum;
Quia ipso interiore oculo uidetur ueritas. Beati mundi
mundi corde inquit. quia ipsi dñm uidebunt. ut in
caritate radicati & fundati. ꝓ ualeamus com
pyhendere cum omibus scis. quę sit latitudo. &
longitudo. & altitudo. & profundum. Scire ꝙ
super eminentem scientiam caritatis xpi. ut im
pleamur in omnem plenitudinem dei. & post ista
cum inuisibili hoste certamina. qm uolentibus
& amantibus. iugum xpi & sarcina eius leuis coro
nā uictoriæ merceamur. AUG. DE BEATITUDINIB;
SECUNDUM MATHEU. IN NATALE UIRGINIS
MARTYRIS CUIUS NOMEN TACETUR.

SOLLEMPNITATEM SCÆ UIRGINIS
quæ testimonium dixit proxpo ut testimonium
meruit a xpo palam occisę occulte coronate ammonemur
castitatis uirtutē de illa exhortationem loqui. quam modo dns
omnibus nobis ex euangelio proferebat dicens. Multas
causas beatę uitę quam nemo est qui non uelit. nemo quip
pe inuenit̄ potest qui beatus esse nolit. Sed si homines
quomodo desiderant mercedem. sic opus mercedis non
recusarent. Quis non alacriter currat cum ei dicetur

Göttingen UB. theol. 99, f. 190r

uitale alimentū sūministreteis. nonsumatabeis. Ac phoc
& manentē inse habere xpm. & manere in xpo. Discipulis
p deserturūq. ñ xpo. Nā ptiosopalmite. potest deuua ridice
alios pullulare. Quia aut pōsusē. sine radice ñ potest uiuere
uinit? dicūē. nolicē iust? multū.
quon ē iustitia sapientis. sed sup bia p sumentis. Qui ergo
fit nimis iust? ipsonimio fit iniust? Quis aut ē. quisen
se fac iustū. nisi quidic sen habere peccatū.
ullius & iā incorporee creature
uere simplex substantiaē. cui ñ hoc ē ē q̄d nosse. Potest enī
ē. nec nosse. ad illa diuina ñ potest. q̄ ad ipsiū ē q̄d hab &
ac phoc nsic hab & scientiā. ut aliud illi sit scientia quasit.
aliud essentia quaē. Sed utrūq. unū. quāuis ñ utrūq.
dicendū sit. q̄d uerissime simplex & unūē. Hab & enī p.
uitā in sem & ipso. Nec aliud ē. ip se quā uita quae in illo ē.
& de? filio habere uitā in sem & ipso. Hoc ē genuit filiū
qui et ipse uita eē. Sic itaq. debem? accipere. q̄d de spū
sco dictū ē. Nō enī loquet? a sem & ipso. sed quecūq. audi
erit loquet. ut intellegam? ñ ei ē a sem & ipso. Pater
quippe solus de alio ē. Nā et filius de patre nat? ē. &
spūs sc̄s de patre p cedit. Pat aut ē. nec nat? ē de alio. nec p ced?
Nec ideo sane aliqua dispar itas in sū matrimate illa
cogitatio occurrat humanę. q̄ et filius ei de quo nat? ē.
& spūs sc̄s ei de quo p ced? aequalis est.

Göttingen UB. Theol. 99, f. 228r

Göttingen UB Theol 99
fol. 228r Hand F

cf. Genf UB Ms 172 fol. 18r

A Sermo eminẽ dñi non totũ pfert negotiũ. Ex mẽte ẽ p
totũ pdunt affectũ mõi culpa ante flendũ ẽ. & sic pcandũ
Quotiẽs aliq̃d peccatũ aut cogitando. aut loquendo. aut
etiã appetendo pficimus tẽplũ dei destruim
A Conuersi ad dñm ei implorem⁹ auxiliũ. ut ipse
nob⁹ & ueã discretionẽ & pfectã caritatẽ pstare & pua
pstate dignetur. Cui est honor
CASS Nam si rationabile animẽ nrã ẽ parte ũna or pestis infec
rit ẽ nodoxie. elationis. inuidie. supbie. iniquitatis. con
tentionis. hereseos. uicia pereabit
Si irascibilẽ uulnerauerit sensũ. furorẽ impatientiã.
tristitiã. accidiã. pusillanimitatẽ. crudelitatẽ. parturiã;
Si concupiscibilẽ uulnerauerit portionẽ. cast⁹ mar
gã. for nicationẽ. filargiriam. luxuriam. & de
side. thanoxia. terpe. niq̃ge ne. pabit.
AG Nonne dedime⁹ mus index tẽpã. aut sinistrã; Index rep⁹ unde di
nare ẽ. seipsũ decipere. dicendo ce se sine peccato; Insinis
tram aũt. pnes scio quãplures sam. atq. prauã securitatem
se tanquã impune dare peccam⁹; Nonne dedime⁹ mus index
tẽpã. supbia presumtione iustitie. neq. insinistram.
se cum dilectione peccat.

In nomine dñi

Göttingen UB. theol. 99, f. 242ᵛ

Gold you use this 99

for 242"

B, G + H

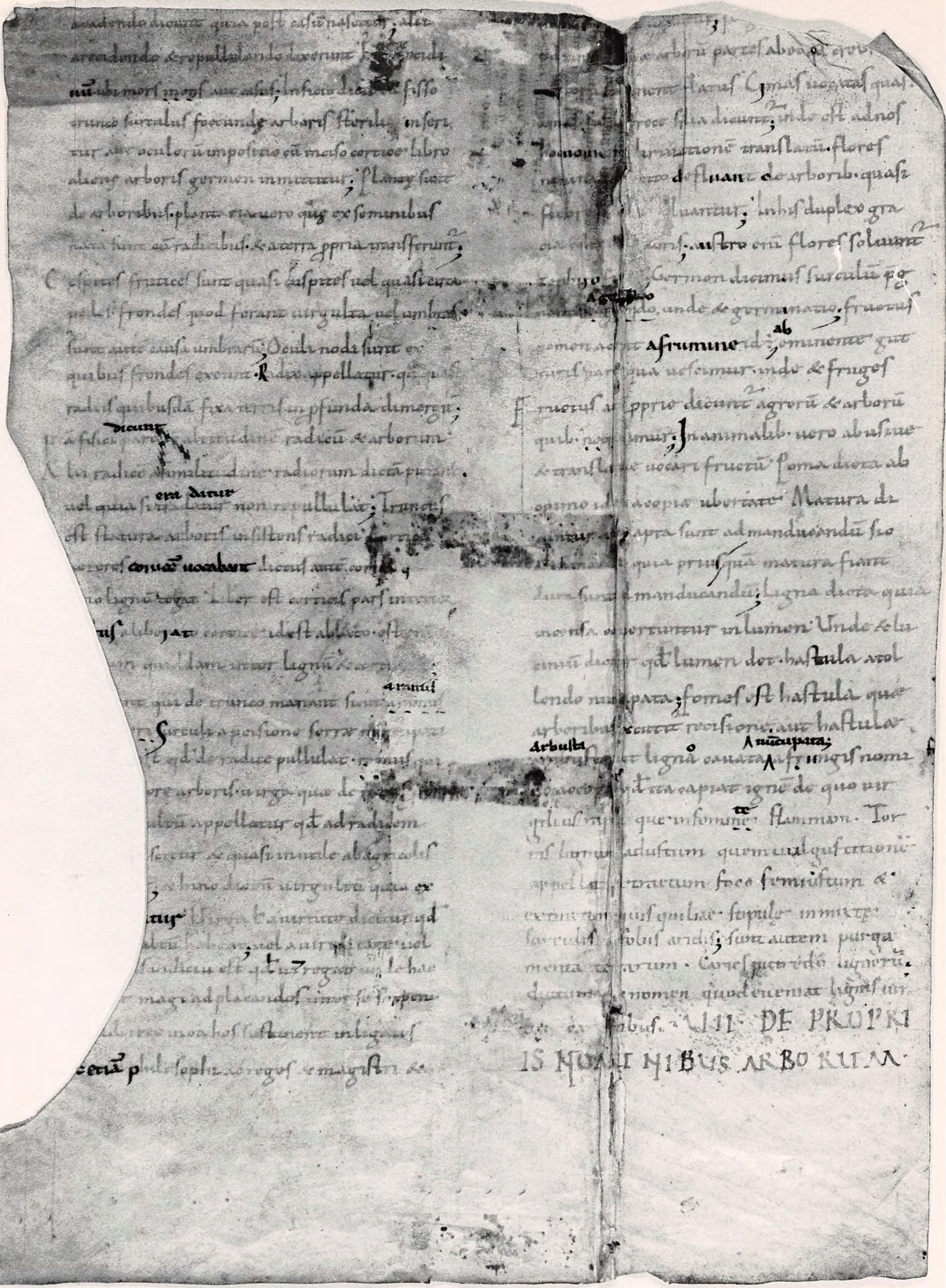
…d eppius est ramus in modū palme hu…
…st. est enī arbor insignis uectoris peroq…
decoro uirgulto. diuersusq. uestita frondib.
& folia sua sine ulla succession reseruat;
hanc greci fuonicē dicunt qđ …ruat. eno
mine aut illius arabie: que mala ferunt uenire
phibentur. que dū in malus locis nascūtur nonnī
omnib. fructus p fecte maturitatē querunt
autē in egypto & syria; fructus est eius diuersa
a digitorū similitudine nuncupatus sunt. quoq
etiā & nomina uariantur; prā alii appellantur
palmule similes mirabalanis; alii thebaici qui
& nucales; alii nucales quos greci carotas uocant
aurus uerba laudis dicta; hic enī laudibus
uictorū capita coronabantur. Apud antiquos au
tē laudea nominabat. postea dicta est laurus autem in
culas que inter auriculas audiculas dicuntur; &
nec dies quinue meridies durat; hoc arbo
rem greci daf… uocant cuiuscunque de
ponat in radicem. Inde et lapsus uectores co
ronantur. solaquoque hec arbor fulgo fluuia
nari minime creditur. Malus greci dicta
quod sit fructus eius pomorum omnium ro
undissimus. Unde & hec sua mala
que ue hementer rotunda sunt; Malaua
ria alio uocata. unde prius aferri sunt
non multe arbores nomina expunuce
ne externarum de quibus allatum. acceperunt
uirgilius ornatibus quia re mala que
nisi solent ostendere. Malus cydonia nomen sump
sit a boppido quod est in insula creta de quo
greci dicere solent. urbium ornatissimum

…marie culmina & cetera pomorum cydoneū conficitur;
Fit quoq; ex ea & uinum quo languentium desideria fallantur; nā sapore & gustu & odore cydo
nium uerum imaginē repsentat; mala mellum
adulcedine appellatū quod fructus eius mellis
saporē habeat. uel quod in melle seruentur. unde
& quidā sint ubi cicropio saturata cydonia melle
ponentur dicas hec mala mellia placent. Malū
punicū dicit eo qđ expunica regione sit genus
eius translatū; Idē & malo granatū eo qđ intra
corticis rotunditatē granorū contineat mul
titudinē; Arbor autē malus granata est gene
ris femenini. fomū uero neutri. & generis. Flores
malorū a grecis appellati sunt quirineses. latini
caduci uocant. Agrestiū autē malorū flores
greci balaustion appellauerunt; quorū alii albi
alii purpurei. alii rosei reperiuntur; similes
floribus mali punici. prestare medici mali puni
cibo corpora nra nutriri; sed eos sic opinantes
dū ut medicare potius non alere uideantur
psicū eius breuis admodū uirga concessa
eius generis fertur ee duracinus ar
& persicus. Duracinus nuncupatus eo
eius austeritas eius liquore referat. M
dicit qđ primū genus eius abarmen
persicū uocatū qđ eam arborē prin
soleret psus a quo se oriundos pu
bant. hec in psida fructū generat
apud nos autē iucundū & suauem.
precox aliud uocatur asturicū; Med
cuius nomen & iā carminib. mantuani
asportata primū a medis unde & uoca
sit; hanc greci cedromelā latini citriā
qđ eius pomū ac folia cedri odorē referat;

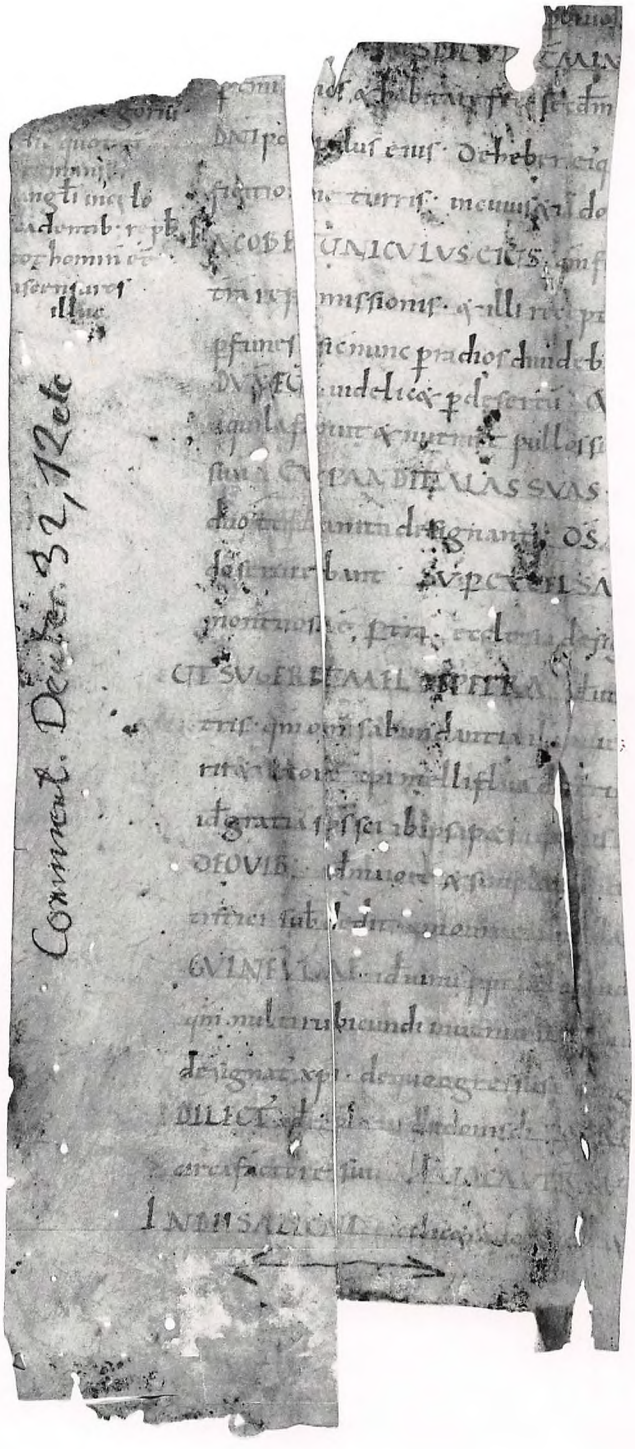
13.6.

Göttingen UB. Nachl. W. Müller III 9

Göth. HB. Nachl. W. Müller III 9 ₹

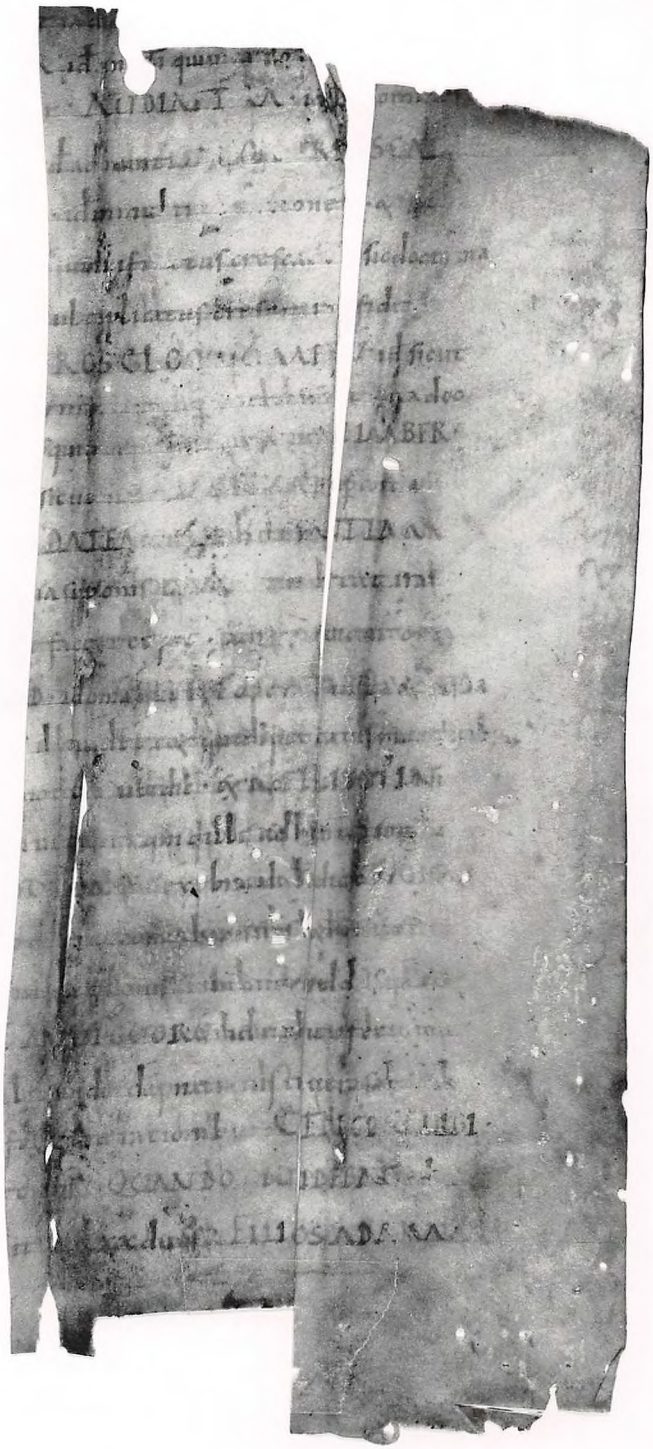

Göttingen UB. Nachl. W. Müller III 9

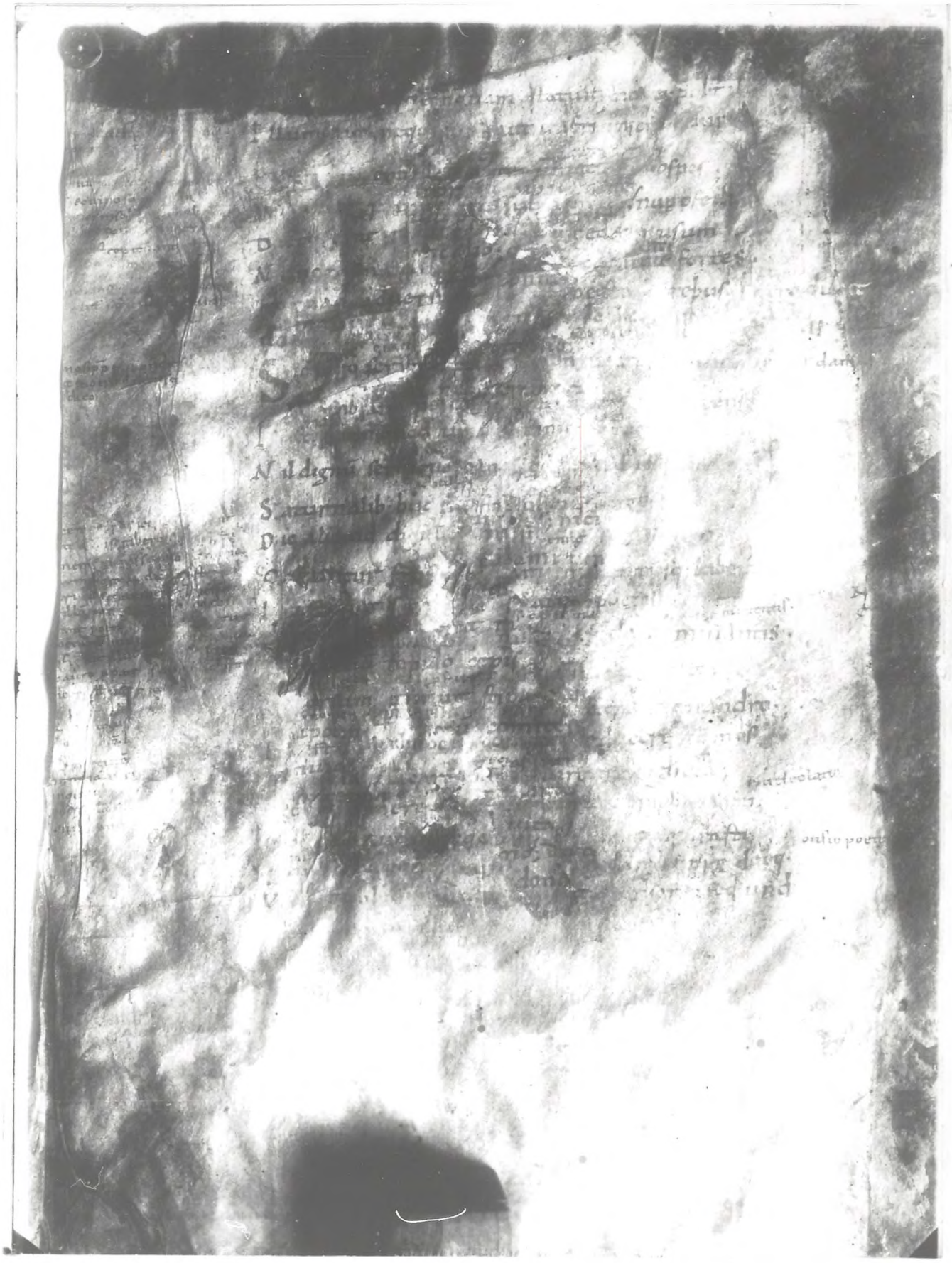
Commentar. Dexter. 32, 12 etc

Göttingen UB. Nachl. W. Müller III 49

Göttingen UB. Nachl. W. Müller III 49

Göttingen UB. Nachl. W. Müller
III 49

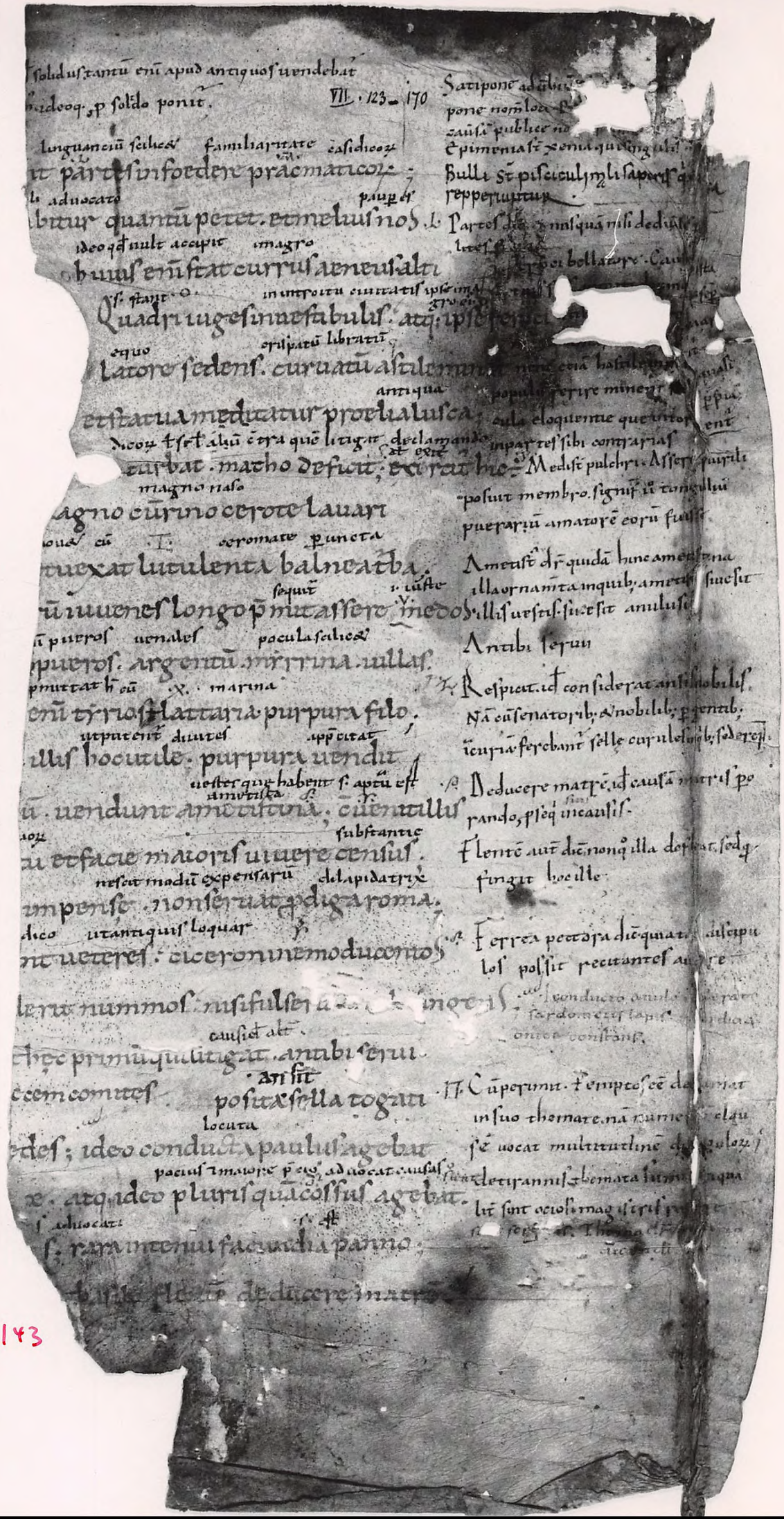
Göttingen UB. 4° philol. 125g

eher zu klein

VL. 545–92.

Göttingen Uff. phil. 142

Göttingen UB
2° philol. 143

Göttingen
UB., Ms.
2° philol. 143

INCIPIT EXPOSITIO SEBV
LII SCOTTI IN EPLAM HIE
RONIMI PBRI AD DAMA
SV PAPAM DE EXPLANATI
ONE QVATVOR EVANGLOR

BEATISSIMO
PAPE DAMA
SO HIERONIM

Hic damasus sedis apostolice magnificus presul ualentiniani et theodosii principu temporib florui uir magna sapientia ac multiplici grā di pr ditus. Is g cū quatuor euangelioq uolum romano sermone uarius ac mīt se discordan ub exemplarib pspexisset fuisse scriptu doctissimu diuine hystorie interprete. scm uidelicet hieronimu pia iussione ad hoc co pulit. quatenus p collatione greco scl ue teru codicu cuncta recta ab erroribus correc tu euangliu omiq falsitate expurgatu. latino sermone conscriberet. ne mendosus error plures heredes suos ulterius relinque ret. Itaq tanti presulis uotis beatus hiero nimus assensit. opusq sibi iussu sollertissimo studio impleuit. de q opere in hac conse quenter prefatiuncula fatū edisserens. aut

NAM OPUS IN FACIENDO COGIS EXPERTUS

Nouu. potuissemus sermo est. triplice habens significatiā. Aut eni nouu dicamus q̄d ei fuit ante consimile aliq̄d factu n fue rit. ut xpm ex uirgine natu ee credimus. aut illud nouu appellamus. q̄d licet primo tempore sit factu tam replicabili iteratione renouat. ideoq nouum ee conuenienti dicitur. unde psalmigraphus. Cantate inquit dño canticū nouū. non q̄d ante n fuerit cantatū. sed assidua iteratione fiat innouatū. aut nouū p magno seu miro ponim. unde e illud uirgilianū. Et iam prima nouo spargebat lumine terras. Tithoni croceum linquens aurora cubile. Ergo nouū ops se facere dicit. euangliu scilicet p authentica gre corū exemplaria correctū ac romano sermone conscriptū. q̄d nemo aliusq ante ipsum romanus fecerit. ideoq non immerito nouū ops appella tur. Satis aut honeste ac uerecunde aduersus emulos suos se excusat. cū nec presumptuosa temeritate instimulatū. sed beatissimi pape ius sione coactū se ad hoc opus accessisse asseueret. Q̄d aut ait. cogis p eo q̄d est coegisti. p chronismon positū ee intellige. q scemate diuersa tempora p aliis temporib ponunt. Ex ueteri. ex eo q̄d e opus syllemsin opere assumendum e. ut plena constructio constare sic queat. Nouum op me cogis facere ex ueteri opere. Uetus aut ops ap pellat authenticū q̄dlibet euangeliū. greco sermone conscriptū. ex q nouum op suū cor rectum uidelicet euangeliū atq latinū se fa cere coactum testat. Unde recte subdit ue

M

Exemplaria dicit non solum grecos sed etā

EX
BIBLIOTHECA
REGIA ACAD.
GEORGIÆ
AUG:

Göttingen UB. Theol. 38 fol. 1

romanos euangeliorū codices. neq; solū antiquos atq; ueros. sed etiā nouos ac uitiatos libros maxime in latino sermone conscriptos. q̄ppter utriusq; linguę apud uarias nationes auctoritatē simul atq; noticiā p totū terrarū orbē esse dispersā recte dicunt. Et hoc synecdochice dicit. totū videlicet orbē p uarias eiusdē orbis partes nominans. quibus uarios exēplaribus atq; codicibus tam grecis quā latinis pater hieronimus quasi quidā arbiter iussis beati damasi sedere iubetur. non q̄d uidendo uel stando. seu recumbendo. et q̄ libet corporis situ spūalis homo iudicare. ueraq; a falsis discernere non posset. sed phanc localē descriptionē quę τοπος dr. dignitas et eminentia iudicantis ostendit. Solet namq; arbiter sedendo iudicare. In quo notandū q̄d non iudicē sed arbitrū humili status professione se ipsū nominare maluerit. Q̄a maius auctoritatis pondus sibi iudex quā arbiter uendicet. Iudicis nāq; officium est damnare uel absoluere. arbitri uō ministerium est. aliq̄d edigere. uel refutare. Ergo beatus hieronimus humilitatis uirtute p̄ditus. non iudici sed quasi arbitro se oparare uoluit. licet sepe arbitrū p iudice positū in ueniamus. Cur autē uarios exēplariū quasi q̄dā arbiter sedere iubeat. causā subiungit cū dicit.

[illegible] quę sint illa que [illegible] contineant ueritate decernat.

Multa namq; discrepantia in romanis exēplaribus erat. quando pene tot exēplaria q̄t codices fuerunt. quando unus illius codex alteri codici collatus. in sensu et in uerbis concordabat. Cuius erroris causas ipse in sequentibus ostendit. Iccirco necesse erat diligenti indagatione discutere. quę sint illa latina exemplaria quę cū greca ꝯcordent ueritate. ex cuius linguę fontibus pene tota diuina scriptura in latinū sermonē translata esse cognoscit. Cū enim uarii riuuli turbulenti esse soleant. fons purus esse requirendus. atq; exactissimi exēplaribus mellei ueritatis sapor gratissime capiendus. Apte au ordinē iudicantiū describit. ut prius uidelicet sedeat. ac dehinc decernat quę iudicat. Int ex emplar ū et codicē hoc int est. q̄d codex sit ui q̄dlibet scriptū uolumen. etiā si ex ipso codice adhuc nihil scribat. te ū exē plar esse incipit. cui ex ipso alt codex scribat. Inter q̄d multi codices. verbi gra. decē et centū. seu plures. unū exemplar appellari possit. si sensu uerbisq; nihil discrepet. codex ū n nisi unū uolum nominat. Itaq; suscepti operis laudē simul ac difficultatē ꝯsequenter enumerat dicens. Huius labor sed periculosa psumptio. iudicare de ceteris. ipsū ab oīb; iudicandū. Ops nāq; pietatis e. ac sollertissima prudentia refertū. euangelica uerba cunctis eradicatis erroribus expurgare. Q; quantū ad toxica emulgentium uidū imperitorūq; iudiciū attinet. in hoc periculosa psumptio esse uidet. quatenus de aliq; scriptis terroribus ipse iudicet. cuius nouis

Göttingen UB. Theol. 38, fol. 1v

Et cena facta. xxv
Cū hec diuisset ihc turbat' ē in spū. xxvi
Filioli adhuc modicū uobiscū sum. xxvii
Si diligitis me mandata mea seruate. xxviii
EGO SUM VITIS VOS PALMITES. xxix
Hec locutus sum uobis. xxx
Hec locutus est ihc. xxxi
Pat' sce serua eos in nomine tuo q̄s dedisti mi. xxxii
Hec cum dixisset ihc. xxxiii
SUSCEPERUNT TURBE IHM. xxxiiii
IN ALTERUM SABBATI. xxxv
Postea manifestauit se iterum ihc ad mare xxxvi
tyberiadis. Simon capit scām Iohannē.

INCIPIT BREVIARIUM SCDM MATHEUM.

NATIVITAS XPI. I.

MAGI cū muneribus ue niunt. & Ioseph ab angelo p uisū admonit. cū puero & matre ei in egyptū fugit. Infantes interficiuntur.

EGRESSIO IHU EX EGYPTO. II.

in nazareth. De baptismate Iohannis in iordane. De xpi Baptismate.

IHC POST IEIUNIUM QUADRAGINTA. III.

dierū & xl. noctiū temptat' a diabolo. Petrū & Andream. Iacobū et Iohannē piscatores conuocat. Et circuiens galileam. uarios languores hominum curat. IIII.

BEATITUDO. ET CÆTERA

mandata. idest de homicidio. de oblatione. de adulterio. de oculo uel manu eruenda. Uxorē nisi ob adulteriū non dimittenda. De iuramentis. de oculo. & dente. Inimicos diligendos. De elemosinis. ORATIO. IEIUNIUM. De thesauro in celū. Lucerna corporis est oculus. Et n posse duob' dominis seruire. Nec cogitare de esca. & uestimento. uolatilib' & liliis agri. & sollicitudine diei. V.

NON ESSE IUDICANDUM. De festuca. & trabe in oculo. De margaritis ante porcos. Petendū. quærendū. & pulsandū. Dne dne qa n omis qui dicit mi intrabit in regnū celoꝝ. De pseudoppbis. De domo edificata supra petram uel arenam. VI.

DESCENDENS DE MONTE. VII.

lepsū mundat. Puerū centurionis paralyticū curat. Socrū petri a febrib' liberat. De plurimis curis. Et scribe uolenti sequi dicit. n habere filiū hominis ubi caput reclinet. Atq; ut alius relicto patris corpore sequatur præcepit.

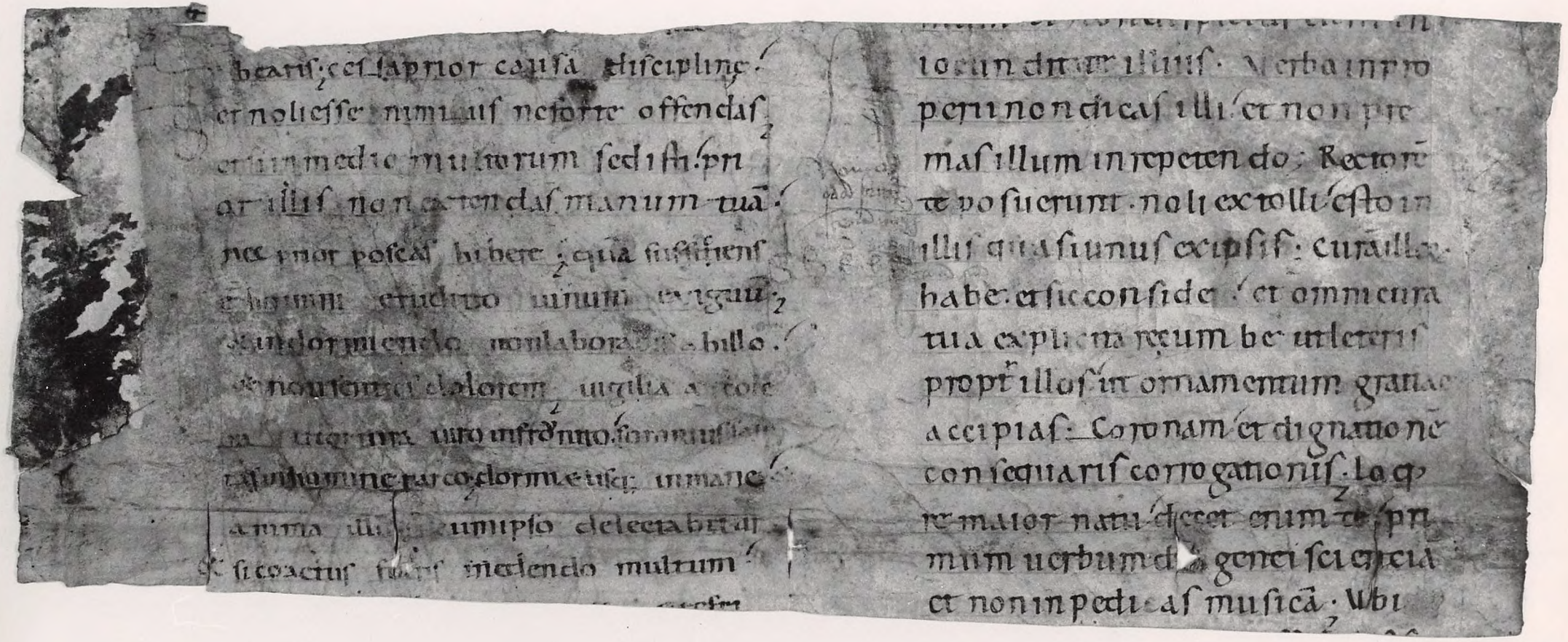
IN NAVIUM DORMIENTEM. VIII.

excitant discipuli. ut tempestatē sedaret. Et in tra gerasenoꝝ dæmonia eicit.

UBI PARALITICUS LECTUM. VIII.

fert. Matheū conuocat. ac pharisei murmurantib' de conuiuio publicanoꝝ dicit n opus est sanis medico. Discipulis Iohannis interrogantib' quare n ieiunarent discipli

Göttingen, UB., Theol. 38, fol. 31r

Göttingen UB. Fragm. Kasten II Fasz. XIV 238 Rectoseite

Göttl. UB. 4° Theol past. 106/13 Inc.

Sermones dominicales, aufgezeichnet um 1481
nach Notizen auf Vorsatzbll. Druck in Köln
Proctor 1247 Theodericus von Coelln
am Schluß von der Fabrik:
sermones ... in unum compilati Anno dñi M. CCCC.
LXXXI, XVIII kalendas septembris
Pappband 19. Jh.

,weise usw. zur Datensammlung
Senden Sie, bitte, ein E-Mail an das
,sburg (082132950@t-online.de).

;chichte, Augsburg 1997

Fernunterricht
1481
Ban. 10.12.

02.10.2001

Göttingen UB., Fragm. Karten II Fasz. XIV 238

I 6

sumpsimus. intercessione beati mathia
apti tui. ueniam consequam et pacem q;
ut ait perpetuę et felicitatis.

Oramus quę dñe ds nr̄ sc̄arum martyr
rum palmas incessabili deuotione
uenerari. ut quas digne memorare non
possumus celebrare. humilibus saltem
frequentemus obsequiis. Sentiamus
itaque gloriæ munera adiuuante
pt̄e. cuius festa colimus. et pro
tegi clementia tua me propitiatus
mereare. per dñm nr̄m ihm xp̄m
filium tuum qui tecum uiuit et
regnat in unitate spūs sc̄i ds
per omnia sc̄ula sc̄orum. amen.

Presta nobis dne ut sacratissimus
beati mathię apti tui pontificis

Göttingen Diplom. App., Fragm. I 6

Göttingen Dipl. App. Fragm. 16 (vellum)

sumpsimus. interueniente beato mathia
apto tuo. ueniam consequam et pacem. p.
Nat perpetue et felicitatis.
OMNIBUS qs dne ds nr scarum martyrum palmas incessabili deuotione
uenerari. ut quas digna mente non
possumus celebrare. humilibus saltem
frequentemus obsequiis. p. Secreta
Intende qs dne munera altaribus tuis.
p scarum tuarum felicitatis et perpetue comemoratione proposita. ut sicut
per hec beata mysteria illis gloriam
contulisti. ita nobis indulgentiam
largiaris. p dnm. post co.
Presta nobis dne qs intercedentibus
beatis martyribus tuis ppetua et feli

chię electione suppleſti. preſentia mu
nera ſcifica. et per ea nos gratię tuę uir
tute confirma. ℣. ℣ reſatio.

VEre dī. Et te laudare mirabilem dm
in beatis aplis tuis. in quibus glorifica
tus es uehementer. ℣ quos unigeniti
tui sacrū corpus colligis. et in quibus
ęcctę tuę fundamenta constituis. Un
de poscimus clementiā tuā omps dī.
ut intercessione beati aplī tui mathię.
cuius passionis triumphū sollempni
ter cęlebramus. mereamur a peccato
rum nrōrum nexibus solui. et ęternę
uitę felicitati reddi. atq. scōrū tuorū
coetibus connumerari. ℣ eiusxp. p̄ cō.

resta. qs omps dī. ut per hęc sca quę

NEAR. DIPLOMAT. GOTTINGENSIS.

Göttingen Dipl. Nov. I 6 (vollständig)

Göttingen Dipl. Anh. I 5

celebramus exordia martirii beneficia sentiamus. ꝑ dñm

Preces nras qs dne propitiatus admitte. Dedicandu tibi sacrificiu beati sotheris martiris comendet. ꝑ. Per co-

Sce sotheris precibus confidentes qs dne. ut per eaque sumpsimus et in remedia capiamus. ꝑ dñm. Per

scoru tuoru beatorum et letanie. Per

Omne dns nr multiplica sup[er] ci[vi]tia tua. et quoru celebra[mus] gloriosa certamina tribue [nobis] q[uaesumus] inscia professione uicto[riam] ꝑ

Suscipe qs dne munera pro populi[s] pro martiru festiuitate scorum. et sincero nos corde face coru nata

BIBL. RACAD. G.A.

[esse] ꝑ

[me]mu[m] tu dne qs sump[tis]

[de]uo. corpora nra mentes q. s[umpsimus]

[in]tercedentibus scorum ma[rtyrum]

tuorum nobis tui perpetuę mi[sericordiae]

nos preparet ascribendos ꝑ.

Dom[inus] post theupha

Conserua populu tuu[m]

nomini fac deuotu. ut d[ilectorum]

tuorum officius et temporal[ia]

inter. et eterna dona ꝑcipiat

[Ut] nos oblatio dī mundet

[et] gubernet et protegat.

[Per] dī Adiuuus inmensa

[mi]ser[i]a[rum] gla. ut non solu mo[rtis]

[de] a pcate succurrete[mur] sed de

3. Fortunat cr. 10. Feb.

5. Valentin 14. Feb.

2. Sotheris v. 10. Feb.

} I 5

Mathias ap. 23. Feb.

Perpetua + Felicitas 7. März

} I 6

4. Dom. V. post Theoph.

1. Dom V " "

} I 5

Martyr, Reformer Theologe Prophet

Lobsänger + Bruno (1920)

93–95 Felix an Clarente + Ostmann

f. mo. fortsetzd. an Frau Hoppe ??

Göttingen Hdschr. App. 15

eria mortalitate nos nobis remedium p[er]

p[er]ditos quosq. unde pereramus

saluares p[er] xp[u]m. Post cō

festibus dnē pasti delitus. qs. ut semp

easdem per quas ueraciter uiuimus

appetamus. p dnm. Natl scor

ualentini. urtalis. felicule. et zeno

TUORUM nos dnē qs precibus tuere. ss

scorum. ut festa martirū tuorū. ualen

tini. urtalis. felicule et zenonis. fine

cessatione ueneramur. et fideli muniā

mur auxilio. et magnifico profic[i]amus

exemplo. p dnm nrm.

d martirū tuorū ualentini. urtalis

licule et zenonis dnē festa nien

tu cū muneribus nomini tuo dican

xp̄i corpus sc̄i sp̄s infusione perfi

Singuli accipiunt xp̄m dn̄m. et

gulis portionibus totus est; Nec

singulos minuitur. sed integrū

bet in singulis. Propterea ipsi qu

mus cōmunionē huius sc̄i panis

lucis. unū xp̄i corpus efficimur

ipsius p̄aq. maiestatē supplices

mus. ut nos ab omnibus emunde

tagis uetustatis. & innouitate u

pseuerare concedas. p quē. post

QS ompī ds. ut illius salutaris cap

mus effectū. cuius p hec mysteri

pignus accepimus. p. Natl. sc̄e s

PRESTA qs ompī ds. ut theri su

sc̄e sotheris cuius humanita

fol. 2v

fol. 1r

xpī corpus scī spūs infusione perficitur.
Singuli accipiunt xpm dnm. et in singulis portionibus totus est; Nec per
singulos minuitur. sed integrū se prę
bet in singulis. propterea ipsi quisumi
mus cōmunionē huius sci panis & ca
licis. unū xpi corpus efficimur. per
ipsius itaq. maiestatē supplices exora
mus. ut nos ab omnibus emundes con
tagiis uetustatis. & in nouitate uitę
perseuerare concedas. per quē. post cō.

QUESUMPS DS. ut illius salutaris capia
mus effectū. cuius per hęc mysteria
pignus accepimus. per. NATE. scē so
PRESTA qsumps ds. ut cheris unī
scę sotheris cuius humanitatis

Göttingen Diplom. App. 1 Fragm. II 1

2 Par. 19, 11 – 20, 16

II, 1

Habeatq; m. q̃stro⁹ Ieuz. ꝯra uob. Confortamini & agite. Iudæ & ē
& ē. dñs. ꝯ uob. Posthec ēgregat⁹ est filius oab. & filius ămon & rū
eis de ămonitis ad iosaphat. ut pugnarent ꝯra eū. Ille. ergo nuncio
& indicauer. ē iosaphat dicentes. Venit ꝯra te multitudo magna de
his locis que trans mare fit & de syria. & ecce ẽ sistunt in asason thamar
que ẽ engaddi. Iosaphat aut ẽ timore pterrit⁹ totū se ẽ tulit ad ro
gandū dñm. & pdicauit ieiunū uniuersis uda. Congregat⁹q; ẽ iu
das ad pcandū dñm. sed & de omib; ciuitib; iude uener. ẽ ad obsecrandu
eū. Cūq; steisset iosaphat in medio ęcclie iude & hierlm in domo
dñi. ante atriū nouū. ait. dñe ds patrū nr̄ōq; tu es. ds in celo. & dñā
ris omnia regna gentiū in manu tua ẽ fortitudo & potentia. nec
ē qui tibi possit resistere. Nonne tu ds nr̄ interfecisti omes habitatores
& ē huius ꝯre in pspectu populi tui. & dedisti ea semini abrahā amici tui
in p̃petuū. habitauer. ūq; in ea. & exstruxer. ẽ in ea sanctuariū nomini
tuo dicentes. Si uenerit sup nos malū. gladius iudicii pestilentia
& fames. stabim⁹ coram domo hac & in conspectu tuo. in q̃ inuocatū ẽ no
men tuū. & clamabim⁹ ad te in tribulatione nr̄a. & exaudies. & sal
uos. q; facies. Nunc igit ecce filii ămon & moab & mons seir. p q̄s ne
q̄uisti filius israel ut transirent. q̄ndo egrediebant de ęgypto. sed de
clinare. ab eis & non interfecer. ē eos. ecce ipsi retribuunt nob.
& ueniunt. ut ei
ciant nos de possessione qua tradidisti nob. Ds nr̄. q̄ nūquid iudicabis eos
In nob. quidē nulla ē fortitudo. ut possim⁹ huic multitudini resis
tere. que irruit sup nos. sed cū ignorem⁹ q̄d agere debeam⁹. hoc solū
habem⁹ residuū. ut oculos nr̄os dirigam⁹ ad te. Omis uero iuda stabat
coram dñō. cū parvulis & uxoribus & liberis suis. Erat aut ē in eis iahiel filius
Zacharie filii banaie filii iehiel filii mathanie leuites de filiis asaph.
sup quē factus ē spūs dñi in medio turbe. & ait. audite omes iuda
& q̄ habitatis in hierlm. & tu rex iosaphat. Hec dicit dñs uob. Nolite
timere nec paueat⁹ hanc multitudinē. Non ē enim ura pugna. sed
dei. Cras descendite contra eos. Ascensuri enim sūt per ardui nomine sis. & in

UNIV. BIBL. DIPL. UNIV. GOTTINGENSIS.

[illegible] ſq̃ ẽ ea ſolitudine ierubel
ẽ eis uos q̃ dimicabitis ſed tantũmodo eſtote firmi ſtate & uidebitis auxi
liũ dñi ſup uos o iuda & hierlm. Cras egredimini contra eos & dñs erit
uobiſcũ. Ioſaphat q̃q̃ & iuda & omis habitatores hierlm ceciderũt
pni uultũ corã dño & adorauerũt eũ. Porro leuite de filiis caath & de
filiis core laudabant dñm altiſſimo uoce magna in excelſũ. Cũq;
mane ſurrexiſſent egreſſi ſũt in deſertũ thecue. Profectiq; ſtans
ſaphat in medio eorũ [illegible] iuda & omis habitatores hie
ruſalẽ. Credite mihi dño uro & ſecuri eritis. Credite prophetis eius &
cuncta euenient proſpera. Deinq; populo ſtatuit cantores dñi
ut laudarent eum. Qui incedentes ante exercitum & [illegible]
ce ẽ ſona dicerent. Confitemini dño quia bonus q̃ in ẽ miſeri
a ẽ. Cũq; cepiſſent laudes canere uertit dñs ſuſpitiones eorũ
[illegible]
fuerant [illegible]
æmo ab [illegible]
ut ſe ſuperficerent & deterrent eos. Cũq; hoc ppetraſſent. ea ui
ſemet ppſi uerſi mutuũ ceciderũt uulnere. Porro iuda ſeci
uenit ad ſpeluncã q̃ erat ad ſolitudinẽ. uidit q̃
cultorũ mẽ late regionẽ plenã cadaueribus iacẽtibus & quãq
q̃ nec ẽ poterãt euadere. Venit g ioſaphat & omis ppls eius eo. ad
dẽdas ẽ ſpolia eorũ. inuenerũq; mlta cadauera uariã ſuppellec
tilẽ uestes q̃q̃ & uaſa pciosiſſima & diripuerũt ita ut oĩa portare
nõ poſſent. nec pres dies ſpolia auferre ppter magnitudinẽ. Die aũt
quarto cõgregati ſũt in ualle benedictionis. Ibi enim benedixerũt
dño. unde uocauerũt locũ illũ uallis benedictionis usq; in pſentẽ diẽ. Reuer
ſusq; ẽ omis uir iuda & habitatores hierlm & ioſaphat ante eos in hie
ruſalẽ cũ lẽtitia magna. eo q̃d dediſſet eis dñs gaudiũ de inimicis
ſuis. Ingreſſiq; ſũt hierlm cũ pſalteriis & cithariſ & tubis in domum
dñi. Irruit aũt pauor dñi ſup uniuerſas regiones terrarũ. cũ audiſſent

Göttingen Diplom. App. Fragm. II 1 2 Par. 20, 16-29

Abb. 42
Sammelbestätigung Bischof Heinrichs II.
für das Kloster Abdinghof vom 26. März 1103
mit der ersten Erwähnung von Paderborner *cives*.
Nachbildung aus dem 12. Jahrhundert.

konnte. Der Titel *tribunus* meinte hier daher wohl ein anderes Amt in der Rechtsprechung oder betonte nur ganz allgemein den hohen Rang des so Bezeichneten.

Früher oder später kam für die verschiedenen Bevölkerungsgruppen, die durch ihre Wohnsitze in der Stadt und ihren wenigstens zum größeren Teil einheitlichen Gerichtsstand vor dem Stadtgrafen zusammengeschlossen waren, eine eigene Bezeichnung auf. In Paderborn werden *cives*, Bürger, zum ersten Mal in der Zeugenliste einer auf den 26. März 1103 datierten Urkunde erwähnt. Diese gehört zwar zu den um 1150 entstandenen Abdinghofer Fälschungen, doch sind ihre Aussagen den Forschungen von Klemens Honselmann zufolge durchaus zutreffend. Bei der genannten Urkunde handelt es sich um eine Sammelbestätigung Bischof Heinrichs II. für das Kloster Abdinghof. In der zugehörigen Zeugenliste werden die Ministerialen des Bischofs mit dem Stadtgrafen Elfer an der Spitze, die Ministerialen des Klosters Abdinghof, des Dompropstes, des Klosters Böddeken und des Stifts Heerse voneinander geschieden und im Anschluß daran einige *cives*, Bürger, aufgeführt.[279] Geht man mit größter Vorsicht an diesen Beleg heran, so kann man ihn nicht für den Beginn des 12. Jahrhunderts in Anspruch nehmen, wohl aber für die Zeit um 1150, denn der Fälscher dürfte rechtliche und soziale Verhältnisse seiner Zeit zurückprojeziert haben. Ähnlich ist der Sprachgebrauch in der *Vita Meinwerci* zu bewerten, die wie die Urkundenfälschungen im Kloster Abdinghof verfaßt wurde und deren Autor möglicherweise mit dem Fälscher identisch ist.[280] In der um 1160 abgefaßten Vita ist davon die Rede, daß Bischof Meinwerk Söhne seiner *ministeriales* und *cives* zu Novizen in dem neu gegründeten Kloster Abdinghof bestimmte.[281] Zumindest für die Zeit um 1160 sind somit Pa-

